

Duurzame
bank met oog voor
de toekomst

ASN Bank Verslag 2016

In het kort	4
Missie en strategie	5
Verantwoording	7
Mensenrechten: leefbaar loon	11
Leefbaar loon: aanpak en nulmeting	12
Samenwerking mensenrechten	14
Klimaat: CO ₂ -neutraal	15
Resultaten klimaatdoel	16
Samenwerking klimaat	19
Biodiversiteit beschermen	21
Bepaling en uitwerking doel biodiversiteit	22
Samenwerking biodiversiteit	23
Duurzaamheidsbeleid	25
Duurzaamheidsinstrumenten	27
Engagement met de farmasector	30
Lidmaatschappen en verklaringen	31
Klanten	35
Service	36
Communicatie	37
Maatschappelijke impact	40
Maatschappelijke partners	41
Stimuleren duurzame initiatieven	42
Commerciële prestaties	44
Betalen	44
Sparen	45
Beleggingsfondsen	46
Resultaten ASN Beleggingsfondsen	49
Vermogensbeheer	49
Duurzame impact spaargeld	50
Belangrijke categorieën uitzettingen	51
Uitzettingen ASN Bank 2016	54
Duurzame impact beleggingsfondsen	59
Beleggingsfocus ASN Beleggingsfondsen	59
Nieuwe financieringen ASN Groenprojectenfonds	60
Beleggingen ASN-Novib Microkredietfonds	61
Energiefonds Overijssel	61

Organisatie	63
De Volksbank	64
Medewerkers	65
Kantoor	67
Financiële resultaten	70
Toelichting financiële kerncijfers	71
Bericht raad van advies	72
Personalia	74
Assurancerapport	76
GRI-tabel	79

In het kort

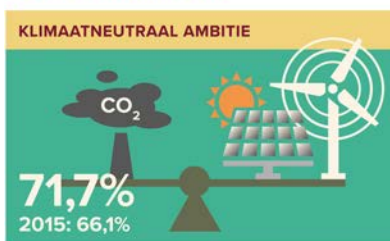
Klanten

Bedrijfsvoering

Duurzaamheid

Missie en strategie

ASN Bank bestaat sinds 1960. Al meer dan 55 jaar is onze missie om als bank de duurzaamheid van de samenleving te bevorderen. Met het geld dat onze klanten ons toevertrouwen, stimuleren we duurzame vooruitgang. Zo dragen we bij aan een wereld waar mensen veilig en gezond kunnen leven en de natuur wordt beschermd, nu en in de toekomst.

ASN Bank staat voor duurzaam bankieren. Om deze missie uit te voeren hebben we een tweeledige strategie geformuleerd met langetermijndoelstellingen voor zowel onze bancaire activiteiten als onze activiteiten op het gebied van duurzaamheid.

Strategie duurzaamheid

Bij alle activiteiten van ASN Bank staat duurzaamheid voorop. Onze grootste invloed op de wereld oefenen we uit via onze financieringen en beleggingen. Daarom hanteren we bij al die activiteiten onze duurzaamheidscriteria.

We stimuleren duurzame vooruitgang in het kader van onze activiteiten als bank. Dit doen we met behulp van drie instrumenten: de selectie van beleggingen en financieringen, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van de bedrijven waarin de ASN Beleggingsfondsen beleggen, en de dialoog met bedrijven (*engagement*). We gaan ook in gesprek met bedrijven binnen en soms buiten het ASN Beleggingsuniversum van op duurzaamheidsgronden goedgekeurde bedrijven, landen en projecten. Daarmee willen we hen motiveren duurzame keuzes te maken. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is ons engagement met de farmasector.

We zijn echter niet groot. Onze keuze voor duurzaamheid maakt op wereldschaal slechts een klein verschil. Daarom hebben we de volgende duurzaamheidsstrategie ontwikkeld: we vergroten onze invloed door duurzame keuzes van anderen te stimuleren. Dat doen we door onszelf langetermijndoelen te stellen voor elke pijler van ons duurzaamheidsbeleid: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Deze doelen integreren we in onze bankactiviteiten. Tegelijkertijd stimuleren we andere financiële instellingen vergelijkbare doelen te stellen. We consulteren ook externe stakeholders over onze duurzame langetermijndoelen. Zo vergroten we de invloed van onze langetermijndoelen.

Dit zijn de langetermijndoelen:

- **Mensenrechten:** alle kledingbedrijven in het ASN Beleggingsuniversum betalen hun productiemedewerkers in 2030 een leefbaar loon.
- **Klimaat:** alle onze financieringen en beleggingen zijn in 2030 per saldo klimaatneutraal.
- **Biodiversiteit:** onze financieringen en beleggingen veroorzaken in 2030 netto geen verlies van biodiversiteit.

We stimuleren tevens het duurzaamheidsdebat in de maatschappij. Dat doen we onder meer door te communiceren over onze duurzaamheidscriteria en over het selectieproces van onze financieringen en beleggingen. Ook organiseren we voor een breed publiek van klanten en andere belanghebbenden evenementen waar duurzaamheid centraal staat.

Ten slotte faciliteren we innovatieve, duurzame initiatieven via ons internetplatform Voor de Wereld van Morgen en crowdfunding. Zo helpen we mensen met een werkbaar duurzaam initiatief hiervan een succes te maken.

Strategie bancaire

ASN Bank wil groeien. Deze groei is geen doel op zich: wij willen groeien om met meer kracht duurzame vooruitgang te stimuleren, en meer te kunnen investeren in duurzame ondernemingen, projecten en overheden.

We hebben voor onze bancaire activiteiten daarom drie groeidoelstellingen geformuleerd. We streven naar een miljoen tevreden klanten, een beheerste groei van het vermogen onder beheer en groei van de zakelijke uitzettingen.

Een miljoen tevreden klanten

Hoe meer klanten we hebben, des te groter is onze invloed op de duurzaamheid van de samenleving. Daarom willen we groeien naar een miljoen klanten – met als belangrijke toevoeging: een miljoen *tevreden* klanten. We willen duurzaam bankieren bereikbaar en aantrekkelijk maken door een goede dienstverlening en uitbreiding van ons aanbod van diensten en producten. Om de groei te realiseren gaan we investeren in vergroting van onze naamsbekendheid en van de bekendheid van het begrip duurzaam bankieren. Zo maken we ASN Bank aantrekkelijker voor potentiële klanten.

De financiële wereld verandert momenteel snel als gevolg van nieuwe mogelijkheden op het gebied van informatietechnologie. In overeenstemming met de keuzes van onze moederorganisatie, de Volksbank, op dit gebied passen we nieuwe ontwikkelingen die zich voordoen op een slimme manier toe.

Groei vermogen onder beheer

We streven naar een beheerste groei van het vermogen onder beheer. Daarom willen we klanten niet alleen duurzaam beleggen bieden, maar duurzaam ‘gemaksbeleggen’. ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) ontwikkelt fondsen en instrumenten waarmee het duurzaam beleggen voor de klanten gemakkelijk en inzichtelijk maakt en hun hulp biedt bij de keuze van beleggingsfondsen die passen bij hun risicobereidheid.

ABB biedt de klanten van ASN Bank duurzame ASN Beleggingsfondsen. Ook andere financiële instellingen bieden hun klanten deze fondsen aan in het kader van hun duurzame beleggingspropositie. Dit aandeel in de derdendistributie wil ABB behouden, waarbij het vooral focust op derdendistributie in Nederland door de andere merken van de Volksbank.

We streven naar een beheerste groei van het spaargeld in relatie tot de uitzettingen in verband met een gezonde ontwikkeling van onze balans.

Groei zakelijke uitzettingen

We willen groeien in het volume van uitzettingen in duurzame energie. Dat doen we zowel door projecten in bijvoorbeeld wind- en zonne-energie te financieren als door te beleggen in groene en sociale obligaties. Deze uitzettingen helpen ons bovendien bij onze doelstelling om in 2030 klimaatneutraal te zijn. Daarnaast ontwikkelen we de kredietverlening aan de zorgsector.

Propositie

Om onze doelstelling ‘groeien naar een miljoen tevreden klanten’ te kunnen realiseren, hebben we in 2016 onze propositie aangescherpt. In het verleden legden we veel nadruk op het ideaal van een rechtvaardige, duurzame samenleving. Daarmee spraken wij de ‘postmaterialisten’ aan: de betrokken klanten met hart voor duurzaamheid die vanouds de doelgroep van ASN Bank zijn. In het Mentalitymodel van Motivaction worden zij omschreven als maatschappijkritische idealisten die zichzelf willen ontplooiën, stelling nemen tegen sociaal onrecht en opkomen voor het milieu. Deze doelgroep is echter niet groot genoeg om de groei naar een miljoen klanten mogelijk te maken.

We hebben er in 2016 daarom over nagedacht hoe we duurzaam bankieren bij een grotere groep potentiële klanten bekendheid kunnen geven. We willen de doelgroep van ‘kosmopolieten’ aanspreken, zonder de bestaande klantengroep van postmaterialisten van ons te vervreemden. Volgens het Mentalitymodel zijn kosmopolieten kritische wereldburgers die postmoderne waarden als ontplooiën en beleven integreren in moderne waarden als succes, materialisme en genieten. Wij willen hen aanspreken door in onze nieuwe propositie nadruk te leggen op het stimuleren van duurzame vooruitgang. We stimuleren duurzame vooruitgang expliciet in de rol van bank. Zo maken we het onze klanten mogelijk met hun geld van de wereld een mooiere plek te maken. We willen duurzaam bankieren bekend, bereikbaar en aantrekkelijk maken voor iedereen. We zijn aanjager van verduurzaming en bieden klanten de mogelijkheid daaraan mee te doen door bij ons te bankieren. We presenteren ons als duurzame voortrekker met als waarden: optimistisch, relativerend, ambitieus en sociaal.

In onze uitingen omschrijven we ASN Bank als volgt: ‘ASN Bank stimuleert duurzame vooruitgang. We zijn een moderne bank voor je dagelijkse bankzaken. Een duurzame bank die goed doet met geld. Dat wil zeggen: we beheren het geld van onze klanten zorgvuldig en financieren er projecten en initiatieven mee met respect voor mens, dier en natuur. Iedereen kan zo een bijdrage leveren aan een duurzamere wereld. Zo maakt geld gelukkig.’

Verantwoording

Dit verslag is het duurzaamheidsverslag van ASN Bank over 2016. ASN Bank rapporteert in overeenstemming met de G4-richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving van het Global Reporting Initiative (GRI) op *core level*. Deze richtlijnen zijn veelgebruikte uitgangspunten voor duurzaamheidsverslaggeving. Doel van de richtlijnen is de transparantie bevorderen en resultaten inzichtelijk en vergelijkbaar maken.

Materialiteitsanalyse

Om de onderwerpen te bepalen die in het verslag aandacht krijgen, voeren we een materialiteitsanalyse uit. In 2015 hebben we daarvoor een lijst opgesteld met thema's die belangrijk zijn voor ASN Bank. De basis van deze lijst waren eerdere verslagen van ASN Bank, relevante richtlijnen en rapportages van sectorgenoten. Voor het verslag over 2016 hebben we deze lijst geactualiseerd. Sommige thema's zijn samengevoegd, andere zijn anders geformuleerd. Het thema 'resultaat ASN Beleggingsfondsen' is toegevoegd omdat de betreffende pagina in het verslag 2015 veel bezocht is.

In 2014 zijn interviews gehouden met medewerkers van ASN Bank om de stakeholders van ASN Bank vast te stellen. Hierbij zijn de volgende stakeholdersgroepen benoemd: retailklanten, zakelijke klanten, medewerkers, onafhankelijke betrokkenen, maatschappelijke en zakelijke partners. Voor de materialiteitsanalyse van 2016 hebben we een e-mail gestuurd aan stakeholders uit de diverse stakeholdersgroepen met het verzoek een online vragenlijst in te vullen. We vroegen ze voor ieder thema aan te geven welk belang ze hieraan hechten. Per stakeholdersgroep is de gemiddelde score per thema bepaald. Vervolgens is per thema de gemiddelde score van alle groepen samen bepaald. Daarbij telden de retailklanten voor 50 procent en de overige groepen samen voor eveneens 50 procent.

In 2015 hebben de medewerkers van ASN Bank die zijn betrokken bij duurzaamheid en verslaggeving, samen de impact van de diverse thema's voor ASN Bank bepaald. Dit vond plaats in een interactieve sessie met medewerkers van diverse afdelingen, die betrokken zijn bij duurzaamheid en verslaggeving. Vertegenwoordigd waren de afdelingen Duurzaamheidsbeleid & -Onderzoek, Controlling, Beleggen, Duurzame Financieringen en Communicatie. Tijdens deze sessie kon iedereen zijn stem uitbrengen op de verschillende thema's. Het resultaat was een gemiddelde van ieders input. De resultaten van deze sessie zijn besproken met de directie van ASN Bank. In 2016 hebben we de resultaten van 2015 als uitgangspunt genomen. Op basis van de documentatie uit 2016 is het belang van de thema's voor ASN Bank geactualiseerd. De resultaten van de materialiteitsanalyse staan in de grafiek.

Materiële onderwerpen

De thema's waaraan de stakeholders en ASN Bank hoge prioriteit geven, vormen de basis voor dit verslag. Het thema 'de Volksbank N.V.' is hieraan toegevoegd vanwege de gewijzigde relatie van ASN Bank met de Volksbank N.V. (voorheen SNS Bank N.V. genaamd) eind 2016.

In de materialiteitsanalyse scoren de duurzame thema's het hoogst: mensenrechten, duurzaam financieren en beleggen, klimaat, sociale impact en biodiversiteit. De thema's *klimaat*, *mensenrechten* en *biodiversiteit* gaan over de strikte criteria die ASN Bank op deze gebieden hanteert voor de bedrijfsvoering en bij het selecteren van de beleggingen en financieringen. Het thema *duurzaam financieren en beleggen* betreft ons duurzaamheidsbeleid op het gebied van financieringen en beleggingen. *Sociale impact* gaat over de maatschappelijke meerwaarde van ondernemingen waarin ASN Bank belegt of die zij financiert.

Voor onze stakeholders zijn daarnaast de thema's *informatiebeveiliging* en *transparantie* heel belangrijk. *Informatiebeveiliging* gaat over het beschermen van de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van gegevens. *Transparantie* betekent dat we transparant zijn over onze doelstellingen, werkwijze en prestaties, zowel op duurzaamheidsgebied als financieel en economisch; dit is de basis van ons verslag.

De tabel hierna bevat een overzicht van alle thema's die hoog scoren in de materialiteitsanalyse. Achter elk thema staat een korte beschrijving en een verwijzing naar het verslag waar meer over dit onderwerp te lezen is.

Thema	Omschrijving	Verwijzing verslag
Mensenrechten	We hanteren strikte criteria op het gebied van mensenrechten voor onze bedrijfsvoering en bij het selecteren van onze beleggingen en financieringen.	Mensenrechten: leefbaar loon Duurzaamheidsbeleid Duurzaamheidsinstrumenten
Duurzaam financieren en beleggen	De wijze waarop ons duurzaamheidsbeleid is ingericht op het gebied van financieringen en beleggingen.	Duurzaamheidsinstrumenten
Klimaat	We hanteren strikte criteria op het gebied van klimaat voor onze bedrijfsvoering en bij het selecteren van onze beleggingen en financieringen.	Klimaat: CO2-neutraal Duurzaamheidsbeleid Duurzaamheidsinstrumenten Carbon profit and loss methodology
Sociale impact	De maatschappelijke meerwaarde van ondernemingen waarin ASN Bank belegt of die zij financiert. Het gaat om de meerwaarde voor hun klanten, voor hun eigen werknemers en die van bedrijven in hun keten, en voor de gemeenschappen waar zij zijn gevestigd.	Duurzame impact spaargeld Duurzame impact beleggingsfondsen
Biodiversiteit	We hanteren strikte criteria op het gebied van biodiversiteit voor onze bedrijfsvoering en bij het selecteren van onze beleggingen en financieringen.	Biodiversiteit beschermen Duurzaamheidsbeleid Duurzaamheidsinstrumenten
Informatiebeveiliging	Het beschermen van de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van gegevens.	Service
Transparantie	Transparant zijn over doelstellingen, werkwijze en prestaties, zowel op duurzaamheidsgebied als financieel en economisch.	Het verslag is geschreven met transparantie als uitgangspunt.
Klantbelang centraal	We stellen het belang van de klant centraal bij alles wat we doen en zorgen dat we alleen producten voeren die klanten voldoende toegevoegde waarde bieden.	Klanten
Klanttevredenheid	Inzicht in de tevredenheid van klanten en de wijze waarop de bank deze tevredenheid stimuleert.	Klanten Communicatie
Stakeholderengagement	We zijn in gesprek met stakeholders en houden met de uitkomsten van deze gesprekken rekening als we ons beleid bepalen, bij onze bedrijfsvoering en de manier van rapporteren.	Samenwerking mensenrechten Samenwerking klimaat Samenwerking biodiversiteit Lidmaatschappen en verklaringen Maatschappelijke partners
Financiële prestaties	Een overzicht van de financiële prestaties van ASN Bank, zoals winst en beheerd vermogen.	Commerciële prestaties Financiële resultaten
Commerciële prestaties	Informatie over bijvoorbeeld het aantal nieuw geopende rekeningen, groei in klanten, etc.	Klanten Financiële resultaten
Resultaten ASN Beleggingsfondsen	De ontwikkelingen en financiële resultaten van de beleggingsfondsen van ASN Bank.	Beleggingsfondsen Resultaten ASN Beleggingsfondsen
Compliance	De integriteit van de onderneming en de wijze waarop we voldoen aan wetten en regels en intern beleid.	Jaarverslag van de Volksbank
De Volksbank N.V.	ASN Bank is een handelsnaam van de Volksbank N.V. Daarom beschrijven we de relatie tussen ASN Bank en de Volksbank N.V.	Organisatie De Volksbank N.V.

Overige onderwerpen

In aanvulling op deze lijst komen er nog enkele thema's aan de orde in het verslag. We beschrijven het thema *producten en diensten* omdat we de ontwikkelingen op dit gebied willen laten zien. Daarnaast rapporteren we over thema's vanuit de G4-richtlijnen, zoals onze CO₂-uitstoot en het beloningsbeleid.

Op 31 december 2016 heeft een fusie plaatsgevonden tussen ASN Bank N.V., RegioBank N.V. en SNS Bank N.V. Door deze fusie zijn de aparte bankvergunningen van ASN Bank N.V. en RegioBank N.V. komen te vervallen; zij maken gebruik van de bankvergunning van SNS Bank N.V., sinds 1 januari 2017 de Volksbank N.V. De vier merken ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS vallen per 31 december 2016 onder deze bankvergunning.

In dit verslag is een samenvatting van de financiële resultaten van ASN Bank opgenomen. Voor een complete jaarrekening verwijzen we naar het verslag van de Volksbank N.V. Ook voor de thema's *risicobeheer* en *corporate governance* verwijzen we naar het verslag van de Volksbank N.V.

Assurancerapport

Dit verslag is een duurzaamheidsverslag, aangevuld met relevante financiële informatie. Wij hebben EY gevraagd de informatie over onze duurzaamheidsprestaties in dit verslag te beoordelen met een beperkte mate van zekerheid. Dit betrof de volgende secties van het verslag:

- Missie en strategie
- Mensenrechten: leefbaar loon
 - Leefbaar loon: aanpak en nulmeting
 - Samenwerking mensenrechten
- Klimaat: CO₂-neutraal
 - Resultaten klimaatdoel
 - Samenwerking klimaat
- Biodiversiteit beschermen
 - Bepaling en uitwerking doel biodiversiteit
 - Samenwerking biodiversiteit
- Duurzaamheidsbeleid
 - Duurzaamheidsinstrumenten
 - Engagement met de farmasector
 - Lidmaatschappen en verklaringen
- Klanten
 - Service
 - Communicatie
- Maatschappelijke impact
 - Maatschappelijke partners
 - Stimuleren duurzame initiatieven
- Organisatie
 - De Volksbank
 - Medewerkers
 - Kantoor
- Verantwoording
 - GRI-richtlijnen

De reikwijdte van de opdracht en de conclusies staan in het assurancerapport van de onafhankelijke accountant. Voor een jaarrekening die door de accountant is gecontroleerd, verwijzen wij naar het jaarverslag 2016 van de Volksbank.

Mensenrechten: leefbaar loon

Het is nog lang geen realiteit: een eerlijke beloning voor de mensen die alledaagse consumptiegoederen maken. Het minimumloon in sectoren als kleding, elektronica en voeding is vaak niet genoeg om van te leven. Soms is het zelfs te laag om te overleven. Dat geldt in het bijzonder voor productiemedewerkers van toeleveranciers van deze sectoren.

Steeds meer mensen worden zich van deze problemen bewust, ook bij de bedrijven zelf. Maar de situatie vraagt om actie. De komende jaren zet ASN Bank zich daarom in voor een leefbaar loon.

Wat is leefbaar loon?

Een leefbaar loon stelt productiemedewerkers in staat te voorzien in de basisbehoeften van zichzelf en hun gezin. Dit houdt in: voeding, kleding, huisvesting, onderwijs en zorg. Daarnaast kan de kostwinner zo'n tien procent van zijn loon opzij zetten voor onvoorziene kosten. De hoogte van dit leefbare loon verschilt van land tot land. De invoering van een leefbaar loon helpt niet alleen om de levensstandaard van arbeiders en hun gezin te verhogen. Vaak is het ook een katalysator om andere arbeidsomstandigheden te verbeteren. Zo neemt de kans op kinderarbeid af als de ouders van een gezin genoeg verdienen.

Langetermijndoel

Bij het streven naar leefbaar loon leggen we de focus op bedrijven in de kledingindustrie, in het bijzonder die in het ASN Beleggingsuniversum. Sommige van deze ondernemingen zijn inmiddels goed op weg. Maar geen van alle heeft een leefbaar loon ingevoerd. Daarom stellen we onszelf het volgende langetermijndoel:

In 2030 betalen alle kledingbedrijven in het ASN Beleggingsuniversum hun productiemedewerkers een leefbaar loon.

We gaan hierbij uit van de kledingbedrijven die op 1 april 2016 waren goedgekeurd voor het ASN Beleggingsuniversum. Eind 2016 is een daarvan, Gap, afgekeurd omdat het niet meer voldeed aan onze duurzaamheidscriteria. We zetten de dialoog over leefbaar loon met dit bedrijf wel voort. Dat betekent dat we ons richten op de volgende veertien bedrijven: Adidas, Amer Sports, Asics, Asos, Esprit, Gap, Gildan Activewear, H&M, Inditex, KappAhl, Lojas Renner, Marks & Spencer, Nike en Puma.

Overwegingen bij deze keuze

Er zijn veel mogelijke doelen op het gebied van mensenrechten. Bij de keuze voor het langetermijndoel 'leefbaar loon in de kledingindustrie' hebben we ons laten leiden door verscheidene overwegingen. We kunnen aan deze doelstelling uitvoering geven in onze rol als belegger. Door in die rol met bedrijven in gesprek te gaan, kunnen we naar verwachting leefbaar loon in de kledingindustrie bevorderen. Daarbij bieden we andere financiële instellingen graag de mogelijkheid om aan te haken bij ons proces. We willen hen ook inspireren zelf iets met het onderwerp leefbaar loon te doen. Door samen op te trekken brengen we het doel sneller binnen bereik.

Het onderwerp 'leefbaar loon' staat in de belangstelling. Onze klanten en andere belanghebbenden vinden dit een belangrijk onderwerp. Bovendien sluit het aan bij de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals of SDG's) van de Verenigde Naties, namelijk bij SDG 1 (geen armoede), SDG 8 (economische groei, werkgelegenheid) en de tijdlijnen van de SDG's.

Erkenning Verenigde Naties

In november waren we aanwezig bij het VN Forum on Business and Human Rights in Geneve. We presenteerden het rapport aan de werkgroep *Unpacking the case for the living wage in law, practice and commerce*. Deze sprak zijn steun uit voor het onderzoek en beschreef het als een belangrijke studie.

Waardering Eerlijke Bankwijzer

In juni 2016 publiceerde de Eerlijke Bankwijzer een rapport over banken en eerlijke beloning en vakbondsvrijheid in de elektronica- en de kledingsector. De Eerlijke Bankwijzer onderzocht hoe Nederlandse banken omgaan met het risico op schending van mensenrechten in de productieketens van kleding- en elektronicabedrijven waarin zij beleggen of die ze financieren. Daarbij lette de Eerlijke Bankwijzer specifiek op de betaling van een leefbaar loon en vrijheid van vereniging. Samen met Triodos Bank scoorden we een 10 voor beleid en praktijk op dit gebied.

Leefbaar loon: aanpak en nulmeting

De kern van de doelstelling ligt in het meten van de sociale impact van onze beleggingen in de kledingindustrie. Daarom heeft het Impact Centre Erasmus (ICE) zijn expertise ter beschikking gesteld. ICE gebruikt zijn wetenschappelijke kennis om samen met organisaties meer grip te krijgen op de realisatie van hun maatschappelijke ambities door vanuit impact te denken, door impact te meten en door op impact te sturen.

Samen met ASN Bank voerde ICE in 2016 een nulmeting uit bij de veertien kledingbedrijven in het ASN Beleggingsuniversum. De meting leverde niet alleen inzichten in de huidige situatie op, maar hielp ook om het langetermijndoel te formuleren.

Open source

Het meten van sociale impact is nog in de pioniersfase. Wij hebben als belangrijke randvoorwaarde van het langetermijndoel gesteld dat de ontwikkelde methodiek toegankelijk moet zijn voor andere geïnteresseerden. Ook het Impact Centre Erasmus is ervan overtuigd dat het van belang is om niet alleen de uitkomsten, maar vooral de weg ernaartoe te delen. Zo bouwen wij mee aan de collectieve kennis over leefbaar loon en aan de kennis over sociale-impactmeting.

Nulmeting

Met de nulmeting brachten we in kaart waar de veertien kledingbedrijven op dat moment stonden. Bij deze meting hebben we de volgende keuzes gemaakt:

- We hebben ons gebaseerd op deskresearch en gegevens die we rechtstreeks van de bedrijven kregen in telefonische en e-mailcontacten.
- We hebben zowel het beleid als de praktijk van de bedrijven beoordeeld.
- We hebben ons beperkt tot de activiteiten van de bedrijven in de vijftientig landen die de meeste kleding en textiel produceren, zoals aangewezen door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).
- Wij hebben de productie door de bedrijven zelf en hun eerstelijnsleveranciers onderzocht.

De nulmeting, de uitkomsten en onze conclusies hebben we gepubliceerd in een rapport.

Scores en reacties

Onze eerste vraag was: hebben bedrijven een visie op en/of een doel voor leefbaar loon, en is dat verankerd in beleid en procedures? Beleid is de eerste stap om te komen tot betaling van een leefbaar loon. We hebben hierbij ook beoordeeld hoe transparant bedrijven erover zijn, want rekenschap aan stakeholders is een belangrijk startpunt voor veranderingen. Dit onderzoek resulteerde in rapportkaarten per bedrijf.

Vervolgens stuurden we elk bedrijf zijn eigen rapportkaart. Dat leidde tot contacten met bedrijven die in eerste instantie niet hadden gereageerd op onze verzoeken om informatie. Uiteindelijk hebben we met alle veertien bedrijven contact gehad. Zij gaven waardevolle reacties op het onderzoek.

Onze vragen aan bedrijven om informatie voor de nulmeting leidden tot gesprekken over het onderzoek en over het beleid van bedrijven. Op ons rapport kregen we positieve reacties van Esprit en Adidas. Esprit zegde zelfs al toe zijn beleid aan te passen.

Het rapport bevat rapportkaarten per bedrijf. Voor elk bedrijf hebben we een totaalscore berekend. Deze scores hebben alleen betrekking op de visie, het beleid, de implementatie en transparantie van de bedrijven. Ze zeggen niets over het loon dat ze in de praktijk betalen.

Bedrijf	Score (0-5)
H&M	4,00
Puma	3,86
Adidas	3,50
Inditex	3,42
M&S	3,40
Esprit	3,28
Gildan	3,25
Asos	3,10
KappAhl	2,86
Nike	2,60
Gap	2,43
ASICS	2,30
Lojas Renner	1,14
Amer Sports	1,10

Belangrijkste conclusies

Dit waren de belangrijkste conclusies die we uit de nulmeting trokken:

- Voor twaalf van de veertien bedrijven was leefbaar loon geen nieuw begrip. Wel gebruikten ze soms andere begrippen en definities, zoals eerlijk loon (*fair wage*) en eerlijk leefbaar loon (*fair living wage*).
- De meeste bedrijven werken samen met initiatieven op het gebied van leefbaar loon, zoals de Fair Labour Association (FLA), het Ethical Trading Initiative (ETI) of het ACT-Process.
- Vijf bedrijven zien collectieve onderhandelingen – onder meer over lonen – als een belangrijke strategie om een leefbaar loon te realiseren.
- Negen bedrijven zeggen in hun beleid (of via initiatieven waarbij zij zijn aangesloten) dat zij het gemiddelde loon in de bedrijfstak betalen als dit hoger is dan het minimumloon.

Praktijkervaringen

Informatie over hoe bedrijven in de praktijk omgaan met leefbaar loon, bleek heel lastig te achterhalen. Om de praktijk bij de veertien bedrijven inzichtelijk te maken, hebben we voor elk bedrijf geïnventariseerd in welke landen het kleding en schoenen produceert. In het rapport hebben we van alle 25 productielanden informatie opgenomen over het minimumloon, het gemiddelde loon in de bedrijfstak en het leefbare loon.

Enkele conclusies over de praktijk:

- Vijf bedrijven kunnen een grote stap naar leefbaar loon maken door het gemiddelde loon in de bedrijfstak te gaan betalen als dat hoger ligt dan het minimumloon.
- Lang niet alle bedrijven zijn transparant over de locaties en activiteiten van hun toeleveranciers.
- Het is lastig om accurate informatie te achterhalen over het aantal productiemedewerkers in de keten, de betaalde lonen, het type contract, het type productie en het productievolume per land en/of de productielocatie.

Toekomst

Uit de nulmeting bleek dat de gemiddelde score van de veertien bedrijven 2,87 was. We streven ernaar dat deze score in 2018 is verbeterd met tien procent tot 3,16. In 2017 starten we daartoe de dialoog met de veertien kledingbedrijven in ons beleggingsuniversum. We werken daarbij samen met Triodos Bank.

De methodiek die wij ontwikkeld hebben voor de nulmeting, is het startpunt voor metingen om de voortgang van de kledingsector te monitoren. We verwachten dat het over een paar jaar gemakkelijker is om informatie over de praktijk te achterhalen. Daarom willen we onze methodiek aanscherpen. We zijn van plan om samen met het Impact Centre Erasmus in 2018 een vervolgmeting uit te voeren. Wij verwachten dat deze meer inzichten over de praktijk bij de kledingbedrijven oplevert, evenals informatie over hun voortgang op het gebied van leefbaar loon.

Samenwerking mensenrechten

Om duurzame ontwikkeling te stimuleren nemen we deel aan debatten, platforms en andere initiatieven. Dat gebeurt vooral op het gebied van onze drie duurzaamheidspijlers. In 2016 namen wij deel aan de volgende platforms op het gebied van mensenrechten.

IMVO-convenanten

Bedrijven die in het buitenland ondernemen, lopen daar het risico dat ze het milieu en mensenrechten schenden. Tegelijkertijd biedt de internationale rol van Nederland kansen om wereldwijde duurzame ontwikkelingen te versterken. Daarom zet de overheid zich in om internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) te bevorderen. Samen met dertien Nederlandse sectoren maakt zij in IMVO-convenanten afspraken over een gezamenlijke aanpak van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het doel van deze afspraken is de risico's op schendingen van mensenrechten en schade aan milieu in productieketens aan te pakken.

IMVO-convenant Duurzame Kleding en Textiel

Als eerste bank zette ASN Bank op 6 oktober 2016 haar handtekening onder een steunbetuiging aan het Convenant Duurzame Kleding en Textiel. Het convenant bundelt de krachten van partijen in de kledingindustrie om te werken aan verduurzaming van de internationale keten van kleding- en textielproductie. Eind 2016 waren er 75 ondertekenaars, waaronder retailbedrijven als Bijenkorf en Hema, vakbonden, brancheverenigingen, maatschappelijke organisaties en minister Ploumen van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. De retailbedrijven die het convenant ondertekend hebben, vertegenwoordigen samen ruim een derde van de omzet op de Nederlandse kledingmarkt.

Klimaat: CO₂-neutraal

De uitstoot van broeikasgassen, vooral CO₂ (koolstofdioxide), veroorzaakt de huidige snelle opwarming van de aarde. Deze klimaatverandering heeft een negatieve invloed op de natuur en het welzijn van mensen. Hoewel er tot op het hoogste niveau mensen zijn die dit in twijfel trekken, deelt een overgrote meerderheid van klimaatwetenschappers dit standpunt, evenals veel politici, bedrijven en burgers.

Om de opwarming af te remmen moet de wereld uiterlijk in 2030 een omslag in de uitstoot bereiken. Daarna moet er zo snel mogelijk, maar zeker rond 2050, een netto CO₂-neutrale situatie zijn ontstaan. Dat wil zeggen dat er geen extra CO₂ meer in de atmosfeer komt. Dat was de conclusie van *The Emissions Gap Report 2015* van het United Nations Environment Programme (UNEP).

Langetermijndoel

Zes broeikasgassen, waaronder CO₂, methaan en stikstofoxide, dragen bij aan het broeikaseffect. We vinden dat we medeverantwoordelijk zijn voor de uitstoot van deze broeikasgassen door ondernemingen en projecten die we financieren of waarin we beleggen. Die verantwoordelijkheid willen we in één cijfer uitdrukken. Daarom rekenen we de uitstoot van de verschillende broeikasgassen op basis van internationale standaarden om in CO₂-equivalenten. Wanneer we in deze tekst spreken over CO₂-uitstoot, gaat het dus om CO₂-equivalenten.

ASN Bank wil het voortouw nemen door als bank een bijdrage te leveren aan vermindering van deze uitstoot. Daarom hebben wij het volgende langetermijndoel vastgesteld:

Al onze financieringen en beleggingen zijn in 2030 volledig netto klimaatneutraal.

Wij realiseren ons dat de impact van ASN Bank op het klimaat beperkt is. Daarom willen wij met ons klimaatdoel andere financiële instellingen stimuleren ons voorbeeld te volgen. We zijn daarom blij dat onze moederorganisatie, de Volksbank, onze klimaatdoelstelling heeft overgenomen.

In 2030 moet de CO₂-uitstoot van onze beleggingen en financieringen volledig worden gecompenseerd door beleggingen en financieringen die de CO₂-uitstoot verminderen of vermijden. Anders gezegd: als de CO₂-winst gelijk is aan het CO₂-verlies, hebben we het doel volledig behaald.

Strategie

Wij realiseren de vermindering van de CO₂-uitstoot van onze bancaire activiteiten als volgt:

- We streven ernaar niet te beleggen in de winning, productie en raffinage van fossiele grondstoffen en het gebruik hiervan door ondernemingen om energie op te wekken.
- Als het gaat om de energiesector financieren we alleen energiewinning uit hernieuwbare energiebronnen, zoals wind- en zonne-energie.
- We financieren energiebesparing, energiezuinige gebouwen en energie-efficiëntie.
- We beleggen bij voorkeur in ondernemingen die energie besparen.

Methodiek

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) en CDP (voorheen het Carbon Disclosure Project) hebben in samenwerking met adviesbureau Ecofys een overzicht gemaakt van de *best practices* waarmee bedrijven hun indirecte CO₂-uitstoot verminderen. Dit zijn de zogenaamde scope 3-emissies. Volgens het Greenhouse Gas Protocol (GHG-protocol), de internationale standaard om de CO₂-voetafdruk te berekenen, zijn de scope 3-emissies onder te verdelen in vijftien verschillende categorieën. De vijftiende is de CO₂-uitstoot die een organisatie veroorzaakt door te beleggen of te financieren. Dit is de belangrijkste categorie waarmee financiële instellingen rekening moeten houden.

De CO₂-winst-en-verliesrekening van ASN Bank was wereldwijd een van de eerste methodes om de uitstoot van beleggingen en financieringen in kaart te brengen. Het WNF en CDP hebben ASN Bank en de Volksbank in november 2016 genoemd als voorbeeld vanwege onze gezamenlijke aanpak om de uitstoot van beleggingen en financieringen te verminderen.

We hebben van alle posten op de balans berekend welke de grootste CO₂-voetafdruk heeft. De hypotheekmerken van de Volksbank verstrekken en die ASN Bank voor 4,5 miljard euro financiert, leveren het grootste aandeel aan de uitstoot. Daarom hebben de verschillende merken van de Volksbank bestudeerd hoe zij de uitstoot van gefinancierde woningen kunnen verminderen. In 2016 hebben er pilots plaatsgevonden, die in 2017 breder worden uitgerold.

Good practice-vermelding voor klimaataanpak

Op 9 november kreeg ASN Bank een eervolle vermelding in een rapport over bedrijven die met behulp van innovatieve oplossingen de uitstoot van broeikasgassen in hun waardeketen verminderen. CDP, WNF en Ecofys publiceren dit rapport jaarlijks. We werden vermeld in de categorie *Investerings* voor onze methodiek om de impact van onze beleggingen en financieringen op het klimaat te meten en terug te dringen.

Resultaten klimaatdoel

<i>Winst en verlies in kiloton CO₂-equivalenten</i>	<i>ASN Bank</i>	<i>Overig beheerd vermogen</i>	<i>Totaal</i>
2015 Winst	331	122	453
Verlies	441	199	640
Gerealiseerd	75,1%	61,2%	70,8%
2015 herberekend Winst	301	122	423
Verlies	441	199	640
Gerealiseerd	68,3%	61,2%	66,1%
2016 Winst	310	128	438
Verlies	400	211	611
Gerealiseerd	77,6%	60,6%	71,7%

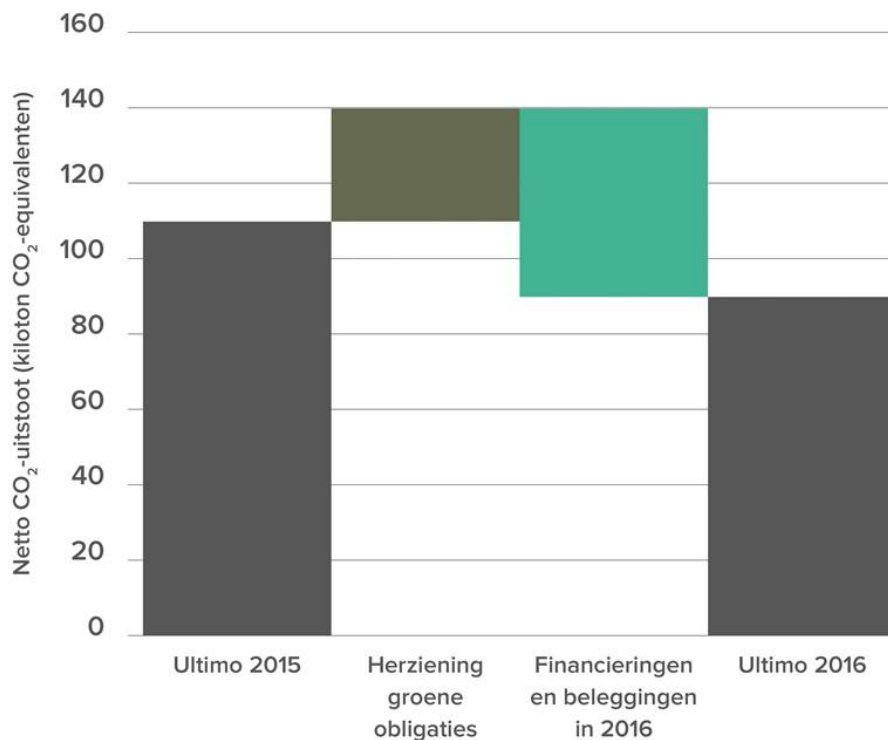
Toelichting op de resultaten

De klimaatbalans kwam in 2016 een stap dichterbij klimaatneutraliteit. De oorzaken waren enerzijds een verbetering van de datakwaliteit, en anderzijds het duurzame beleggings- en financieringsbeleid. Een uitbreiding van de hypotheekportefeuille op de bankbalans veroorzaakte een extra uitstoot van 22 kiloton die is geboekt onder CO₂-verlies. Daar stond tegenover dat de groei van de duurzame financieringen zorgden voor een CO₂-winst van 30 kiloton. We werkten de klimaatbalans bij met specifieke emissiedata, wat ook een positieve invloed had. In totaal waren alle financieringen en beleggingen per 31 december per saldo voor 71,7 procent klimaatneutraal.

Herberekening

We verbeteren voortdurend de kwaliteit van de data op basis waarvan we de klimaatneutraliteit berekenen. Tijdens het bijwerken van specifieke emissiedata bleek dat we bij twee groene obligaties onterecht rekening hadden gehouden met vermeden CO₂-uitstoot. Op basis hiervan hebben we het klimaatneutraalpercentage voor ultimo 2015 bijgesteld van 70,8% tot 66,1%. De grafiek toont de (her)berekening van de klimaatneutraalcijfers van ultimo 2016 ten opzichte van ultimo 2015.

Ontwikkeling netto-uitstoot CO₂

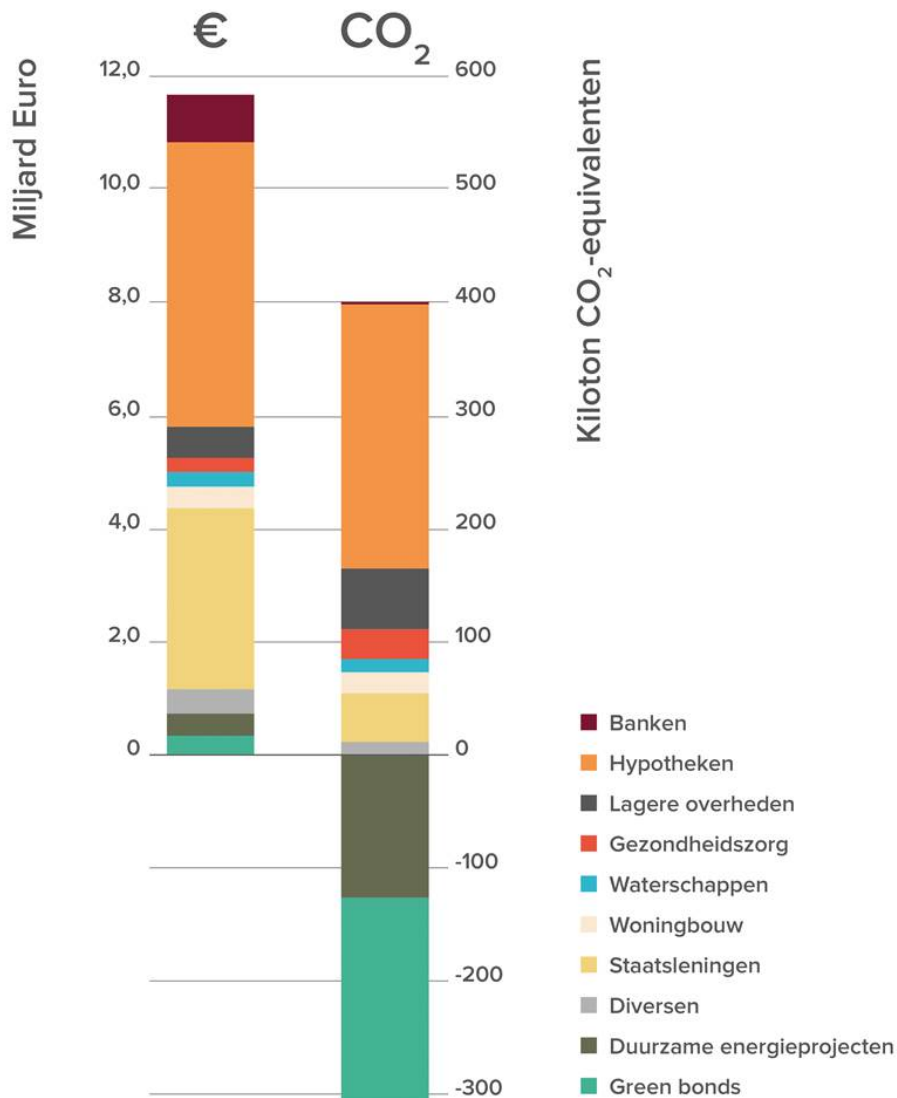

Volgens onze methodiek zouden de CO₂-uitstoot en de vermeden CO₂-uitstoot naar verhouding moeten afnemen naarmate een lening wordt afgelost. Voor een deel van de leningen van het ASN Groenprojectenfonds konden we de methodiek echter niet volledig toepassen doordat de benodigde data niet beschikbaar waren. Bij deze leningen blijft de CO₂-uitstoot die specifiek voor onze bijdrage is berekend, gelijk gedurende de looptijd van de lening. Op basis van de beschikbare data was dit destijds de beste manier om de (vermeden) CO₂-uitstoot te berekenen. Onlangs bleek dat de mogelijkheid er komt om de data die eerder niet beschikbaar waren, te integreren in de berekening. In 2017 gaan we deze data gebruiken om de (vermeden) CO₂-uitstoot te berekenen. Naar schatting zal dit leiden tot een verlaging van de CO₂-winst.

CO₂-verlies-en-winstrekening

De grafiek laat zien wat de verschillende sectoren op de balans van ASN Bank en onder beheer van de ASN Beleggingsfondsen, bijdragen aan de CO₂-uitstoot en de vermeden CO₂ op onze CO₂-verlies-en-winstrekening. Hierna geven we per sector een toelichting op de wijze van berekening. We hebben de onzekerheidsmarge van de CO₂-winst berekend op 6 procent en die van het CO₂-verlies op 19 procent.

Uitstoot CO₂ per categorie

Duurzame-energieprojecten

ASN Bank verstrekt projectfinancieringen voor projecten op het gebied van energiezuinigheid en duurzame energie, zoals zonne- en windparken. Van alle projectfinancieringen berekenen we de netto CO₂-uitstoot. Veel duurzame-energieprojecten leiden uiteindelijk tot vermeden CO₂-uitstoot. We gaan er namelijk vanuit dat de elektriciteit die via duurzame-energieprojecten wordt opgewekt, de opwekking door fossiele-energiecentrales vervangt. Elektriciteit die door een windpark wordt opgewekt, veroorzaakt aanzienlijk minder CO₂ dan elektriciteit die wordt opgewekt door een kolencentrale. We berekenen de vermeden CO₂-uitstoot als volgt. Eerst bepalen we het aandeel van ASN Bank in de jaarlijkse energieopbrengst aan de hand van ons aandeel in de totale financieringsbehoefte. Vervolgens vermenigvuldigen we de energieopbrengst met de vermeden CO₂-uitstoot per kilowattuur.

Green bonds

Green bonds zijn obligaties waarvan de opbrengsten gebruikt worden om groene projecten te financieren. Bijvoorbeeld de aanleg van een windpark, verbetering van het elektriciteitsnet en het energiezuinig maken van woningen en gebouwen. Afhankelijk van de aard van de projecten kan de netto CO₂-uitstoot van de green bond berekend worden. In veel gevallen rapporteert de uitgevende instelling de hoeveelheid vermeden CO₂-uitstoot per jaar. Dankzij deze vermeden CO₂-uitstoot leveren green bonds een bijdrage aan de realisatie van onze klimaatneutrale balans.

Financiering van woningen

De woninghypotheken die ASN Bank financiert, vormen samen de post die voor de grootste CO₂-uitstoot verantwoordelijk is. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland stelt bedrijven in staat om energielabels van de betrokken woningen te downloaden. Dit zijn zowel indicatieve als afgemelde labels (een 'afgemeld label' is een label dat definitief is). Zo hebben we een indicatie van de energetische kwaliteit van de huizen in onze hypotheekportefeuille. Van elk energielabel is bekend wat het Nederlandse gemiddelde van het elektriciteits- en gasverbruik is. De kilowatturen elektriciteit en vierkante meters gas rekenen we vervolgens via emissiefactoren om in CO₂-uitstoot.

Staatsobligaties

De CO₂-uitstoot van staatsobligaties is wellicht het moeilijkst te bepalen. Overheden geven staatsobligaties uit om overheidsactiviteiten in alle sectoren mogelijk te maken. We bepalen de directe uitstoot door de emissie van de overheid als sector te nemen. De indirecte uitstoot bepalen we door te kijken wat het aandeel van de overheid is in de totale CO₂-uitstoot per sector. We delen de totale uitstoot door de staatsschuld om te berekenen voor hoeveel CO₂-uitstoot per belegde euro een staatsobligatie verantwoordelijk is.

Overige categorieën

Naast bovengenoemde categorieën onderscheiden we de categorieën banken, woningbouw, lagere overheden, gezondheidszorg, waterschappen en diversen. We rekenen de CO₂-uitstoot van deze categorieën uit op basis van ons balanstotaal en de totale CO₂-uitstoot per sector. Dat resulteert in de CO₂-uitstoot per belegde of gefinancierde euro. Als bronnen gebruiken we gegevens van het CBS en sectorrapporten, zoals de klimaatmonitor van de Unie van Waterschappen en het Sectorbeeld van de Woningbouw door de Inspectie Leefomgeving en Transport. Alle gebruikte data zijn openbaar.

Samenwerking klimaat

We stimuleren duurzaamheid door deel te nemen aan debatten, platforms en andere initiatieven. In 2016 namen we deel aan een groot aantal samenwerkingsverbanden in het kader van onze duurzaamheidspijler klimaat. Zo maakten we deel uit van de klimaatrisicowerkgroep van het Platform Duurzaamheid van De Nederlandsche Bank en de Werkgroep Klimaat van de Nederlandse Vereniging van Banken.

Platform Carbon Accounting Financials

In 2015 initieerden we de oprichting van het Platform Carbon Accounting Financials (PCAF). De aangesloten financiële instellingen ontwikkelen samen methoden om de klimaatimpact van hun beleggingen en financieringen te meten. Als zij inzicht hebben in die impact, kunnen zij hun klimaatvoetafdruk beter en eenduidig vaststellen. Dit inzicht helpt hun ook om klimaatdoelen te formuleren voor hun beleggingen en financieringen. Zo dragen ze eraan bij dat de maatschappij steeds minder broeikasgassen uitstoot.

Bij PCAF zijn elf Nederlandse financiële instellingen aangesloten: ABN AMRO, ACTIAM, APG, ASN Bank, FMO, MN Services, PGGM, Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek (PMT), Stichting Pensioenfonds van de Metalektro (PME), Triodos Bank en de Volksbank.

In 2016 zijn de deelnemers aan PCAF hard aan de slag gegaan om methoden te ontwikkelen om de klimaatimpact van hun beleggingen en financieringen te meten. De tussentijdse resultaten worden begin 2017 op de website van PCAF gepubliceerd. Belanghebbenden kunnen daar hun reactie op geven. In de loop van 2017 volgt het eindrapport.

Science based targets for financials

We namen het initiatief tot een eerste verkenning van de mogelijkheden om wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen voor de financiële sector vast te stellen (*science based targets for financials*). Deze kunnen financiële instellingen helpen hun klimaatdoelstellingen te halen. Er is een klankbordgroep opgericht die bestaat uit Triodos Bank, de Volksbank, FMO, ABN AMRO, ACTIAM en PGGM. Andere belangstellenden en stakeholders worden geïnformeerd.

Ronde tafel UNEP FI in Dubai

Op verzoek van de Verenigde Naties spraken we over onze klimaatdoelstelling tijdens de Global Round Table van het United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI) op 25 oktober in Dubai. In de sessie *Decarbonizing Finance* legden we uit wat onze strategie is om onze CO₂-voetafdruk te verminderen.

Nationale Klimaattop 2016

Op 26 oktober vond de Nationale Klimaattop 2016 plaats. ASN Bank leverde een bijdrage aan de organisatie en voorbereiding van de sessie *Willen en meten - Klimaatdata in de financiële sector*. Deze sessie ging over de ambities van financiële instellingen om bij te dragen aan de oplossing van het klimaatvraagstuk. Deze sessie was een vervolg van de sessie die ASN Bank organiseerde tijdens de klimaattop in Parijs eind 2015. Ewoud Goudswaard, algemeen directeur van ASN Bank, nam deel aan het panel.

Tweede Kamer over klimaat

De Nederlandse politiek stelde in 2016 aan de orde hoe financiële instellingen kunnen bijdragen aan het Klimaatakkoord van Parijs. Hierover werd op 19 mei in de Tweede Kamer een motie aangenomen van de leden Dik-Faber en Van Veldhoven. De Kamer en staatssecretaris Dijksma refereerden ook later in het jaar aan het initiatief van ASN Bank en de werkzaamheden van PCAF.

Banking Technical Working Group van het Portfolio Carbon Initiative

Het Portfolio Carbon Initiative is een initiatief van UNEP FI, het Green House Gas Protocol, het World Resources Institute en het 2 Degrees Investing Initiative. Momenteel onderzoekt het Portfolio Carbon Initiative de mogelijkheid van een internationale klimaatmeetlat voor bankportefeuilles. De leden van UNEP FI zijn uitgenodigd om bij te dragen aan dit onderzoek via de Banking Technical Working Group. ASN Bank neemt deel aan deze werkgroep. Wij delen onze doelstelling en klimaatambitie, onze ervaringen en methodiek. Zo dragen we bij aan de ontwikkeling van een Green House Gas Protocol Scope 3 categorie 15 – dat wil zeggen, een protocol voor het meten van broeikasgassen van investeringen in de breedste zin van het woord – voor de financiële sector, specifiek voor banken.

Biodiversiteit beschermen

Biodiversiteit is '... de variatie van levende organismen van elke afkomst, inclusief onder meer ecosystemen op land, in de zee en in andere wateren, en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken. Dit houdt in: diversiteit van soorten, tussen soorten, en van ecosystemen.'

Dit is de definitie van de Convention on Biological Diversity (CBD). Nederland heeft, samen met 186 andere landen, in 1992 dit verdrag in Rio de Janeiro ondertekend.

Biodiversiteit is essentieel

Ecosystemen leveren veel zaken die voor ons leven essentieel zijn, zoals schoon water, voeding, leefomgeving, brandstof, bouwmaterialen, medicijnen, zuurstof, voedingsstoffen, waterzuivering, bescherming tegen erosie, zon en schadelijke straling, bestuiving en recreatie.

Wereldwijd is er sprake van verlies aan biodiversiteit. Jaarlijks verdwijnen er tweehonderd tot tweeduizend soorten, voornamelijk door toedoen van de mens. De belangrijkste oorzaak is landbouw, op afstand gevolgd door klimaatverandering, bosbouw, fragmentatie van ecosystemen, infrastructuur en waterverontreiniging.

Langetermijndoel

ASN Bank sluit zich aan bij de visie van de CBD: 'In 2050 is de biodiversiteit hersteld en in balans en wordt zij met wijsheid gebruikt. Zo houdt zij een gezonde, leefbare planeet in stand en levert voordelen die voor iedereen essentieel zijn.' Omdat we onze verantwoordelijkheid hiervoor willen nemen, hebben we een langetermijndoel voor biodiversiteit vastgesteld. We vatten dit doel in het kort samen als '*no net loss*'. Dat houdt het volgende in:

Alle financieringen en beleggingen van ASN Bank veroorzaken in 2030 netto geen verlies van biodiversiteit.

Strategie

We willen dit bereiken met behulp van de volgende strategieën:

- We streven ernaar het biodiversiteitsverlies waarvoor onze financieringen en beleggingen verantwoordelijk zijn, te verminderen. Als eerste stap identificeren we welke financieringen en beleggingen de grootste impact hebben, zoals de voedings- en papierbedrijven waarin onze aandelenfondsen beleggen. We kunnen daarvoor bijvoorbeeld samenwerken met ondernemingen die koploper zijn in het verminderen van hun ecologische voetafdruk.
- We scherpen de methodiek aan waarmee we onze ecologische voetafdruk berekenen en de voortgang monitoren. Ook verbeteren we de kwaliteit van de data over onze ecologische voetafdruk. Door onze inspanningen te publiceren, dragen we eraan bij dat financiële instellingen meer inzicht krijgen in hun impact op de biodiversiteit, en zich daar meer van bewust worden.
- We verkennen de manieren waarop we de biodiversiteitswinst kunnen vergroten. Bijvoorbeeld door bos te planten, zoals het ASN Bos in het Bentwoud voor trouwe ASN-klanten, door samen te werken met natuurorganisaties en waterbedrijven, door te beleggen in duurzame-energiefondsen en door projecten in het Nationaal Groenfonds te financieren.

Samenwerking is de sleutel

Dit alles doen we niet alleen. We werken samen met veel verschillende partijen. We delen onze kennis en ontwikkelen onze strategie in samenwerking met zoveel mogelijk geïnteresseerden. Bovendien willen we van anderen leren. Want de gezamenlijke inzet van veel mensen en organisaties wereldwijd is nodig om de biodiversiteit te beschermen en daardoor de planeet leefbaar te houden voor de volgende generaties. Het lijkt nu misschien onmogelijk dat doel te behalen. Maar het is hard nodig dat we ons er samen voor inzetten.

Bepaling en uitwerking doel biodiversiteit

Eind 2014 startten we de verkenning van een langetermijndoelstelling voor biodiversiteit. We vroegen ons af: waar willen we over vijftien jaar staan als het gaat om biodiversiteit? Dragen we in 2030 actief bij aan versterking van de natuur in Nederland en daarbuiten? Of voorkomen we 'slechts' dat we indirect verantwoordelijk zijn voor verlies aan natuur?

De missie van ASN Bank is om als bank de duurzaamheid van de samenleving te bevorderen. Een aspect daarvan is dat we de planeet leefbaar willen houden. Helaas is het nog niet mogelijk om wetenschappelijk vast te stellen wat de financiële sector precies kan doen om de biodiversiteit veerkrachtig te maken en houden. Daarom bleek inzicht in onze ecologische voetafdruk noodzakelijk: hoe belasten onze huidige financieringen en beleggingen de biodiversiteit? En wat betekent dit voor het langetermijndoel?

Uitdagingen

Het formuleren van een langetermijndoel was niet eenvoudig. Wat waren de uitdagingen?

- Het verlies aan biodiversiteit is een wereldwijd probleem, net als klimaatverandering. Maar de biodiversiteit wordt in verschillende gebieden op verschillende manieren bedreigd en belast. Daarom moeten de bescherming en het behoud van biodiversiteit altijd maatwerk zijn.
- Er is nog geen wetenschappelijke consensus over wat de financiële sector kan doen om biodiversiteit weer veerkrachtig te maken.
- Er is nog geen algemeen geaccepteerde meeteenheid of methodiek om biodiversiteit te meten.

Metten van onze ecologische voetafdruk

Is het mogelijk de ecologische voetafdruk van ASN Bank te meten? Met deze vraag ging PRé Consultants aan het werk. Dit bureau werkt al 25 jaar wereldwijd aan het meten van milieubelasting door *life cycle analysis* (levenscyclusanalyse ofwel LCA). LCA is een wetenschappelijk onderbouwde, internationaal gedragen methodiek om onder meer land- en watergebruik en klimaatverandering te meten.

De LCA-analisten van PRé Consultants beantwoordden onze vraag bevestigend: we kunnen de ecologische voetafdruk van ASN Bank meten en dat levert interessante inzichten op. Zo bleek uit de LCA-berekeningen dat voor ASN Bank geldt dat:

- klimaatverandering, land- en watergebruik verreweg de belangrijkste oorzaken zijn van het verlies aan biodiversiteit;
- de beleggingen in bedrijven een relatief hoge bijdrage aan deze impact leveren;
- de beleggingen in groene energie een aanzienlijke positieve bijdrage aan biodiversiteit kunnen leveren. Misschien kan deze bijdrage zelfs zo groot zijn, dat *no net loss* een realistisch langetermijndoel is.

Meeteenheid

Deze analyse leidde ook tot de vaststelling van de eenheid om onze impact op de biodiversiteit te meten: het aantal verdwenen soorten per vierkante meter. Om dit in de praktijk werkbaar te maken rekenen we dit getal om in een equivalent: het aantal vierkante kilometer natuur dat verdwijnt door onze belasting van de biodiversiteit. Dit verlies is eenmalig: het blijft van jaar op jaar gelijk als de beleggingen en financieringen gelijk blijven. Op dat land is op dat moment geen ruimte voor de ontwikkeling van natuur.

Het precieze aantal vierkante kilometer natuur dat verdwijnt door onze belasting van de biodiversiteit, was in 2016 nog niet met voldoende zekerheid vastgesteld. Wij scherpen de cijfers in 2017 verder aan.

Kwalitatieve analyse

De berekening van onze ecologische voetafdruk heeft beperkingen. Daarom hebben we ook een kwalitatieve analyse laten uitvoeren van onze impact op biodiversiteit. Die geeft aanvullende, sectorspecifieke informatie die niet is meegenomen in het kwantitatieve onderzoek.

De kwantitatieve methode heeft bijvoorbeeld beperkingen bij het meten van een positieve impact op de biodiversiteit. Een voorbeeld: ASN Bank belegt in papierbedrijven. Zij voldoen aan onze criteria, zodat minstens driekwart van de bossen waar ze hun hout vandaan halen, FSC-gecertificeerd is. De positieve impact van deze certificatie kan (nog) niet worden meegenomen in de analyse van onze ecologische voetafdruk. Het gevolg is dat er voor deze bedrijven een grotere voetafdruk wordt berekend dan ze in werkelijkheid hebben. Een ander voorbeeld: het is mogelijk dat de visserijvrije gebieden rondom windmolens op zee een positieve impact hebben op de biodiversiteit. Het model neemt dit echter niet mee.

De methode houdt ook niet altijd rekening met lokale effecten. Als een economische activiteit plaatsvindt in een gebied met een hoge biodiversiteitswaarde (*high conservation value area* ofwel HCVA), is de impact op de biodiversiteit groter dan de gemiddelde impact die de methodiek berekent. De kwalitatieve analyse kan rekeninghouden met karakteristieken die specifiek zijn voor de locatie. Als bedrijven in een bepaalde sector bijvoorbeeld veel water gebruiken, is het belangrijk dat zij goed beleid hebben voor waterverbruik.

De kwalitatieve analyse:

- maakt duidelijk hoe de resultaten van de voetafdruk moeten worden geïnterpreteerd;
- helpt een strategie te bepalen om de impact op de biodiversiteit te verminderen;
- maakt duidelijk waar verbetering van de methodiek mogelijk en nodig is.
- helpt om de methodiek in de komende jaren verder te verfijnen.

Samenwerking biodiversiteit

Het proces om tot ons langetermijndoel voor biodiversiteit te komen, blijkt even belangrijk te zijn als het formuleren en uitwerken van het doel zelf. Het is een proces van samenwerking, discussie en inspiratie. Deskundigen denken mee over de wetenschappelijke basis. De overheid denkt mee vanuit beleidskaders. Maatschappelijke organisaties en andere financiële instellingen denken mee over de praktijk. Dat is belangrijk omdat er veel meer verandert als ook andere financiële instellingen hun impact op biodiversiteit gaan meten en integreren in hun besluitvorming. Deze samenwerking wordt gelukkig breed gedragen, zoals blijkt uit de volgende drie voorbeelden.

Expertmeeting

Bij het proces om tot ons langetermijndoel te komen, hebben we verschillende keren deskundigen op het gebied van biodiversiteit geraadpleegd. We hebben de resultaten gedeeld en getoetst tijdens een stakeholderbijeenkomst met kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties. Dat leidde tot waardevolle bijdragen aan de ontwikkeling van het langetermijndoel. En vooral tot inspirerende discussies over en visies op de rol van ASN Bank op het gebied van biodiversiteit.

CoP FiNC

Twaalf financiële instellingen werkten de afgelopen twee jaar samen in de Community of Practice Financial Institutions and Natural Capital (CoP FiNC). Deze is mede door ASN Bank opgericht. Aanleiding daarvoor was onze deelname aan de eerdere CoP Business & Bedrijven, samen met uiteenlopende bedrijven als Heineken, Tata Steel en Leven op daken. ASN Bank nam als enige financiële instelling deel aan deze community.

De deelnemers deelden hun ervaringen en inzichten over de rol van biodiversiteit in hun beleggings- en financieringsbeleid. Ze spraken onder meer over: 'Wat is biodiversiteit?', 'Hoe meet je biodiversiteit?' en 'Kun je een positieve impact op de biodiversiteit bereiken en een rendement behalen?' Deze CoP FiNC is met succes afgerond. In navolging hiervan start in 2017 de CoP FiNC op Europees niveau.

Platform Biodiversity Accounting Financials (PBAF)

De meeste bedrijven hebben een directe negatieve of positieve impact op de biodiversiteit of zijn hier direct afhankelijk van. Een financiële instelling heeft een heel andere relatie tot de natuur. Daarom willen we ook met andere financiële instellingen in gesprek gaan.

De start daarvan ligt bij de methodiek. Begin 2017 willen we de methodiek om de ecologische voetafdruk van financiële instellingen te berekenen, inventariseren, vergelijken en aanscherpen. Dat doen we samen met ACTIAM (medeorganisator en AIF-beheerder van de ASN Beleggingsfondsen), adviesbureau CREM en PRé Consultants, specialist op het gebied van levenscyclusanalyse.

Tevens willen we de methodieken inventariseren, samen met deskundigen en enkele koplopers uit de financiële sector. De deelnemende financiële instellingen zullen de agenda bepalen; de experts zorgen voor de inhoudelijke ondersteuning. Dit platform krijgt de naam Platform Biodiversity Accounting Financials (PBAF).

Innovative Financing Mechanism for Biodiversity

De Europese Unie werkt samen met China aan bevordering van biodiversiteit. Onder de noemer Innovative Financing Mechanisms for Biodiversity worden seminars en vergaderingen van experts georganiseerd. Op uitnodiging van de EU sprak ASN Bank op 23 november in China over de rol van de financiële sector bij biodiversiteit. We gingen in op de methodiek die we hebben ontwikkeld om de impact van onze investeringen op biodiversiteit te meten. Ook behandelden we de rol van de financiële sector op het gebied van biodiversiteit.

Natural Capital Conference

Op 24 november spraken we in Den Haag tijdens de Natural Capital Conference. Deze conferentie werd georganiseerd door het Platform Biodiversity, Ecosystems & Economy (Platform BEE). Dit is een Nederlands initiatief waarin ondernemingen, natuurorganisaties en wetenschappers samenwerken om biodiversiteit en ecosystemen te beschermen en herstellen. We spraken over onze methodiek om onze ecologische voetafdruk te meten en over de rol van de financiële sector op het gebied van biodiversiteit.

Duurzaamheidsbeleid

Met ons duurzaamheidsbeleid geven we onze missie vorm. Dit beleid is gebaseerd op de definitie van duurzaamheid in het VN-rapport *Our Common Future* uit 1987. Dit rapport riep voor het eerst op tot duurzame ontwikkeling en definieerde deze als volgt: 'ontwikkeling die tegemoet komt aan de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen'.

Het duurzaamheidsbeleid geldt voor:

- alle financieringen en beleggingen van ASN Bank;
- de ASN Beleggingsfondsen: ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB, de bestuurder van ASN Beleggingsfondsen N.V. en beheerder van het ASN-Novib Microkredietfonds en het ASN Groenprojectenfonds) neemt deze duurzaamheidscriteria integraal over als basis voor zijn beleggingsbeleid.
- de beleggingen van ASN Vermogensbeheer B.V.;
- de keuze van sponsorprojecten, projecten voor de ASN Bank Wereldprijs en andere activiteiten.

De Volksbank

De Volksbank besloot in 2016 om ons duurzaamheidsbeleid als uitgangspunt te nemen van het duurzaamheidsbeleid dat zij gaat formuleren in het kader van de structurele bijdrage die zij wil leveren aan de maatschappij.

Het duurzaamheidsbeleid heeft drie pijlers: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. De uitgangspunten van het beleid voor elke pijler zijn hierna beschreven.

Mensenrechten

ASN Bank onderschrijft dat mensenrechten universele waarden zijn. Zij gelden overal, altijd en voor iedereen. Hun doel is de menselijke waardigheid van ieder mens te beschermen. Rechtvaardigheid, vrijheid en gelijkheid staan voorop. Onder 'mensenrechten' verstaan wij alle soorten mensenrechten: burgerrechten, politieke rechten, economische, sociale en culturele rechten. Ook een leefbaar klimaat en schoon milieu zijn in onze ogen voorwaarden voor een menswaardig bestaan.

Mensenrechten beschermen mensen tegen machtsmisbruik door overheden, zoals discriminatie, schending van de privacy en martelen. Tevens leggen mensenrechten de overheid plichten op, bijvoorbeeld om te zorgen voor onderwijs en gezondheidszorg, vrijheid van meningsuiting en gelijke behandeling. Menschenrechten zijn neergelegd in internationale verdragen.

Ook ondernemingen hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren. Bijvoorbeeld door de rechten van medewerkers, consumenten en omwonenden niet te schenden, maar ze te waarborgen.

De grondslag van ons mensenrechtenbeleid is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de internationale standaarden die daarop zijn gebaseerd. Hiermee doelen we ook op de Guiding Principles on Business & Human Rights die de VN Mensenrechtenraad in juni 2011 heeft aangenomen. Deze zijn gebaseerd op het werk van de Amerikaanse hoogleraar John Ruggie als Speciaal Vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN. De Ruggie Richtlijnen zijn verwerkt in ons beleidsdocument voor mensenrechten. Dit beleid bevat scherpe criteria voor de beoordeling van ondernemingen, landen en instellingen.

Klimaat

In de historie van de aarde verandert het klimaat regelmatig. Op dit moment gebeurt dat hoofdzakelijk door activiteiten van de mens. De aarde warmt op door uitstoot van broeikasgassen.

Adaptatie

De gevolgen van de klimaatverandering worden steeds beter zichtbaar. Verdere opwarming van de aarde is onvermijdelijk. Het lijkt dan ook al niet meer mogelijk het klimaatprobleem volledig op te lossen. Dat is een belangrijk gegeven voor de invulling van het klimaatbeleid van ASN Bank. Het betekent immers dat adaptatie onvermijdelijk is. Met andere woorden, het opvangen van de gevolgen van de klimaatverandering, zoals droogte, wateroverlast en verlies van biodiversiteit, moet onderdeel zijn van ons klimaatbeleid. Daarom willen we eraan bijdragen de inmiddels onvermijdbare gevolgen van klimaatverandering te beperken.

Mitigatie

Daarnaast is mitigatie noodzakelijk: voorkomen dat de temperatuurstijging blijft toenemen en zo het klimaatprobleem beperken. Afremming van de temperatuurstijging vergroot immers de mogelijkheden van adaptatie en kan misschien gevaarlijke klimaatverandering nog voorkomen. Mitigatie en adaptatie zijn dus sterk met elkaar verweven. In dit kader dragen wij zoveel mogelijk bij aan het behoud van een veilig, leefbaar en stabiel klimaat voor mens en natuur.

Activiteiten

Hoe doen wij dat? We geven de voorkeur aan financiering van en belegging in activiteiten die weinig broeikasgassen uitstoten en bedrijven die energie besparen. Via de dialoog sporen we ondernemingen in het ASN Beleggingsuniversum aan tot betere klimaatprestaties. Op aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin de ASN Beleggingsfondsen beleggen, stemmen we voor maatregelen van ondernemingen om hun klimaatprestatie te verbeteren, voor een relatie tussen beloning en klimaatprestatie, en voor uitvoering van adaptatiemaatregelen.

Wij werken ook aan ons klimaatbeleid door ons bij allerlei doelgroepen sterk te maken voor maatregelen die het klimaat sparen. En door als belangenbehartiger deel te nemen aan nationale en internationale fora, zoals het CDP (voorheen Carbon Disclosure Project) en het United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI).

Biodiversiteit

ASN Bank heeft sinds 2010 biodiversiteitsbeleid. Daarin beschrijven we hoe we als bank willen bijdragen aan het behoud en de versterking van de biodiversiteit en van ecosystemen. Het beleid beschrijft de beleggingscriteria voor biodiversiteit die we toepassen bij de selectie van financieringen en beleggingen. Wij volgen hierbij de definitie van biodiversiteit van de Convention on Biological Diversity (CBD) van 1992: 'De variatie van levende organismes van elke afkomst, inclusief onder meer ecosystemen op land, in de zee en in andere wateren, en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken. Dit houdt in: diversiteit van soorten, tussen soorten, en van ecosystemen.'

Ook volgen wij de doelstelling zoals verwoord in de CBD: 'Het behoud van biologische diversiteit, het duurzame gebruik van haar onderdelen, en het eerlijk verdelen van de voordelen die uit het gebruik van genetische middelen voortvloeien.'

Om de biodiversiteit te beschermen en te versterken, richten we onze beleggingscriteria op de bedreigingen voor biodiversiteit. Het 'impact perspective' staat dus centraal. Volgens het Millennium Ecosystem Assessment (MA) zijn de belangrijkste bedreigingen voor biodiversiteit: verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat), klimaatverandering, introductie van uitheemse soorten, overexploitatie en vervuiling.

ASN Bank selecteert voor financiering en belegging ondernemingen en instellingen die bijdragen aan bescherming of verbetering van de biodiversiteit. Zij nemen effectieve maatregelen of ontplooiën activiteiten om de hiervoor genoemde bedreigingen te voorkomen of te compenseren.

Op basis van ons biodiversiteitsbeleid mijden we activiteiten die een grote negatieve impact hebben op de biodiversiteit, zoals fossiele brandstoffen, mijnbouw, onduurzame visserij en landbouw. We vermijden dus al een grote ecologische voetafdruk. Daarnaast willen we een positieve bijdrage leveren aan de natuur en haar soortenrijkdom. Dit streven we na door ons langetermijndoel voor biodiversiteit. Om dit doel te bereiken moeten we de negatieve impact die we hebben verkleinen, en de positieve impact vergroten.

Beleidswijzigingen in 2016

Het duurzaamheidsbeleid is vastgelegd in beleidsdocumenten. In 2016 is de praktische handleiding van het onderzoeksproces, de *Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria*, herzien en uitgebreid. Zo hebben we het beleid voor tabak aangescherpt. Ook de onderstaande beleidswijzigingen zijn opgenomen in de Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria.

Dierenwelzijn

We scherpten het dierenwelzijnsbeleid aan op twee punten. Voorheen was het testen van cosmetica op dieren een uitsluitingscriterium. We staan dierproeven met cosmetica nog steeds niet toe, maar – dat is nieuw – we kunnen een uitzondering maken als het bedrijf hiertoe wettelijk verplicht is, zoals in China. Het bedrijf moet dan wel een visie hebben op vermindering van dierproeven en investeren in alternatieve testmethoden.

We pasten ook het criterium over de handel in en het gebruik van bont, leer en veren aan. We sluiten nog steeds bedrijven uit die bont, huiden en pelzen van exotische en beschermde dieren produceren, gebruiken of hierin handelen. We beoordelen bedrijven echter niet meer op de vraag of ze leer als bijproduct gebruiken. We hebben dit vervangen door het criterium dat bedrijven geen gebruik mogen maken van producten van dieren die onder erbarmelijke omstandigheden zijn gehouden. Dit kan gaan om bijvoorbeeld leer, (angora)wol, dons en veren.

Toetsingsperiode

Tot en met 2015 streefden we ernaar om elke onderneming en instelling in het universum binnen drie jaar opnieuw te toetsen. Per 2016 hebben we die termijn verlengd tot vier jaar. De reden is dat bedrijven transparanter zijn geworden. Ook is informatie over hun duurzaamheid veel sneller en beter toegankelijk. We houden voortdurend bij of er sprake is van misstanden bij ondernemingen. Daardoor weten we veel eerder of er iets met een bedrijf aan de hand is. Als dit aanleiding geeft om de toetsing te vervroegen, doen wij dat.

Game changers

In 2016 pasten we ons selectiebeleid aan als het gaat om *game changers*: bedrijven die een nadrukkelijke, belangrijke rol spelen bij verduurzaming van de samenleving. Wij kunnen zulke bedrijven nu goedkeuren op twee voorwaarden: ze hebben op belangrijke punten goed beleid én ze laten zien dat ze het in de praktijk goed doen. Tesla Motors was de eerste game changer die we goedkeurden.

Staatsobligaties

De selectie van staatsobligaties is veranderd. Tot nu toe toetsten we landen eerst op de uitsluitingscriteria. Vervolgens selecteerden we de landen die eurobonds uitgeven. Deze landen werden vervolgens in een ranglijst gezet op basis van duurzaamheidscriteria. In 2016 is deze volgorde veranderd: na de toetsing op uitsluitingscriteria volgt de selectie op basis van duurzaamheidscriteria; daarna selecteert de fondsbeheerder de landen die eurobonds uitgeven. Deze wijziging heeft gevolgen voor de scores en ranking van de landen.

Duurzaamheidsinstrumenten

We voeren ons duurzaamheidsbeleid uit met behulp van drie instrumenten. Bij het hanteren van die instrumenten gaan we uit van onze duurzaamheidscriteria. Elk van deze instrumenten hanteren we volgens een vast proces.

- **Selectie**
We selecteren financieringen, ondernemingen, instellingen en de overheden van landen op basis van onze duurzaamheidscriteria.
- **Engagement**
Met ondernemingen en instellingen waarin de ASN Beleggingsfondsen beleggen of die in aanmerking komen voor het ASN Beleggingsuniversum, gaan we in gesprek over hun duurzaamheid.
- **Stemmen**
ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) stemt op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin de ASN Beleggingsfondsen beleggen.

Selectie

Het selectieproces wordt uitgevoerd voor zowel de uitzettingen van ASN Bank als de beleggingen en financieringen van de ASN Beleggingsfondsen. Het is een van de kernprocessen waarmee wij de missie van ASN Bank vormgeven. Het is een intensief, grondig proces, dat plaatsvindt volgens een vaste procedure. Wij onderzoeken continu of beleggingen en financieringen voldoen aan onze duurzaamheidscriteria. Daarbij gebruiken we informatie van bedrijven of landen, gespecialiseerde onderzoeksinstituten, media en niet-gouvernementele organisaties.

De afgeronde onderzoeken worden besproken in de ASN Selectiecommissie. Deze laat zich adviseren door de afdeling Duurzaamheidsbeleid & -Onderzoek. Alleen de ASN Selectiecommissie heeft de bevoegdheid om een onderneming, overheid of instelling goed of af te keuren voor het ASN Beleggingsuniversum. ABB maakt deel uit van de ASN Selectiecommissie en beslist over toelating tot het universum van de ASN Beleggingsfondsen. Ondernemingen, instellingen en nationale overheden die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria worden goedgekeurd; deze komen in het ASN Beleggingsuniversum. Hieruit selecteren de vermogensbeheerders van de ASN Beleggingsfondsen, de beheerders die de spaargelden van ASN Bank uitzetten, en ASN Vermogensbeheer hun beleggingen.

De ASN Selectiecommissie kwam zes maal bijeen. In 2016 hebben we in totaal 254 ondernemingen onderzocht, waarvan 31 voor twee of drie fondsen. Tevens hebben we 199 landen onderzocht in verband met beleggingen in staatsobligaties.

Totaal onderzochte ondernemingen	Nieuw toegelaten	Na heronderzoek gehandhaafd	Verwijderd	Niet toegelaten
254*	46	38	6	172

*Acht bedrijven hebben in verschillende fondsen een andere status; ze zijn bijvoorbeeld gehandhaafd in een fonds en nieuw toegelaten tot een ander fonds.

Totaal onderzochte landen	Nieuw toegelaten	Na heronderzoek gehandhaafd	Verwijderd	Niet toegelaten
199	9	19	0	171

Enkele voorbeelden van ondernemingen die we goed- of afkeurden:

Goedgekeurd: Unilever

De Nederlandse multinational Unilever is koploper in duurzaamheid in de sector voeding en huishoudelijke artikelen. Het duurzaamheidsbeleid is goed, maar in de praktijk is er geregeld sprake van misstanden op het gebied van arbeidsrechten bij toeleveranciers, bescherming van consumenten en het gebruik van niet-duurzame palmolie. Wij hebben hierover gesproken met de verantwoordelijke personen bij Unilever. Zij erkennen dat het nog niet is gelukt om alle misstanden uit te bannen. We hebben er echter vertrouwen in dat Unilever goede voorzorgsmaatregelen neemt om zijn beleid te borgen, bijvoorbeeld met behulp van beheersystemen, controles en rapportageplicht.

Goedgekeurd: Tesla

Tesla Motors blinkt uit in zijn visie op duurzaamheid. Het verandert de automarkt duurzaam en brengt ook vernieuwing in de markt voor zonne-energie. Daardoor heeft het grote invloed op duurzame ontwikkeling: het is een *game changer*. Voordat we Tesla goedkeurden hebben we contact gehad over onder andere consumentenbescherming, zoals de veiligheid van de auto's, en de communicatie over defecten. Tesla's antwoorden waren voldoende: het is volledig transparant en de veiligheid van de auto's is belangrijk voor het bedrijf.

Afgekeurd: DSM

Het Nederlandse DSM is actief op het gebied van energie en biomaterialen. Het onderscheidt zich met duurzame innovatie; zo maakt het producten voor zonnecellen en bioproducten. Een onderdeel van DSM, DSM Dyneema, produceert echter een vezel die als beschermingsmateriaal wordt verwerkt in militaire voertuigen en militaire kleding. Daarom valt de vezel onder onze definitie van wapens.

Engagement

Namens ABB voert de afdeling Duurzaamheidsbeleid & -Onderzoek van ASN Bank engagement met bedrijven waarin de ASN Beleggingsfondsen beleggen. Wanneer we *engagement* voeren, gaan we in gesprek met bedrijven en instellingen om hen bewuster te maken van hun duurzaamheidsprestaties en hen aan te sporen deze te verbeteren. Wij besluiten tot engagement in de volgende gevallen:

- Als we vermoeden dat een bedrijf in het ASN Beleggingsuniversum niet meer voldoet aan onze beleggingscriteria. Wij nemen daarover contact op met het bedrijf. Als de gewenste reactie uitblijft, beslist de ASN Selectiecommissie of het bedrijf uit het universum verwijderd moet worden.

- Het ASN Duurzaam Small & Midcapfonds belegt deels in kleine bedrijven. Hun activiteiten voldoen aan onze duurzaamheidscriteria, zij hebben beleid voor de onderwerpen waarop zij hoge risico's lopen, en er zijn geen ernstige misstanden bekend. Deze bedrijven hebben echter niet altijd (voldoende) beleid voor onderwerpen waarop zij lagere risico's lopen. Door een actieve dialoog sturen wij aan op verbetering en stimuleren bedrijven ook voor andere onderwerpen beleid te ontwikkelen.
- Bedrijven stellen het op prijs als zij worden geselecteerd voor ons universum. Wij moedigen hen aan door hen zoveel mogelijk op de hoogte te stellen van hun toelating.

In 2016 voerden we engagement met 43 bedrijven. Naar aanleiding van signalen namen we met uiteenlopende bedrijven contact op. Zo spraken we met Heineken naar aanleiding van het boek *Heineken in Afrika* van Olivier van Beemen. Daarin zijn meerdere misstanden vermeld op het gebied van belastingbetaling in Afrika, marketingpraktijk en gezonde, veilige arbeidsomstandigheden. Op basis van ons gesprek met Heineken over de misstanden concludeerden we dat we de beschuldigingen niet kunnen relateren aan de (huidige) praktijk. Dit geldt ook voor de marketingpraktijk. Omdat Heineken niet in overtreding van onze criteria leek, bleef het goedgekeurd.

Stemmen

De ASN Beleggingsfondsen hebben stemrecht tijdens de aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin zij beleggen. Bij het stemmen gaan de fondsen uit van de missie en duurzaamheidscriteria van ASN Bank en ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB).

Stemmen in 2016	
Aantal ondernemingen waarbij is gestemd	162*
Aantal aandeelhoudersvergaderingen waarbij is gestemd	177*
Aantal ondernemingen waarin de ASN Beleggingsfondsen eind 2016 belegden	176

** Deze cijfers verschillen van elkaar doordat sommige ondernemingen meerdere aandeelhoudersvergaderingen hebben gehouden. Bovendien hebben we gestemd op vergaderingen van bedrijven die zich aan het eind van het jaar niet meer in de fondsportefeuille bevonden. Ook stemden we niet op vergaderingen van ondernemingen die zich nog niet in de fondsportefeuille bevonden op het moment dat zij hun aandeelhoudersvergadering hielden.*

Enkele voorbeelden van onze stem tijdens aandeelhoudersvergaderingen:

Starbucks

In maart stemden we tijdens de aandeelhoudersvergadering van Starbucks tegen een aandeelhoudersvoorstel van het National Center for Public Policy Research (NCP). NCP vroeg Starbucks transparanter te zijn over zijn mensenrechtenbeleid. NCP staat bekend als een conservatieve organisatie, die onder meer het klimaatprobleem ontkent. We waren bang dat NCP de transparantie van Starbucks zou misbruiken om veranderingen op het gebied van mensenrechten tegen te gaan. Het voorstel ontving slechts 4 procent van de stemmen.

EDP Renováveis

Duurzame-energiebedrijven spelen een belangrijke rol in de overgang naar een duurzame samenleving. Maar ook bij zulke bedrijven schiet het bestuur soms tekort. Zo stemden we in april tegen het beloningsbeleid van EDP Renováveis. De redenen: het beloningsbeleid was niet verbonden met duurzaamheidsdoelstellingen en er was gebrek aan transparantie.

Duurzaamheid in jaarverslagen

We hanteren aparte richtlijnen bij het stemmen over jaarverslagen, met speciale aandacht voor mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. In de verslagen van Marks and Spencer Group, DS Smith Plc en Addtech AB werden deze onderwerpen opvallend goed behandeld. We stemden in het derde kwartaal dan ook voor alle drie deze verslagen.

Engagement met de farmasector

Medicijnen zijn essentieel voor een verantwoorde gezondheidszorg. Farmaceutische bedrijven zijn dan ook onmisbaar voor de gezondheid en het welzijn van mensen. Daarom maakt de farmaceutische sector onderdeel uit van een duurzame samenleving. Het ASN Duurzaam Aandelenfonds belegt in farmabedrijven waarvan het duurzaamheidsbeleid voldoet aan onze duurzaamheidscriteria. In de praktijk worden we echter geregeld geconfronteerd met ethische misstanden. Dat geeft aan dat het verantwoorde beleid van farmabedrijven niet altijd leidt tot verantwoorde praktijken. Om de misstanden aan te pakken voeren we een intensieve dialoog met farmabedrijven.

Rapport *Van Beleid Naar Praktijk*

In februari 2016 verscheen in opdracht van ASN Bank het rapport *Van Beleid Naar Praktijk* van onderzoeksbureau Sustainalytics. Het bureau onderzocht de vijftien grootste farmabedrijven ter wereld. De belangrijkste conclusies bevestigden onze ervaringen. Uit het onderzoek blijkt dat farmabedrijven voor veiligheid, kwaliteit en integriteit vaak goed beleid hebben, dat voldoet aan de wetten en regels. Zij halen echter regelmatig het nieuws wegens corruptie, agressieve marketingtechnieken en ondeugdelijke producten. Volgens Sustainalytics komt dat onder meer doordat de meeste farmabedrijven geen krachtig integriteitsmanagement hebben. Er zijn wel interne procedures voor het toezicht, maar deze worden te weinig toegepast. Soms ontbreken ze volledig. Daardoor is er onvoldoende toezicht op het onderzoek naar en de ontwikkeling, productie, marketing en verkoop van medicijnen. Dat alles heeft nadelige gevolgen voor patiënten.

Uitgangspunten van het engagement

In 2015 startten we ons engagement met gesprekken met twee farmabedrijven uit ons beleggingsuniversum: de Britse bedrijven AstraZeneca en GlaxoSmithKline (GSK). In 2016 kwamen daar Novo Nordisk (Denemarken) en Novartis (Zwitserland) bij. We bezoeken de aandeelhoudersvergaderingen van de vier farmabedrijven en stellen daar vragen. Ook praten we met bestuurders en duurzaamheidsfunctionarissen.

Onze insteek is nadrukkelijk niet om incidenten aan de orde te stellen, want volgens onze ervaring werkt dat niet. Onze aanpak is te beoordelen hoe goed farmabedrijven hun beleid in de praktijk doorvoeren. Als dat beter kan, gaan we met het betreffende bedrijf in gesprek. De centrale vraag tijdens deze gesprekken is: hoe brengt het bedrijf zijn beleid in de praktijk om misstanden te voorkomen? De gesprekken concentreren zich op vier gebieden die bijdragen aan de bescherming van consumenten:

- Ethisch handelen: hoe gaat het bedrijf om met corruptie en omkoping? Hoe is ethisch handelen ingebed in de bedrijfsvoering?
- Beloning van bestuur en verkoopmedewerkers: hoe en op welke onderdelen worden zij beoordeeld en beloond?
- Verantwoorde marketing: hoe zorgt het bedrijf ervoor dat medicijnen in de markt worden gezet voor de juiste doeleinden en op eerlijke wijze?
- Veilige medicijnen: zorgt het bedrijf ervoor dat de medicijnen veilig zijn voor consumenten door verantwoorde testprocedures, productie en distributie?

Activiteiten in 2016

In januari stuurden we het rapport *Van Beleid Naar Praktijk* naar de vijftien behandelde farmabedrijven. Dit vormde het uitgangspunt van vragen die we stelden tijdens de aandeelhoudersvergaderingen en voor gesprekken met het management van de vier bedrijven waarmee we engagement voeren. In 2016 legden we de focus daarbij op de beloning van verkoopmedewerkers en transparantie over de betalingen aan gezondheidsprofessionals.

AstraZeneca

Op 29 april 2016 bezochten we de aandeelhoudersvergadering van AstraZeneca. Uit de antwoorden en gesprekken met het management bleek het volgende. AstraZeneca maakt de betalingen aan gezondheidsprofessionals in Europa en de Verenigde Staten openbaar. Het wil de omgang met alle gezondheidsprofessionals wereldwijd in kaart gaan brengen. AstraZeneca wilde graag onze visie op een goed beloningsbeleid voor verkoopmedewerkers ontvangen. De directie nam ons verzoek om het raamwerk van het beloningsbeleid openbaar te maken, in overweging. Verder gaf AstraZeneca aan dat onze visie en feedback hebben meegeteld bij het bepalen van een nieuwe strategie en materialiteitsanalyse.

GlaxoSmithKline

Naar aanleiding van het rapport verzocht GlaxoSmithKline (GSK) ons om onze visie op het beloningsbeleid voor verkoopmedewerkers te delen. Dat hebben we gedaan, onder meer tijdens de aandeelhoudersvergadering op 5 mei 2016. Vanaf 2016 is GSK gestopt met betalingen aan gezondheidsprofessionals voor promotionele doeleinden. Het betaalt deze professionals alleen nog voor educatieve doeleinden en maakt deze betalingen in bepaalde landen, waaronder heel Europa, openbaar. GSK belooft zijn verkoopmedewerkers en marketingvertegenwoordigers niet langer op basis van individuele verkooptargets. Hun beloning is gebaseerd op hun technische kennis, de kwaliteit van de service die ze aan gezondheidsprofessionals leveren, en meerdere zakelijke resultaten.

Novartis

Op de aandeelhoudersvergadering van 23 februari 2016 en tijdens ons bezoek op 18 november 2016 hebben we beloning en de transparantie daarover onder de aandacht gebracht. Novartis heeft het afgelopen jaar maatregelen genomen om ethisch handelen beter in het bedrijf te verankeren en misstanden te voorkomen en op te lossen. Novartis betaalt gezondheidsprofessionals niet langer voor promotiedoeleinden. Sinds 2016 rapporteert Novartis volgens de regels van de European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations (EFPIA) over de betalingen van gezondheidsprofessionals in Europa. De resultaten zijn echter nog niet openbaar.

In 2016 boekte Novartis nog meer voortgang, zoals blijkt uit de volgende nieuwe maatregelen. De beloning van het bestuur is mede afhankelijk gemaakt van doelstellingen op het gebied van kwaliteit en veiligheid. Novartis onderzoekt incidenten bij de promotie van medicijnen en neemt corrigerende maatregelen. Verkoopmedewerkers worden beloond op basis van de kwaliteit van hun service.

Novo Nordisk

Op 18 maart 2016 bezochten we de aandeelhoudersvergadering van Novo Nordisk. Ook hadden we verschillende gesprekken met het bedrijf. Novo Nordisk heeft stappen gezet om misstanden te voorkomen. Daardoor is het aantal misstanden dit jaar in ieder geval niet gestegen; het doel is om het te laten dalen. Vanaf 2017 wil Novo Nordisk rapporteren over de misstanden en over de maatregelen die het ertegen neemt. Novo Nordisk maakt de betalingen aan gezondheidsprofessionals in de Verenigde Staten en Europa openbaar. Deze rapporten staan in de landstaal op de lokale websites van het bedrijf. Ten slotte heeft Novo Nordisk ethisch handelen opgenomen in de criteria waarop het verkoopmedewerkers belooft. De beloning van het bestuur is mede afhankelijk gemaakt van prestaties op het gebied van kwaliteit en veiligheid.

Inspiratie en voortgang

We hopen met dit engagementtraject andere financiële instellingen te inspireren om soortgelijke kritische vragen aan farmabedrijven te gaan stellen. Daarnaast zijn we in 2016 de samenwerking met andere beleggers gestart. Zo zullen we in 2017 de gesprekken met AstraZeneca, GSK en Novo Nordisk samen met Robeco uitvoeren.

In 2018 brengen we samen met Sustainalytics een tweede rapport uit over de vraag of we vooruitgang zien bij de farmaceutische ondernemingen. Intussen houden we de ontwikkelingen bij en de toezeggingen van de vier farmabedrijven nauwlettend in het oog.

Lidmaatschappen en verklaringen

Hierna vindt u een overzicht van lidmaatschappen en van steunbetuigingen en verklaringen die ASN Bank heeft getekend, met het jaartal van ondertekening. De samenwerkingsverbanden op het gebied van de langetermijndoelen voor mensenrechten, klimaat en biodiversiteit staan op de betreffende pagina.

Cancun Business and Biodiversity Pledge (2016)

In november heeft ASN Bank de Cancun Business and Biodiversity Pledge ondertekend. De ondertekenaars vragen aandacht voor het belang van biodiversiteit en de diensten voor ecosystemen die zij levert. Zij benadrukken de sleutelrol die het bedrijfsleven kan vervullen in het behoud hiervan.

CoP FiNC (2014)

ASN Bank nam het initiatief tot de Community of Practice Financial Institutions and Natural Capital (CoP FiNC). In deze CoP delen financiële instellingen hun praktijkervaring en bespreken hoe de financiële sector kan bijdragen aan het behoud en de verbetering van biodiversiteit.

[Lees het rapport Finance for One Planet](#)

Nederlandse Vereniging van Duurzame Energie (2013)

ASN Bank maakt deel uit van de deelnemersraad van de Nederlandse Vereniging van Duurzame Energie. Deze stimuleert de toepassing van duurzame energie en behartigt de belangen van veel bedrijven die actief zijn in de sector duurzame energie.

Dutch Fund and Asset Management Association (DUFAS) (2011)

DUFAS is een belangenvereniging van vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen die in Nederland werkzaam zijn. Het gaat om zowel aanbieders van retaildiensten als institutionele beheerders. ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. is lid van DUFAS.

Platform Carbon Accounting Financials (PCAF) (2015)

De elf Nederlandse financiële instellingen die zijn verenigd in het Platform Carbon Accounting Financials (PCAF), stelden de Dutch Carbon Pledge op. Dat deden zij in de aanloop naar de klimaatop in Parijs. In dit document riepen zij de onderhandelaren op om rekening te houden met de rol die beleggers en financiële instellingen kunnen spelen bij de realisatie van klimaatdoelstellingen.

ASN Bank is initiatiefnemer en voorzitter van dit platform. De leden van PCAF willen een gezamenlijke methodiek ontwikkelen om de klimaatimpact van hun financieringen en beleggingen te meten.

Dutch Green Building Council (2015)

ASN Bank is participant van Dutch Green Building Council (DGBC). Dit is een onafhankelijke non-profit-netwerkorganisatie die zich inzet om de gebouwde omgeving te verduurzamen. Hiermee wil DGBC een belangrijke rol spelen in de transitie naar een circulaire economie waarin het prettig en gezond wonen, werken en leven is. In 2016 is Jort Bakker, hoofd Duurzame Financieringen van ASN Bank, toegetreden tot het bestuur van DGBC.

Global Compact (2007)

Het Global Compact is een initiatief van de Verenigde Naties om ondernemingen te stimuleren tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeid, milieu en corruptie in hun beleid op te nemen en uit te laten voeren.

Algemeen directeur Ewoud Goudswaard: 'ASN Bank heeft in 2007 het Global Compact ondertekend als uitdrukking van haar decennialange en voortdurende betrokkenheid bij de tien doelstellingen van dit internationale VN-initiatief. Die betrokkenheid is nog onverminderd aanwezig. Dit verslag laat zien hoe we daar in 2016 invulling aan hebben gegeven.'

GRI Gold Community (2012)

Het Global Reporting Initiative (GRI) is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. GRI Gold Community steunt het GRI en zet zich in om duurzaamheidsverslaggeving te bevorderen.

IMVO-convenant Banken (2016)

De banken in Nederland hebben de Nederlandse Vereniging van Banken gevraagd om voor de bankensector een IMVO-convenant (IMVO staat voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen) tot stand te brengen. Wij zijn daar een groot voorstander van. Juist de financiële sector oefent immers via zijn financieringen en beleggingen grote invloed uit op de verduurzaming van de samenleving, ook internationaal. Op 28 oktober ondertekenden we het convenant, tegelijk met de Nederlandse Vereniging van Banken, andere financiële instellingen, de overheid, vakbonden en non-gouvernementele organisaties.

IMVO-convenant Duurzame Kleding en Textiel (2016)

Als eerste bank zette ASN Bank op 6 oktober 2016 haar handtekening onder een steunbetuiging aan het Convenant Duurzame Kleding en Textiel. Het convenant bundelt de krachten van partijen in de kledingindustrie om samen te werken aan verduurzaming van de internationale keten van kleding- en textielproductie.

Natural Capital Finance Alliance (2012)

De Natural Capital Finance Alliance (NCFA) is een verklaring van de financiële sector wereldwijd. Financiële instellingen verplichten zich in de NCFA te werken aan de integratie van criteria over natuurlijk kapitaal in financiële producten en diensten. In 2012 ondertekende ASN Bank de NCFA. We zijn lid van de werkgroep.

NVB-Platform Duurzaamheid (2014)

We zijn aangesloten bij het Platform Duurzaamheid van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB). De tien aangesloten banken werken onder meer aan oplossingen voor het klimaatvraagstuk en aan de bescherming van mensenrechten in internationale handelsketens.

Paris Pledge (2015)

Voorafgaand aan de klimaattop in Parijs beloofden banken om mijnbouw en steenkoolcentrales niet meer te financieren en de bestaande financieringen uit te faseren.

Platform Energie Efficiënte Financials (2016)

MVO Nederland en ASN Bank hebben het voortouw genomen om een *open source*-netwerk op te zetten op het gebied van duurzaam (ver)bouwen. Het doel is kennis te delen om sneller te komen tot financierbare projecten om zelf energie op te wekken en huizen te verbouwen tot heel energiezuinige gebouwen. Op het platform werken financiers, bouwers, installateurs, coöperatieve organisaties en gemeenten samen.

Platform for Inclusive Finance (NpM Platform) (2006)

Dertien Nederlandse ontwikkelingsorganisaties, sociale investeerders en banken, waaronder ASN Bank, zijn lid van het NpM Platform. Samen met het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken committeren de leden zich aan uitbreiding van de toegang tot financiële diensten in achtergestelde regio's.

Principles for Responsible Investment (PRI) (2011)

In 2010 ondertekenden wij de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties. Deze uitgangspunten zijn in 2006 geïntroduceerd als verzameling vrijwillige *best practice*-normen voor vermogensbezitters en -beheerders die in hun beleggingsproces rekening willen houden met milieu, maatschappij en goed bestuur (in het Engels ESG: *environmental, social and governance*). Leden kunnen ook samen agendapunten indienen op aandeelhoudersvergaderingen, zogenaamde *shareholder resolutions*, bijvoorbeeld over klimaat en mensenrechten.

Wij rapporteerden in 2016 aan PRI. De rapportages hebben het doel transparant te zijn over de manier waarop ESG-factoren onderdeel vormen van onze bedrijfsvoering, en hoe ze terugkomen in ons beleid, onze procedures en de afspraken met de beheerders die volgens ons duurzaamheidsbeleid werken.

SDGI Agenda (2016)

In 2016 heeft de Nederlandse financiële sector de Dutch Sustainable Development Goals Investing Agenda opgesteld (SDGI Agenda). In deze agenda laten de betrokken instellingen zien hoe zij aan de Sustainable Development Goals kunnen bijdragen. Het doel van het rapport is de overheid en De Nederlandsche Bank aan te zetten samen met de financiële instellingen te werken aan deze duurzame doelen.

Statement Conflict Minerals EU (2015)

In 2015 vroegen beleggingsinstellingen het Europese Parlement (EP) van alle ondernemingen die conflictgrondstoffen op de Europese markt brengen, in ruwe vorm of in producten, te eisen dat zij transparant zijn over de herkomst ervan.

Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) (1996)

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) komt op voor de belangen van institutionele en particuliere beleggers die willen bijdragen aan duurzame ontwikkeling. ASN Bank is aangesloten bij de VBDO.

Overige lidmaatschappen en verklaringen

Carbon Disclosure Project 2007

Coöperatieve Vereniging Q (2012)

De Groene Zaak (2012)

Equator Principles (2010)

Klimaatcoalitie (2015)

Letter of Intent Greening the Inclusive Finance Sector (2015)

Montréal Pledge (2015)

MVO Nederland (2012)

Statement by Financial Institutions on Energy Efficiency (2015)

Environment Programme Finance Initiative van de VN (UNEP FI)

Klanten

De 645 duizend particuliere en zakelijke klanten van ASN Bank zijn onze voornaamste belanghebbenden. Zij maken ons bestaan mogelijk. Dankzij hen kunnen wij werken aan onze missie: verduurzaming van de samenleving.

Het aantal klanten nam in 2016 netto met 16.426 toe van 628.910 tot 645.336 ultimo 2016.

De groei van het aantal klanten was voornamelijk te danken aan de instroom van mensen die een betaalrekening openden, van wie het merendeel nog geen klant was. Van alle betaalklanten heeft 67 procent ook een spaarrekening.

Een van onze strategische doelstellingen is dat we streven naar 1 miljoen klanten in 2025. Met het oog daarop stemde de toename van het aantal klanten niet tot tevredenheid. We hebben veranderingen in gang gezet om meer groei in de komende jaren mogelijk te maken. Daarbij richten we ons nadrukkelijk ook op een nieuwe, jongere doelgroep, ontwikkelen we nieuwe producten en maken het mensen gemakkelijker om klant te worden.

Klant worden

Om met succes te groeien, maken we het mensen zo gemakkelijk mogelijk om klant te worden. De afgelopen jaren hebben we dit proces al gestroomlijnd. Ook dit jaar voerden we verbeteringen door. Zo bestaat sinds april de mogelijkheid dat klanten voor identificatie terecht kunnen bij de circa 750 kantoren van PostNL. We maakten het ook mogelijk dat klanten de documenten die bij het openen van een rekening nodig zijn, gescand per e-mail kunnen opsturen in plaats van per post. Ongeveer vier vijfde van de nieuwe klanten maakte hiervan gebruik.

Algemene bankvoorwaarden

De Algemene Bankvoorwaarden (ABV) – met basisregels voor de relatie tussen klant en bank – zijn vereenvoudigd, verduidelijkt en aangepast. Dit is gebeurd in nauw overleg tussen de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), de Consumentenbond en ondernemersorganisaties. De ABV zijn geschreven in eenvoudiger en begrijpelijker Nederlands met voorbeelden ter verduidelijking. De gewijzigde ABV worden op 1 maart 2017 van kracht.

Klanttevredenheid

De tevredenheid van klanten is een belangrijk uitgangspunt van onze dienstverlening. Wij stellen het belang van onze klanten voorop: we richten onze dienstverlening op mensen in plaats van processen. We luisteren naar onze klanten, nemen hun klachten serieus en geven fouten toe.

Uit het klanttevredenheidsonderzoek dat de Volksbank uitvoert, bleek dat klanten ons eind 2016 het cijfer 8,0 (ultimo 2015: 8,1) gaven. Wij streven naar ten minste een 8.

In de zomer publiceerde de Consumentenbond de uitkomsten van zijn onderzoek naar de klantenservice van banken. ASN Bank kwam niet positief naar voren in dit artikel. We nemen de uitkomsten serieus en hebben de Consumentenbond de volgende reactie gestuurd: 'Wij zijn geschrokken van de uitkomst van het onderzoek. De deskundigheid van onze klantenservicemedewerkers is belangrijk voor ASN Bank en voor onze klanten. We bedanken de Consumentenbond voor dit onderzoek omdat het ons scherp houdt. De uitkomst geeft duidelijk aan waar wij aan moeten werken. En dat gaan we dus ook doen.'

Net promoter score

De *net promoter score* (NPS) geeft weer in hoeverre klanten een dienstverlener of leverancier aanbevelen. Om deze score te berekenen, wordt aan klanten gevraagd: 'Hoe waarschijnlijk is het dat u, op een schaal van 0 tot 10, deze onderneming zult aanbevelen aan familie, vrienden of collega's?' Vervolgens wordt het percentage klanten dat een 0 tot en met 6 geeft, afgetrokken van het percentage klanten dat een 9 of 10 geeft. De NPS kan dus positief, maar ook negatief zijn.

De tevredenheid van de klanten nam af. De NPS was gedurende het hele jaar vrijwel stabiel op +15. ASN Bank behaalde over het laatste kwartaal van 2016 een NPS van +14, tegen +19 eind 2015. Onze doelstelling voor 2016 was een NPS van +22. Wij voerden in 2016 diverse verbeteringen in onze dienstverlening door om de tevredenheid te vergroten, vooral op het gebied van betalen. Verbetering van de service is ook in 2017 een voortdurend aandachtspunt.

Service

Eerlijkheid, transparantie, deskundigheid en betrouwbaarheid staan centraal in de omgang met onze klanten. Wij bieden begrijpelijke bankproducten en een goede service, en communiceren daar helder over. Wij onderscheiden particuliere en zakelijke klanten, die wij verschillende diensten bieden:

- particulieren: betalen, sparen, beleggen, vermogensbeheer
- zelfstandigen zonder personeel: betalen, sparen, beleggen, vermogensbeheer
- instellingen, verenigingen en ondernemingen:
sparen, beleggen, vermogensbeheer
groenfinancieringen en zakelijke kredieten voor duurzame projecten

ASN Bank is een internetbank. We hebben geen kantoren waar klanten terecht kunnen voor service. Daarom is de kwaliteit van onze klantenservice en online dienstverlening van cruciaal belang voor de klanttevredenheid.

ASN Klantenservice

Onze klanten kunnen met vragen en opmerkingen terecht bij de medewerkers van de ASN Klantenservice. Zij behandelden ruim 286 duizend telefoontjes. De wachttijd voor klanten die belden, brachten we terug tot gemiddeld 44 seconden. De gesprekken met klanten duurden gemiddeld bijna vier en een halve minuut. Behalve telefonische calls behandelde de ASN Klantenservice ruim 110 duizend e-mails en circa 5 duizend brieven.

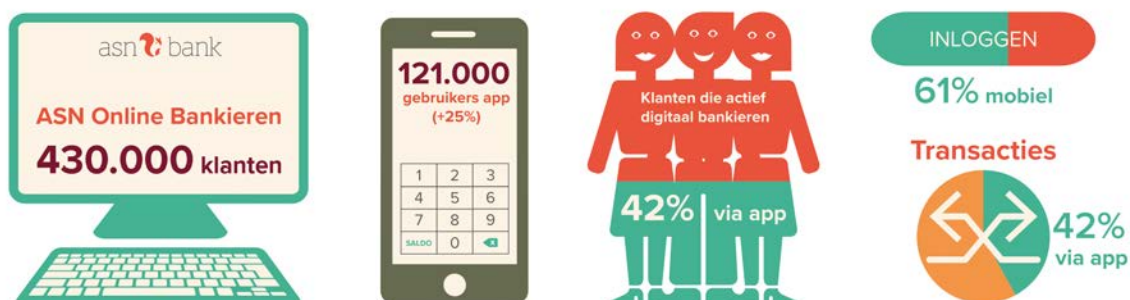
Een groot deel van de vragen van klanten ging over hun rekening. Bijvoorbeeld over online bankieren, overboekingsopdrachten, wijziging van een tegenrekening en activeren van de ASN Wereldpas. De ASN Klantenservice hielp ruim 5 duizend mensen met de overstap van hun betaalrekening naar ASN Bank. De Nabestaandendesk hielp ongeveer 4100 nabestaanden van rekeninghouders. We openden een contactpunt voor familieleden van vermiste personen.

Webcare

Ook webcare is een belangrijke manier om klanten service te verlenen. Wij monitoren actief het berichtenverkeer op Facebook en Twitter. Daar beantwoorden we vragen over onze dienstverlening en producten en over de bank in het algemeen. Deze service hangt samen met onze actieve aanwezigheid op sociale media.

Online en mobiel bankieren

Van de ruim 645 duizend klanten bankieren er meer dan 430 duizend digitaal via ASN Online Bankieren. Van de online klanten bankieren er 121 duizend mobiel, via de app ASN Mobiel Bankieren. Het aantal gebruikers van de app nam toe met 25 procent. De app is vooral populair bij klanten die actief digitaal bankieren: 42 procent van hen gebruikt de app. App-gebruikers loggen veel vaker in dan klanten die alleen online bankieren: 61 procent van de digitale sessies in 2016 was mobiel. Van alle transacties werd 42 procent uitgevoerd via de app; dat was meer dan via online bankieren.

Verbeteringen dienstverlening

Speciaal voor nieuwe klanten maakten we in 2015 diverse welkomstvideo's. Dit jaar voegden we er *how to*-video's aan toe over het gemak van betalen, de app, betalen in iDEAL met de QR-code, betalen zonder digipas, de overstapservice, inzicht en overzicht van de klant in al zijn rekeningen, en maandbeleggen. De video's zijn inmiddels door tienduizenden klanten bekeken.

Voor verschillende processen op het gebied van betalen voerden we *straight-through processing* in. Omdat er geen sprake meer is van administratieve handelingen, kunnen wijzigingen die klanten doorvoeren via internet- of mobiel bankieren, direct ingaan. Dit geldt voor het aan- en uitzetten van contactloos betalen, betalen buiten de eurozone en tijdelijke verhoging van de betaallimiet.

Eind 2016 voerden we enkele nieuwe diensten door in de app ASN Mobiel Bankieren. De belangrijkste is dat klanten kunnen inloggen met hun vingerafdruk, als hun toestel dit toelaat. Nieuw in de app was ook de saldografiek. Deze laat het verloop van het saldo gedurende de maand zien. In 2015 voerden we in de app de kasboekfunctie in. Het plan om deze in 2016 ook via online bankieren ter beschikking te stellen, konden we niet uitvoeren. Het online kasboek volgt in 2017.

Eind november werden de SEPA-richtlijnen voor Europese incasso's aangepast. Dit betekent onder meer dat klanten een geplande incasso kunnen weigeren voordat het geld van hun rekening wordt afgeschreven, in plaats van alleen achteraf.

Informatiebeveiliging

De veiligheid van bankieren bij ASN Bank staat voorop. Wij voldoen aan de strenge beveiligingsstandaarden van de gezamenlijke Nederlandse banken. Op onze website besteden we uitgebreid aandacht aan internetcriminaliteit om klanten hiervoor te waarschuwen en weerbaar te maken.

In 2016 richtten cybercriminelen zich op steeds slimmere en geavanceerdere manieren tot onze klanten. Via vriendelijke telefoontjes en keurige e-mails trachtten zij de inloggegevens van klanten te krijgen. Als gevolg daarvan liep de fraude op rekeningen enigszins op. Daar staat tegenover dat het skimmen van bankpassen bij betaalautomaten sterk is teruggelopen. De oorzaak daarvan is dat de mogelijkheid om de ASN Wereldpas buiten Europa te gebruiken, standaard uit staat.

Storingen en beschikbaarheid

Het aantal storingen in het betalingsverkeer was in 2016 kleiner dan in eerdere jaren. Net als in 2015 waren de storingen echter weer intensiever: ze duurden langer en vonden bijna allemaal plaats op het gebied van betalen. Dat had tot gevolg dat als er een storing was, veel klanten er last van hadden. De beschikbaarheid van ASN Online Bankieren was geen enkele maand lager dan de doelstelling van 99,0 procent in *prime time* (van maandag tot en met zaterdag van 7.00 uur tot 1.00 uur 's nachts, op zon- en feestdagen van 8.00 uur tot 1.00 uur 's nachts).

Communicatie

Om de groei tot 1 miljoen tevreden klanten in 2025 te realiseren, hebben we een belangrijke strategische keuze gemaakt: naast onze bestaande basis van trouwe, door idealen gedreven klanten richten we ons op een jongere doelgroep. Onderzoek wijst uit dat er veel jonge, goed opgeleide, optimistische jongeren zijn die duurzame keuzes maken, maar zonder de idealistische insteek van de oudere generatie. Een gemakkelijke duurzame keuze voor deze jongeren is gaan bankieren bij een duurzame bank. Daarom hebben wij een nieuwe advertentiecampagne en communicatiestrategie ontwikkeld om deze jongeren aan te spreken. De kern daarvan is dat we laten zien dat je met geld duurzame vooruitgang kunt stimuleren en tegelijkertijd een goed rendement kunt behalen. We willen duurzaam bankieren bereikbaar en aantrekkelijk maken. Bereikbaar door heldere, begrijpelijke producten te blijven bieden; aantrekkelijk door te laten zien dat bankieren bij ASN Bank bijdraagt aan duurzame ontwikkeling en daardoor een goed gevoel geeft.

Deze keuzes betekenen ook dat we afscheid hebben genomen van de activistische, idealistische inslag die onze communicatie met klanten lange tijd kenmerkte. Idealen voor de toekomst maken plaats voor duurzame vooruitgang nu. We willen niet langer worden gezien als een activistische duurzaamheidsorganisatie, maar vertellen hoe we als bank op een positieve manier bijdragen aan duurzame vooruitgang.

Website

De website *asnbank.nl* speelt een centrale rol in onze dienstverlening aan en communicatie met klanten. Per 3 november onderging de website een facelift: de vormgeving werd vernieuwd, met meer witruimte, een nieuw lettertype en nieuwe beelden. Dit is de visuele uiting van de nieuwe insteek van onze communicatie. Het maakte de website een stuk overzichtelijker en de uitstraling moderner. We startten de voorbereidingen om de website in 2017 *responsive* te maken, zodat hij ook op tablet en mobiel goed leesbaar is.

Sociale media

In onze communicatie spelen sociale media als Facebook, Twitter en LinkedIn een belangrijke rol. Vrijwel dagelijks plaatsen we een bericht met positief nieuws over de duurzame samenleving of ASN Bank zelf. Dat levert veel positieve reacties op. Ultimo 2016 hadden we ruim 46 duizend volgers op Facebook, 14 duizend op Twitter en ruim 3.700 op LinkedIn. In 2016 kregen we bijna dertigduizend tweets binnen, achtduizend minder dan in 2015. Dit waren reacties op onze tweets, vragen via Twitter, retweets en privéberichten. We ontvingen in totaal ruim 2200 complimenten en meer dan 2100 negatieve berichten en/of klachten via Twitter en op Facebook. De afdeling Webcare geeft antwoord op klachten. Afhankelijk van de inhoud van de klacht gebeurt dat in overleg met de ASN Klantenservice en andere afdelingen van de bank, zoals Duurzaamheidsbeleid & -Onderzoek.

Bijeenkomsten

Persoonlijke communicatie, wederzijdse inspiratie en dialoog vinden we belangrijk. Daarom organiseren we regelmatig bijeenkomsten waar we onze klanten ontmoeten.

We organiseerden tweemaal ASN Live. Op 16 februari in Maastricht spraken we met klanten en andere gasten over: *Klimaatakkoord Parijs: wat nu?* Een van de sprekers was advocaat Roger Cox, die met succes de Nederlandse staat aanklaagde in de 'klimaatzaak' die hij namens Urgenda voerde.

Op 8 juni vond ASN Live plaats in Amersfoort over *De invloed van uw geld*. In het programma was aandacht voor zowel lokale duurzame initiatieven en crowdfunding als invloed via belegging in grote bedrijven. De laatste werden vertegenwoordigd door Geanne van Arkel, head of Sustainable Development bij duurzame tapijtfabrikant Interface.

Onze jaarlijkse klantenbijeenkomst MorgenVandaag transformeerde in 2016 tot een goed bezocht duurzaamheidsfestival. Dit vond plaats op zaterdag 24 september in de Metaal Kathedraal in Utrecht. De openingspreker was de Congolese gynaecoloog en mensenrechtenactivist Denis Mukwege. Onder de vele andere sprekers waren onder meer advocate en hoogleraar oorlogsherstel Liesbeth Zegveld, documentairemaker, fotograaf en arts Ruben Terlou en schrijver en politicus Jan Terlouw. De gasten konden ook aan het werk, onder meer door zelf zonne-energie op te wekken. De aanwezigen waardeerden de dag met een 8,3.

Van papier naar digitaal

We communiceren steeds meer digitaal. Daarmee komen we tegemoet aan de wens van klanten en verminderen de hoeveelheid papier die we gebruiken. Ons klantenmagazine *Ideaal* verscheen in 2016 vier maal, zowel op papier als online. *Ideaal Online* groeide van 18 duizend naar 94 duizend online-abonnees, mede dankzij enkele acties. Het aantal lezers van het papieren magazine nam af met 66 duizend. Per 2017 verschijnt het magazine primair online en onder een nieuwe naam: *Goedgeld* – een naam die aansluit op onze nieuwe communicatie-insteek. De e-mailnieuwsbrief verscheen elf keer. We breidden het bereik uit met ruim 100 duizend adressen tot ruim 300 duizend klanten.

Digital first gold eveneens voor het verslag van ASN Bank: het verscheen in 2015 voor het eerst primair online. De jaarverslagen van de ASN Beleggingsfondsen en de ASN Foundation zijn eveneens online beschikbaar, maar verschenen ook op papier.

Maatschappelijke impact

Wij vullen onze maatschappelijke rol actief in. Samen met anderen willen we belangrijke maatschappelijke kwesties aan de orde stellen en aanpakken. Dat kunnen wij alleen doen dankzij de betrokkenheid en participatie van particulieren en organisaties.

We stimuleren duurzame vooruitgang door initiatieven te nemen tot en deel te nemen aan platforms in het kader van onze duurzaamheidspijlers mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. We nemen ook deel aan debatten over andere onderwerpen die onze missie raken, bijvoorbeeld tijdens de evenementen die we organiseren. Ons uitgangspunt daarbij is dat we onze gesprekspartners handelingsperspectief willen bieden.

Daarnaast dragen we actief bij aan duurzame initiatieven, projecten en organisaties. We doneren geld aan onze maatschappelijke partners. Ook stimuleren we duurzame initiatieven via ons internetplatform Voor de Wereld van Morgen, via sponsoring en door de donaties van de ASN Foundation.

Sponsoring

ASN Bank sponsort bijzondere projecten – klein en groot – die passen bij onze missie en die wij willen stimuleren. Daarmee beogen we zowel onze naamsbekendheid te vergroten als duurzaamheid bij een breder, en zo mogelijk jong publiek onder de aandacht te brengen. We sponsorden onder meer de volgende activiteiten.

Human Rights Weekend

Van 29 tot 31 januari organiseerde Human Rights Watch de vierde editie van het Human Rights Weekend. Doel is het publiek te betrekken bij mensenrechten met films, debatten en masterclasses over mensenrechten. In totaal waren er ruim vijftienhonderd bezoekers. ASN Bank nodigde haar klanten uit voor een speciale voorstelling van de film *Life is Sacred* op 30 januari. Tweehonderd klanten waren aanwezig bij de film, die werd gevolgd door een gesprek met de regisseur.

True Fashion Show

De True Fashion Show op 12 mei toonde de zomercollecties van duurzame kledingmerken People Tree, Studio Jux, Wunderwerk en L'Herbe Rouge. Na de modeshow volgde een talkshow over wat er komt kijken bij het runnen van een eerlijk modelabel.

Into the Great Wide Open

In het eerste weekend van september vond op Vlieland het bijzondere muziekfestival Into the Great Wide Open plaats. ASN Bank sponsorde het festival en zette een eigen programma neer. Zo sprak Marc van Rijsselberghe over het telen van voedsel op zilte grond. Lynn Zebeda, oprichtster van Dr. Monk, vertelde over de kracht van sociaal ondernemers. Dit onderdeel werd door ongeveer 250 festivalgangers bezocht. De reacties waren heel positief.

ASN Foundation

Via de ASN Foundation verstrekt ASN Bank financiële bijdragen aan projecten en organisaties die bijdragen aan onze missie. Wij steunen projecten over de gehele wereld. De organisatie die de gift aanvraagt, moet in Nederland zijn gevestigd.

ASN Bank schonk in 2016 300.000 euro aan de ASN Foundation; deze ondersteunde hiermee 73 projecten voor een totaalbedrag van 302.250 euro. De donaties liepen uiteen van 500 tot 25.000 euro. Grote giften gingen onder meer naar Stichting Bibliotheek Utrecht voor het sociaal-maatschappelijke project Bibliotheek Neude, ActionAid Nederland voor een project tegen vrouwenbesnijdenis, en Vogelbescherming Nederland voor een trekvogelproject in Mauritanië.

Overzicht schenking en sponsoring

Organisatie	Bedragen in euro's	Toelichting
Tien themapartners	1.500.000	Namens klanten met een rekening ASN Ideaalsparen
Tien themapartners	126.790	Donatie van de Interchangevergoeding die ASN Bank ontvangt van creditcardorganisatie ICS voor betalingen met de ASN Creditcard
Cordaid Kinderstem, Cordaid Memisa en Nationaal Fonds Kinderhulp	391.578	Namens klanten met een rekening ASN Jeugdsparen
ASN Foundation	300.000	Financiële bijdragen in 2016: 73 projecten
GreenTech	51.100	Partnership tv-programma GreenTech en prijzengeld voor winnaars
ASN Bank Wereldprijs	43.998	Verdeeld over vijf winnaars
Trees for all	30.375	Nationaal bossenfonds; aanplant van bos
Into the great wide Open	30.250	Muziekfestival Into the great wide open
Human Rights Watch	20.000	Human Rights Weekend
Plastic Whale	15.125	Stichting Plastic Whale strijdt voor plasticvrije wateren
Movies that Matter	15.098	Jaarlijks filmfestival over mensenrechten
Diverse donaties	204.557	39 begunstigden
Totaal	2.728.871	

Maatschappelijke partners

Om onze missie te realiseren werken wij waar mogelijk samen met maatschappelijke partners. We dragen positief bij aan elkaars doelstellingen en vergroten zo onze daadkracht. Onze partners zijn voornamelijk maatschappelijke organisaties (ngo's).

Duurzame thema's

'Duurzaamheid' is een vrij abstract begrip. We willen dit begrip voor (potentiële) klanten graag tastbaar en concreet maken. Daarom concentreerden we de afgelopen jaren de communicatie over duurzaamheid op vijf duurzame thema's: eerlijke handel, tegen kinderarbeid, duurzame energie, tegen wapens en zorg & welzijn. Met ingang van 2017 concentreren we onze communicatie op de manier waarop we duurzame vooruitgang stimuleren in het kader van de drie pijlers van ons duurzaamheidsbeleid: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.

We vulden de vijf thema's vooral in door projecten van partners te steunen. Namens klanten met een rekening ASN Ideaalsparen doneerden we in totaal 1,5 miljoen euro, en namens klanten met een ASN Creditcard 126.790 euro. Deze donaties gingen naar de volgende projecten.

Eerlijke handel

- Oxfam Novib: duurzame cacao uit Nigeria en eerlijke handel voor boeren in Mozambique.
- Solidaridad: betere arbeidsomstandigheden in textiel fabrieken in Azië.

Tegen kinderarbeid

- Plan Nederland: stop kinderarbeid op het platteland van Nepal.
- Cordaid: onderwijs voor kinderen in Congo en hulp aan meisjes in de prostitutie in Congo.

Duurzame energie

- Natuur & Milieu: collectieve inkoopactie voor duurzame warmte (warmtepomp en zonneboiler) en de adviesite over energiebesparing slimwoner.nl.
- Urgenda: Wadden klimaatneutraal in 2020.

Tegen wapenindustrie

- Amnesty International: Human Rights Capacity Building Programme (HURICAP) en Center of International Justice (CIJ) in Den Haag.
- War Child: hulp aan oorlogskinderen in Congo.

Zorg & welzijn

- Nationaal Ouderenfonds: OuderenOmbudsman en Suppletiefonds.
- KNGF Geleidehonden: KNGF Campus.

Overige partners

Behalve de tien themapartners steunde ASN Bank in 2016 uiteenlopende maatschappelijke partners en activiteiten. Hierna vier representatieve voorbeelden:

ASN Jeugdsparen: Cordaid en Nationaal Fonds Kinderhulp

Namens klanten met een rekening ASN Jeugdsparen schenken wij jaarlijks een bedrag aan Cordaid en Nationaal Fonds Kinderhulp. Voor elke nieuwe rekening ASN Jeugdsparen doneren wij 5 euro aan Cordaid en 5 euro aan Kinderhulp. Daarnaast schenken we elke organisatie jaarlijks een donatie. De omvang daarvan is gelijk aan 0,05 procent van het gemiddelde spaarsaldo op alle rekeningen ASN Jeugdsparen in dat jaar, met een minimum van 100.000 euro. In 2016 ontvingen Cordaid en Kinderhulp elk een donatie van 195.789 euro. Deze schenkingen van ASN Bank komen ten goede aan kinderprojecten in Afrika en in Nederland. Sinds de start van ASN Jeugdsparen in 2002 hebben we zo ruim 3,2 miljoen euro geschonken voor kwetsbare kinderen.

GreenTech

GreenTech is een uitvinderswedstrijd op RTL4. Kinderen houden een wedstrijd wie het duurzaamste idee van Nederland bedenkt. ASN Bank werkte mee aan GreenTech. De communitymanager van Voor de Wereld van Morgen vertegenwoordigde ASN Bank in de jury. Onze duurzaamheidsexperts hielpen vier kinderen tussen acht en twaalf jaar te onderzoeken hoe duurzaam Tony's Chocolonely, KLM, Suez en H&M zijn. Korte video's van de bezoeken zijn uitgezonden tijdens het tv-programma GreenTech.

Greenchoice en Natuur & Milieu: Warme Huizendagen

Op 18, 19 en 20 november organiseerde Natuur & Milieu in samenwerking met Greenchoice en ASN Bank de Warme Huizendagen: drie dagen van scherpe deals voor energiebesparende maatregelen in huis. De Warme Huizendagen pasten in ons streven om woningen energiezuiniger te maken.

PAX

Eind 2015 had PAX ruim 45.000 handtekeningen opgehaald voor het burgerinitiatief Teken tegen Kernwapens. Veel ASN Bank-klanten hadden aan deze handtekeningactie meegedaan. We maakten onze klanten attent op het debat dat op 28 april naar aanleiding van het burgerinitiatief plaatsvond in de Tweede Kamer. De Kamer riep de regering op te stemmen voor het VN-besluit om in 2017 te gaan onderhandelen over een internationaal kernwapenverbod. De regering stemde weliswaar niet voor, maar onthield zich van stemming, terwijl de andere NAVO-landen tegenstemden.

Stimuleren duurzame initiatieven

Ons online platform Voor de Wereld van Morgen stimuleert mensen met slimme ideeën voor een duurzame wereld. Het platform helpt initiatieven te ontwikkelen en ideeën te realiseren, informatie te delen en contacten te leggen. Het biedt tevens inspiratie via blogs over allerhande initiatieven die bijdragen aan een duurzamer wereld, en die vaak handelingsperspectief aanreiken. We ondersteunen de blogs met publiciteit in sociale media.

Voor de Wereld van Morgen werd door 236.974 mensen bezocht in 340.346 sessies. Dit zijn zo'n 30 duizend bezoekers meer dan in 2015. In 2016 zijn er 248 nieuwe, goedgekeurde projecten gestart.

De twee belangrijkste activiteiten waarmee het platform in 2016 duurzame initiatieven stimuleerde, waren Crowdfunding Voor de Wereld van Morgen en de ASN Bank Wereldprijs.

Crowdfunding Voor de Wereld van Morgen

Op 15 december 2015 lanceerden we Crowdfunding Voor de Wereld van Morgen. Daarmee boden we projecteigenaren de mogelijkheid tot financiering, extra draagvlak en betrokkenheid – bovenop de steun van de internetcommunity. Dat sloot goed aan bij de doelstellingen van zowel ASN Bank als Voor de Wereld van Morgen.

De crowdfunding was een samenwerking tussen Voor de Wereld van Morgen en crowdfundingplatform Oneplanetcrowd. Voor de Wereld van Morgen wierf de projecten en zorgde voor extra publiciteit rond de crowdfundingcampagne. Oneplanetcrowd leverde het platform. De specialisten van Oneplanetcrowd beoordeelden de plannen en kozen de projecten die deelnamen. ASN Bank beoordeelde de projecten op basis van haar duurzaamheidscriteria. De deelnemende projecteigenaren ontvingen persoonlijke coaching om hun campagne te laten slagen.

Meer dan 125 ondernemers schreven zich in. Daaruit selecteerden Oneplanetcrowd en ASN Bank er zes voor het crowdfundingtraject: de VoorleesExpress, Sweet Heroes, KantoorKaravaan, Chef Het Samen, Sprinklr en KarTent. Alle projecten behalve Sweet Heroes haalden hun streefbedrag bij elkaar. Crowdfunders financierden de projecten voor in totaal 130.055 euro.

KarTent

KarTent was het eerste project dat zijn streefbedrag bij elkaar had. KarTent maakt recyclebare, waterdichte kartonnen tentjes voor bezoekers van meerdaagse openluchtfestivals. Ondernemers Jan Porthoine en Wout Kommers begonnen aan de crowdfunding met de wens om 25.000 euro op te halen voor de groei en ontwikkeling van hun jonge bedrijf. Dankzij een geslaagde campagne haalden ze 50.000 euro op. Daarna barstte het festivalseizoen los en waren de KarTentjes aanwezig op festivals in binnen- en buitenland: België, Zweden, Duitsland en Zuid-Afrika. Jan Porthoine: 'Onze hoogtepunten van het afgelopen jaar zijn zeker mogelijk gemaakt dankzij onze crowdfunding en de hulp van Voor de Wereld van Morgen en ASN Bank.'

ASN Bank Wereldprijs

Wij geloven dat vernieuwing uit de samenleving komt. Daarom organiseert Voor de Wereld van Morgen sinds 2009 de ASN Bank Wereldprijs. Met deze prijs helpen we kansrijke projecten te groeien: projecten van ondernemende mensen met slimme ideeën voor een betere wereld. We richten ons met de prijs op initiatiefnemers met idealisme, maar ook een gezonde dosis realiteitszin en ondernemerschap.

Elk project moet passen in een van de vijf thema's van de prijs. De deelnemers aan de ASN Bank Wereldprijs maken kans op een traject met coaching, training en publiciteit. De vijf finalisten kunnen een geldbedrag van 5.000 tot 20.000 euro winnen. Ook is er een publieksprijs van maximaal 5.000 euro.

We startten de ASN Bank Wereldprijs 2016 met maar liefst 330 inschrijvingen: een record in de geschiedenis van de prijs. Na een eerste selectie bleven er vijftig projecten over. Daarna selecteerde de jury – bestaande uit ondernemers en specialisten op het gebied van duurzaamheid – in verschillende rondes de twee beste projecten per thema. In de laatste ronde beoordeelde de jury de businessplannen, pitches en presentaties van de projecteigenaren en voerde gesprekken met hen.

Voorzitter van de jury was Ynzo van Zanten, econoom, ondernemer en initiatiefnemer van Green Inc. Volgens hem waren de inzendingen van hoog niveau: 'De groeiende aandacht voor de ASN Bank Wereldprijs leidt tot goede inzendingen in alle categorieën. Dat laat zien dat zich – buiten het zicht van veel mensen – nieuwe ondernemers aandienen die de samenleving echt vooruithelpen. Het is prachtig dat de ASN Bank Wereldprijs deze ondernemers verder helpt en een podium biedt.'

De ASN Bank Wereldprijs 2016 ging naar:

- Hemelwater (thema Duurzame energie, natuur & milieu)
- Refugee Start Force (thema Sociale cohesie & veiligheid)
- Synth/Ethic (thema Eerlijke handel, mode & voeding), tevens winnaar van de publieksprijs
- CloudCuddle (thema Zorg & welzijn)
- Terra Nova (thema Kinderrechten & onderwijs)

Commerciële prestaties

Het aantal klanten groeide in 2016 van 628.910 tot 645.336. Het totale vermogen onder beheer bij ASN Bank en de ASN Beleggingsfondsen nam toe met 264 miljoen euro.

Marktaandeel duurzaam sparen en beleggen 2015

In 2016 maakte de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) de cijfers over de duurzame spaar- en beleggingsmarkt in Nederland in 2015 bekend. De totale particuliere markt voor duurzame spaar- en beleggingsproducten nam in 2015 toe met 11,4 procent tot 30,9 miljard euro. De spaarmarkt kromp voor het eerst in jaren met 2,2 procent tot 15,8 miljard euro. De totale duurzame beleggingsmarkt groeide met 30,6 procent tot 15,1 miljard euro.

Het marktaandeel van ASN Bank in de totale duurzame spaar- en beleggingsmarkt was eind 2015 43,4 procent. We bieden geen groensparen aan. Ons aandeel in regulier duurzaam sparen en beleggen is:

- sparen: 77% (een vergelijkend cijfer over 2014 is niet beschikbaar omdat regulier sparen en groensparen toen nog samengevoegd waren).
- beleggingsfondsen: 26% (2014: 25%)

Betalen

Een betaalrekening vormt de basis voor een langdurige, intensieve relatie met klanten, zeker wanneer zij tevens bij ASN Bank sparen en/of beleggen. Onze focus de komende jaren ligt dan ook in het werven en behouden van deze actieve klanten en de ontwikkeling van nieuwe diensten en producten. We bieden onze klanten betaalrekeningen met lage kosten, rente over het positieve saldo en een relatief lage debetrente. Met de introductie van de ASN Juniorrekening hebben we een volledig aanbod van betaalrekeningen voor particulieren. Daarnaast bieden we zzp'ers een op hen afgestemde betaalrekening.

De kosten voor de ASN Bankrekening en de rekening ASN Betalen Zelfstandigen stegen in 2016 niet en blijven ook in 2017 gelijk. De ASN Juniorrekening en ASN Jongerenrekening zijn gratis.

Nieuw: ASN Juniorrekening

Op 17 mei introduceerden we de gratis ASN Juniorrekening voor kinderen tussen zes en twaalf jaar. Met deze rekening maken kinderen op een kindvriendelijke, veilige manier kennis met dagelijkse bankzaken. Zij kunnen met hun eigen pinpas aankopen doen en geld opnemen, maar met beperkingen. Via de app ASN Mobiel Bankieren zien ze hoeveel geld er op de rekening staat. De ouders beheren de rekening via online of mobiel bankieren. Eind 2016 waren er al ruim 4.600 ASN Juniorrekeningen geopend.

Campagnes

We voerden diverse succesvolle campagnes voor onze betaalrekeningen. In mei en juni voerden we een campagne onder het motto: 'Een duurzame betaalrekening met rente over uw saldo vindt u bij de bank met de beste score in de Eerlijke Bankwijzer'. Met deze campagne brachten we ook onze spaarrekeningen onder de aandacht.

In de aanloop naar het nieuwe schooljaar voerden we actie met de ASN Juniorrekening en de ASN Jongerenrekening. Bij opening van een van deze betaalrekeningen en activatie van de bankpas ontving het kind of de jongere 15 euro op zijn rekening.

Vanaf 28 november boden we de ASN Bankrekening en ASN Creditcard een halfjaar gratis aan. Ook zetten we de zakgeldactie voor de ASN Juniorrekening en ASN Jongerenrekening voort. We versterkten deze actie met de eerste campagne in de nieuwe ASN Bank-stijl: 'Zo maakt geld gelukkig'. Met de nieuwe stijl richtten we ons op een bredere doelgroep. De stijl is toegankelijker, optimistisch en maakt duidelijk dat een beetje goed ook goed is; iedereen maakt op zijn eigen manier duurzame keuzes. Dit droegen we vanaf 28 november uit via stationsposters, advertenties, radio, online video, displaybanners en Facebook.

ASN Creditcard

De ASN Creditcard is een Visa Card die wordt geadmireerd door creditcardspecialist ICS. Eind 2016 waren er ruim 37 duizend creditcards uitgegeven.

Sparen

Het totale saldo van particuliere spaarders bij ASN Bank daalde met 0,65 procent van van 9,92 miljard euro to 9,85 miljard euro.

	2016	2015	2014	2013	2012
Marktaandeel sparen	2,9%	2,9%	2,9%	2,8%	2,8%

Bron: CBS

De belangrijkste oorzaak van de daling was de lage rente. Die maakte het voor veel klanten financieel gunstiger om hun woon hypotheek af te lossen en verbouwingen te bekostigen dan om te sparen. Ook stroomde er geld naar ASN Optimaalbeleggen omdat klanten van de ASN Beleggingsfondsen een hoger rendement verwachten dan van hun spaarrekening. Er stroomde eveneens geld naar spaarrekeningen met een hogere rente van andere financiële instellingen. Bij de ASN Klantenservice en op sociale media kwam de lage rente regelmatig ter sprake. We legden de oorzaken uit op een aparte pagina van onze website, waar we naar verwezen in de e-mailberichten die klanten bij elke rentewijziging ontvangen.

Onder druk van het lage algemene renteniveau moesten we per 1 oktober de voorwaarden van de rekening ASN Sparen Zakelijk aanpassen: het spaarsaldo waarover de klant rente ontvangt, werd beperkt van maximaal 5 miljoen tot maximaal 2,5 miljoen euro. Dit had een forse uitstroom van spaargeld tot gevolg.

Markt duurzaam sparen

In 2015 kromp de markt voor duurzaam sparen voor het eerst sinds jaren, namelijk met 2,2 procent, meldde de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) in het najaar. Dat was niet in lijn met de totale Nederlandse spaarmarkt, die in 2015 met 4,1 procent is gegroeid. Het marktaandeel van duurzaam sparen kwam daarmee in 2015 op 4 procent van de totale Nederlandse spaarmarkt. De cijfers over 2016 zijn eind 2017 bekend.

Voorwaarden deposito aangepast

Om duurzaam wonen te stimuleren breidden we de voorwaarden om geld op te nemen van de rekening ASN Depositosparen uit. Vanaf juni was dat zonder kosten mogelijk als het opgenomen bedrag wordt gebruikt om de eigen woning duurzaam te verbouwen. Zo stimuleren we energiebesparende maatregelen als isolatie, hoogrendementsbeglazing en –ketels, warmtepompen en zonnepanelen.

Vijf sterren van Moneyview

In mei 2016 gaf MoneyView de voorwaarden van ASN Ideaalsparen en ASN Depositosparen het hoogste aantal sterren, namelijk vijf. Dat betekent dat deze rekeningen de spaarder meer mogelijkheden bieden dan vergelijkbare rekeningen bij andere banken. MoneyView is een onafhankelijke organisatie die producten van banken en verzekeraars met elkaar vergelijkt.

ASN Jeugdsparen wint prijs

ASN Jeugdsparen won op 7 december de Gouden Jeugdsparrente Award. Deze prijs van de website spaarrente.nl werd voor het eerst uitgereikt. Dat gebeurde ter gelegenheid van het vijfjarige bestaan van de Gouden Spaarrente Award. Spaarrente.nl schreef over ASN Jeugdsparen: 'Deze rekening bood het hele jaar de hoogste rente en is gedurende het hele jaar met slechts 0,2 procentpunt gedaald. Dit terwijl de rentes op jeugdsparrekeningen van januari tot en met december 2016 gemiddeld met 0,4 procentpunt zijn gedaald.'

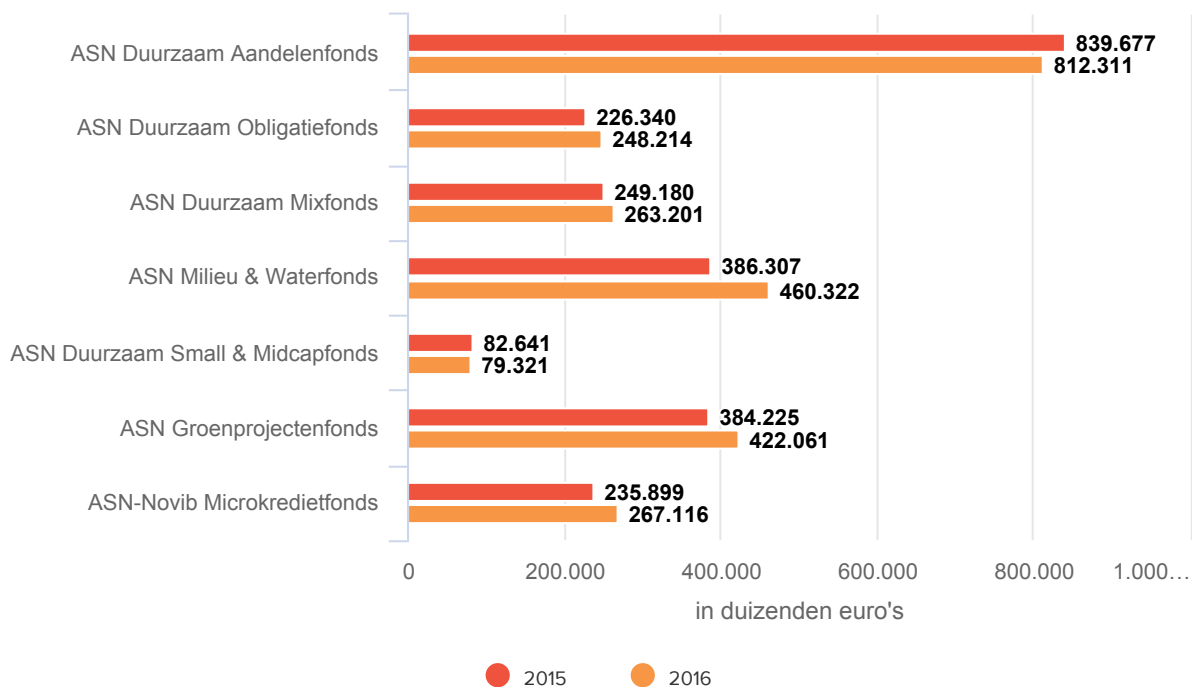
Het aantal rekeningen ASN Jeugdsparen nam netto toe met 3.164. De inleg groeide met 9,6 procent tot 321 miljoen euro. Met deze spaarrekening investeren klanten in de toekomst van hun (klein)kind én van vele kinderen in minder goede omstandigheden. Want namens klanten met een rekening ASN Jeugdsparen schenken wij jaarlijks een bedrag aan Cordaid en Nationaal Fonds Kinderhulp. In 2016 bedroeg de totale donatie 391.578 euro. Sinds de start van ASN Jeugdsparen in 2002 hebben we zo ruim 3,2 miljoen euro geschonken voor kwetsbare kinderen.

Beleggingsfondsen

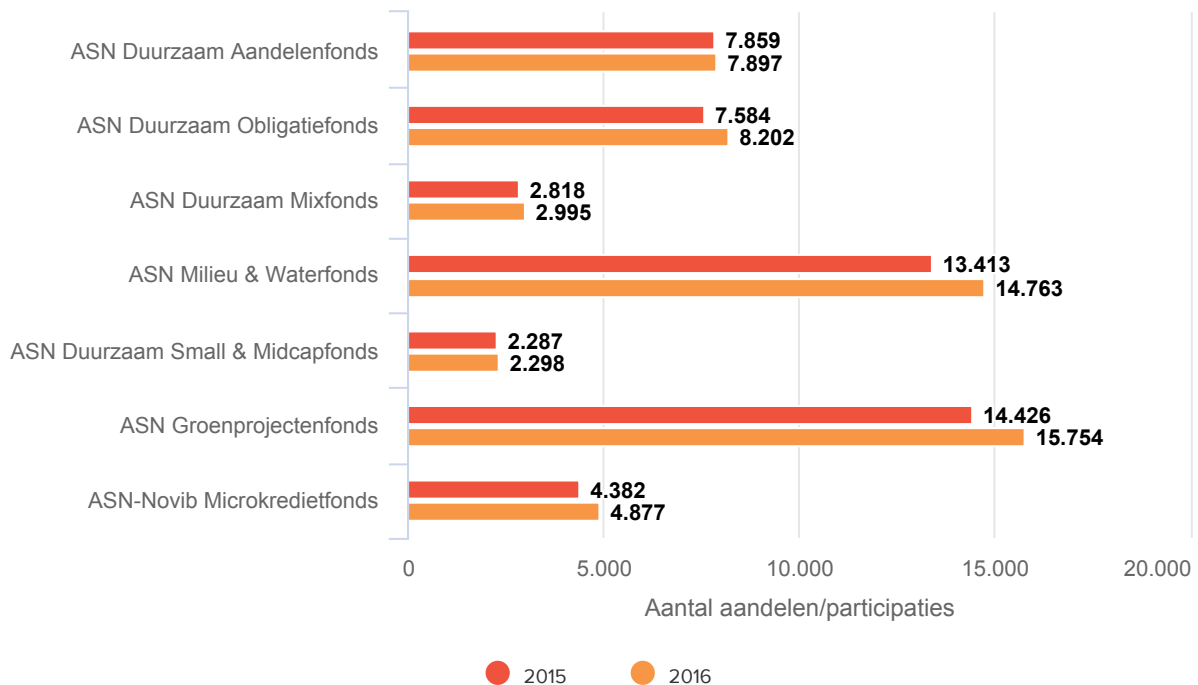
De ASN Beleggingsfondsen groeiden met 148 miljoen euro (6 procent) tot 2,55 miljard euro (ultimo 2015: 2,40 miljard euro). Het aantal klanten met een beleggingsrekening nam met 5.744 toe tot 82.797.

Voor de instroom van nieuw geld was verantwoordelijk voor de groei van de fondsen. Deze instroom werd onder meer gestimuleerd door de historisch lage spaarrente en het herkenbare duurzame profiel van de fondsen. De instroom van nieuw geld was afkomstig van klanten van zowel ASN Bank als van andere banken die de ASN Beleggingsfondsen aanbieden.

Fondsvermogen

Aantal aandelen/participaties

Markt duurzaam beleggen

De vraag naar duurzame beleggingsfondsen neemt toe. De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) constateerde dat de totale duurzame beleggingsmarkt in 2015 met 30,6 procent is gegroeid van 11,5 miljard tot 15,1 miljard euro. Het marktaandeel van duurzaam beleggen kwam daarmee in 2015 uit op 13 procent van de totale markt van 115,7 miljard euro. De cijfers over 2016 zijn eind 2017 bekend.

Campagne

We voerden in het eerste halfjaar van 2016 een campagne voor de ASN Beleggingsfondsen. Daarbij werkten we nauw samen met Oxfam Novib. De samenwerking tussen ASN Bank en Oxfam Novib bestond in 2016 25 jaar. Daarom schonk de bank 5 euro aan Oxfam Novib bij iedere storting van 2.000 euro of meer in de ASN Beleggingsfondsen. Daarmee hielp Oxfam Novib vierhonderd vrouwen in de Mozambikaanse provincie Nampula bij de start van hun bedrijfje. Ruim zesduizend beleggers deden mee aan de actie.

Beursnotering ASN Groenprojectenfonds

Op 27 januari 2016 kreeg het ASN Groenprojectenfonds een notering aan de Euronext Amsterdam. Daardoor kwam het fonds beschikbaar voor mensen die geen beleggingsrekening bij ASN Bank hebben.

Nieuwe structuur

Met de notering van het ASN Groenprojectenfonds zijn alle ASN Beleggingsfondsen beursgenoteerd. Daardoor kan de juridische structuur worden vereenvoudigd. In 2016 waren er nog drie structuren met elk een eigen prospectus, jaarverslag, jaarvergadering en raad van commissarissen: ASN Beleggingsfondsen N.V., het ASN Groenprojectenfonds en het ASN-Novib Microkredietfonds. In 2016 heeft ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) voorbereidingen getroffen om deze in 2017 onder te brengen in één overkoepelende structuur, die van ASN Beleggingsfondsen N.V. Het voordeel voor participanten is dat zij dan kunnen meebeslissen over de goedkeuring van het jaarverslag, het dividend en de benoeming van de accountant. Voor de fondsen kan deze samenvoeging meer efficiëntie opleveren.

ASN Groenprojectenfonds tijdelijk gesloten

Het ASN Groenprojectenfonds kwalificeert als 'groene instelling'. Daardoor ontvangen de particuliere beleggers in het fonds mogelijk een fiscaal voordeel. De wet stelt als voorwaarde aan groene instellingen dat hun feitelijke werkzaamheden voor minstens zeventig procent bestaan uit het financieren van erkende groenprojecten. In het najaar stroomde er veel geld in het ASN Groenprojectenfonds, onder meer omdat de fiscale peildatum van 1 januari naderde. Het aanbod van groenprojecten bleef daarbij achter. Als gevolg hiervan dreigde het deel van de beleggingsportefeuille dat in groenprojecten was belegd, kleiner te worden dan zeventig procent. Daarom is het fonds op 14 november 2016 tijdelijk gesloten voor nieuwe aankopen van participanten.

Voorbereiding ASN Duurzame Mixfondsen

In 2016 bereidden we de introductie voor van vijf nieuwe, duurzame mixfondsen. De officiële introductie was op 10 januari 2017. Beleggers kunnen de fondsen aankopen via de website van ASN Bank en Euronext.

Met de ASN Duurzame Mixfondsen biedt ABB beleggers meer controle over hun vermogensgroei, zonder dat zij daar veel tijd, kennis en ervaring voor nodig hebben. De fondsen beleggen in het bestaande ASN Beleggingsuniversum. Elk fonds belegt volgens een bepaalde verdeling in euro-staatsobligaties en aandelen. De risicoprofielen lopen van zeer defensief tot en met zeer offensief. Beleggers kiezen welk risico ze aanvaardbaar vinden om kans te hebben op meer rendement. Een online instrument maakt de keuzes voor beleggers inzichtelijk. Met behulp hiervan kunnen beleggers eveneens bewaken of ze hun financiële doel realiseren. Deze tool komt in de loop van het eerste kwartaal van 2017 beschikbaar.

Erkenning en prijzen

Thomson Reuters Lipper Fund Award

Het ASN Duurzaam Mixfonds won begin april een Thomson Reuters Lipper Fund Award. Lipper onderzocht 48 wereldwijd beleggende mixfondsen over een periode van drie jaar. Het ASN Duurzaam Mixfonds kwam als beste fonds uit de vergelijking.

vwd cash Fund Awards

Net als in 2015 heeft het ASN Duurzaam Mixfonds een vwd Cash Fund Award gewonnen. Op 8 maart 2016 werd het door vwd group en het beleggersplatform cash gezamenlijk uitgeroepen tot beste fonds in de categorie Mixed Global Currency Balanced. Dat is de categorie van fondsen die evenwichtig beleggen in zowel aandelen als obligaties.

Morningstar-rating duurzaamheid

Morningstar publiceerde zijn nieuwe rating, waarbij het beleggingsfondsen vergelijkt aan de hand van een groot aantal duurzaamheidscriteria. Daarbij hebben twee ASN Beleggingsfondsen het maximale aantal van vijf duurzame wereldbollen gekregen: het ASN Duurzaam Aandelenfonds en het ASN Duurzaam Small & Midcapfonds. Het ASN Milieu & Waterfonds kreeg vier wereldbollen.

ASN Duurzaam Aandelenfonds

In september kwam het ASN Duurzaam Aandelenfonds op 1 in de top 5 van fondsen in de categorie 'aandelen wereldwijd large-cap groei'. De onafhankelijke fondsenbeoordelaar Morningstar stelde deze top 5 samen voor het online magazine Fondsnieuws. Deze eerste plaats betekent dat het ASN Duurzaam Aandelenfonds het duurzaamste wereldwijd beleggende aandelenfonds was dat in Nederland verkrijgbaar is.

Het ASN Duurzaam Aandelenfonds won in november de Gouden Stier in de categorie beste duurzame beleggingsfonds – de Groene Stier – van Nederland. Dat was de derde keer dat het fonds deze prijs van de website Belegger.nl won. Een jury van deskundigen kiest de winnaars. Jurylid Marcel Tak: 'We hebben alleen fondsen genomineerd die echt werk maken van duurzaamheid en niet duurzaamheid voeren uit marketingoverwegingen. De fondsen moeten een strenge selectie toepassen en actief werk maken van het stemrecht en engagement.'

Resultaten ASN Beleggingsfondsen

<i>Rendementen per jaar per 31-12-2016 op basis van de beurskoers</i>	<i>1 jaar</i>	<i>3 jaar</i>	<i>5 jaar</i>
ASN Duurzaam Aandelenfonds	-2,45%	11,39%	15,49%
Benchmark: 65% MSCI Europe, 25% MSCI US en 10% MSCI Japan	5,76%	9,86%	12,98%
ASN Duurzaam Obligatiefonds	3,36%	5,27%	4,60%
Benchmark: iBoxx € Sovereign	3,27%	5,87%	6,12%
ASN Duurzaam Mixfonds	0,95%	8,37%	9,81%
Benchmark: 55% iBoxx € Sovereign; 29,25% MSCI Europe, 11,25% MSCI US en 4,5% MSCI Japan	4,59%	7,83%	9,30%
ASN Milieu & Waterfonds	9,09%	12,47%	14,83%
Benchmark: MSCI World SmallMid Cap (EUR)	13,19%	14,02%	16,25%
ASN Duurzaam Small & Midcapfonds	-4,72%	7,86%	13,80%
MSCI Europe Small Cap Total Return Index (aandeel Verenigd Koninkrijk gehalveerd)	3,16%	10,85%	17,82%
<i>Rendementen per jaar per 31-12-2016 op basis van de intrinsieke waarde</i>			
ASN Groenprojectenfonds	1,30%	2,13%	2,29%
<i>Rendementen per jaar per 31-12-2016 op basis van de intrinsieke waarde</i>			
ASN-Novib Microkredietfonds	2,03%	3,02%	3,46%

De resultaten van het ASN Groenprojectenfonds en ASN-Novib Microkredietfonds worden niet vergeleken met een benchmark.

Voor de toelichting op deze resultaten verwijzen we u naar de jaarverslagen van de ASN Beleggingsfondsen over 2016.

Vermogensbeheer

ASN Vermogensbeheer is bestemd voor particulieren, stichtingen, verenigingen en maatschappelijke instellingen die het beheer van hun beleggingsportefeuille willen uitbesteden. De dienstverlening is gericht op klanten met een vrij belegbaar vermogen vanaf 250.000 euro. ASN Vermogensbeheer belegt deze vermogens op basis van het duurzaamheidsbeleid van ASN Bank.

Het klantenbestand van ASN Vermogensbeheer groeide in 2016 in bescheiden mate, terwijl het vermogen onder beheer met 3,1 procent toenam. Dat werd mede veroorzaakt door het turbulente beleggingsjaar, waardoor de waarde van de beleggingsportefeuilles per saldo enigszins daalde.

Zowel het obligatie- als het aandelengedeelte van de beheerportefeuilles presteerde minder dan de benchmark. De belangrijkste oorzaak bij aandelen was dat de aandelen die wij selecteren op basis van onze duurzaamheidscriteria, minder in koers zijn gestegen dan niet-duurzame aandelen. De waarde van de obligatieportefeuille werd negatief beïnvloed doordat de obligaties een relatief korte looptijd hadden vanwege de verwachting dat de rente (licht) zal stijgen.

Duurzame impact spaargeld

Een belangrijke manier om onze missie te realiseren, is door het spaargeld van onze klanten zo uit te zetten dat het bijdraagt aan duurzame ontwikkeling. We zetten het geld van onze klanten uit volgens onze duurzaamheidscriteria. Dat doen we in onder meer obligaties en onderhandse leningen aan overheden (landen, provincies en gemeenten), woningfinancieringen, waterschappen, zorginstellingen, woningcorporaties, onderwijs, cultuur en recreatie, en duurzame energie. Deze spreiding leidt tot een goede balans tussen verschillende sectoren en voor spreiding van de risico's.

De uitzettingen van ASN Bank zijn onder te verdelen in de volgende twee categorieën:

- Vorderingen op klanten. Hieronder vallen zakelijke kredieten (financieringen) en onderhandse leningen. Ook de post *financiële instellingen* valt hieronder; deze omvat een onderhandse lening aan Woonhuishypotheken B.V. voor de financiering van woninghypotheken.
- Beleggingen: hieronder vallen de beleggingen in voornamelijk staatsobligaties en in groene en sociale obligaties.

De uitzettingen namen met 130 miljoen euro toe van 10.899 miljoen euro tot 11.029 miljoen euro.

<i>(In miljoenen euro's)</i>	31-12-2016	31-12-2015
Vordering op klanten	6.173	6.280
Beleggingen	4.856	4.619
Totaal uitzettingen	11.029	10.899

Vorderingen op klanten

<i>Verdeling volgens tegenpartijen (in miljoenen euro's)</i>	2016	2015
Financiële instellingen	4.531	4.508
Lagere overheden	344	402
Gezondheids- en welzijnszorg	279	316
Woningbouw	412	441
Waterwinning en -beheer	259	274
Energie	287	268
Particulieren	29	32
Onderwijs, cultuur en recreatie	5	9
Diversen	27	30
Totaal vorderingen op klanten	6.173	6.280

Zakelijke kredieten bestaan voornamelijk uit projectfinancieringen van ten minste 1 miljoen euro. Daarbij concentreren we ons op de volgende sectoren:

- duurzame energie (windenergie, zonne-energie, decentrale energievoorzieningen);
- (sociale) woningbouw;
- maatschappelijk vastgoed;
- zorg en welzijn.

ASN Bank verstrekt zakelijke kredieten aan duurzame projecten zonder groenverklaring. Projecten met een verklaring in het kader van de Regeling groenprojecten komen in aanmerking voor een groenfinanciering van het ASN Groenprojectenfonds. Desgewenst combineren we een groenfinanciering door het ASN Groenprojectenfonds met een lening van ASN Bank.

ASN Bank betaalde in 2016 57 miljoen euro aan kredieten uit. Al met al stegen de uitzettingen in zakelijke kredieten met 16 miljoen euro tot 354 miljoen euro. Daarnaast hebben we ons gecommitteerd aan financieringen van ruim 90 miljoen euro.

Via onderhandse leningen financieren we bedrijven en instellingen in onder meer de categorieën waterbeheer, woningcorporaties en lagere overheden. In totaal werd er 141 miljoen euro afgelost op de portefeuille onderhandse leningen. We verstrekten geen nieuwe onderhandse leningen.

Beleggingen

<i>Verdeling volgens tegenpartijen (in miljoenen euro's)</i>	2016	2015
Staatsobligaties	3.202	3.582
Financiële instellingen	952	393
Lagere overheden	297	271
Railvervoer	203	198
Energie	202	175
Totaal beleggingen	4.856	4.619

We beleggen in financieringsvormen die de financiële risico's beheersbaar houden en passen bij onze duurzaamheidscriteria. Bijvoorbeeld in staatsobligaties van overheden die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria en groene en sociale obligaties (green & en *social bonds*). In 2016 tekenden we ruim 135 miljoen euro aan obligaties bij.

Equator Principles

De *Equator Principles* voor grote projectfinancieringen verlangen dat deze financieringen voldoen aan de sociale en milieucriteria van de International Finance Corporation (IFC). ASN Bank onderschrijft de Equator Principles. Daarmee bevestigen wij ons beleid om uitsluitend leningen te verschaffen aan projecten die worden ontwikkeld op een maatschappelijk verantwoorde wijze, en in overeenstemming met de eisen voor een goed duurzaamheidsbeleid.

Wij passen de Equator Principles – naast onze eigen duurzaamheidscriteria – toe op alle projecten die wij financieren die in totaal groter zijn dan 10 miljoen US-dollar (wij hanteren omgerekend een grens van 8 miljoen euro). De Equator Principles onderscheiden drie categorieën projecten, variërend van een hoge mogelijke negatieve invloed op milieu en mensenrechten (categorie A) tot een lage invloed (C).

In 2016 hebben wij geen leningen verstrekt die onder de Equator Principles vielen.

Belangrijke categorieën uitzettingen

Wonen

Particuliere woninghypotheken vormen onze grootste categorie uitzettingen. We financieren hypotheken van onze collegamerken van de Volksbank N.V., namelijk RegioBank, SNS en BLG Wonen. Deze hypotheken voldoen aan onze duurzaamheidscriteria. Door deze financiering maken we de aankoop van een eigen huis voor mensen mogelijk – net als bij financieringen in de sector sociale woningbouw.

Werken aan klimaatimpact

Het energieverbruik van woningen is een belangrijk bron van CO₂-uitstoot in Nederland. In het kader van onze langetermijndoelstelling voor klimaat willen wij de klimaatimpact van onze hypothekenportefeuille verminderen. Daarin vinden wij de Volksbank aan onze zijde. Ook zij heeft zich tot doel gesteld dat al haar uitzettingen klimaatneutraal worden. Daarom streeft zij naar verduurzaming van de hypothekenportefeuille. Dat is onder meer mogelijk als de woningen waarvoor de hypotheken zijn verstrekt, zodanig verduurzamen dat zij van de lage energielabels E, F en G verschuiven naar label A en B. De Volksbank wil hieraan werken door klanten te adviseren en door maatregelen om energie te besparen financieel mogelijk te maken.

In dit kader zijn de Volksbank en haar merken ASN Bank, SNS en BLG Wonen hoofdparters van Slimwoner.nl. Deze website is in 2015 gelanceerd door Natuur & Milieu. Slimwoner.nl biedt woningeigenaars gefundeerd, onafhankelijk advies over energiebesparing in en om het huis. De website neemt hun regelwerk uit handen en biedt isolatiemogelijkheden bij betrouwbare, gecertificeerde partijen. Door collectief in te kopen, kan Slimwoner.nl een goede prijs bieden. Dat maakt het woningeigenaars gemakkelijk hun woning te verduurzamen. De andere twee hoofdparters van slimwoner.nl, Hoom en Greenchoice, dragen bij aan de uitvoering van de verduurzaming.

[Lees meer over Slimwoner.nl](#)

Energiebespaarlening

ASN Bank heeft zich gecommitteerd aan de financiering van de Energiebespaarlening van het Nationaal Energiebespaarfonds. Met deze lening kunnen woningeigenaren energiebesparende maatregelen in of aan hun huis financieren. Ze betalen de lening via maandelijks betalingen in zeven tot vijftien jaar af.

Leningen aan woningcorporaties

Wij verstrekken financieringen en onderhandse leningen aan woningcorporaties. Deze hebben een maatschappelijke doelstelling: zij zorgen voor goede, betaalbare huisvesting, juist voor mensen met een lager inkomen. Deze sociale doelstelling vullen zij steeds meer aan met milieudoelstellingen. Daarom komen zij in aanmerking voor een financiering van ASN Bank. Daarbij toetsen wij elke woningcorporatie apart aan onze duurzaamheidscriteria.

Staatsobligaties

De Nederlandsche Bank en de Europese Centrale Bank verplichten alle banken een deel van hun vermogen aan te houden in goed verkoopbare beleggingen, zoals staatsobligaties. Dit zijn leningen aan overheden van landen. Overheden zorgen voor basisvoorzieningen als wonen, onderwijs en gezondheidszorg en regels voor bijvoorbeeld natuurbescherming – zaken die nu en in de duurzame wereld van morgen van belang zijn. Wij beleggen alleen in staatsobligaties van landen die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria. Per 31 december hielden we staatsobligaties aan van acht landen: Duitsland, Nederland, België, Frankrijk, Oostenrijk, Ierland, Zweden en Luxemburg.

Ontwikkelingen staatsobligaties

De portefeuille staatsobligaties nam af met ruim 379 miljoen euro. De belangen in Nederland (- 273 miljoen euro), Frankrijk (- 156 miljoen euro) en Duitsland (- 134 miljoen euro) daalden. De belangen in België (+ 42 miljoen euro), Oostenrijk (+ 27 miljoen euro) en Zweden (+ 6 miljoen euro) namen toe. Deze toe- en afnames zijn zowel het gevolg van aan- en verkoop van staatsobligaties als van herwaarderingen. Nieuw in de portefeuille waren Ierland en Luxemburg.

Lagere overheden

Lokale en regionale overheden, zoals gemeenten en provincies, spelen een belangrijke rol in het functioneren van de samenleving. Als wij de staatsobligaties van een land hebben goedgekeurd op basis van onze duurzaamheidscriteria voor staatsobligaties, zijn daarmee ook de lokale overheden goedgekeurd. In deze categorie verstrekken wij leningen aan Nederlandse gemeenten en provincies.

Duurzame energie

De marktomstandigheden waren in 2016 nog uitdagender dan in 2015, wat ook al geen gemakkelijk jaar was. Dit had meerdere oorzaken:

- Er waren weinig (nieuwe) projecten die een financiering vroegen.
- Wereldwijd daalde de rente verder. Evenals in 2015 waren verscheidene grote projecten in de portefeuille toe aan herfinanciering van hun schuld. De lage rente en goede resultaten in het verleden hadden tot gevolg dat de projecteigenaren fors lagere rentes konden bedingen.
- De concurrentie was groot: veel banken waren geïnteresseerd in de financiering van duurzame projecten die ook financieel haalbaar zijn. Ook traden verzekeraars en pensioenfondsen toe tot deze markt.
- De toename van het aantal grote partijen dat actief is op de internationale markt voor duurzame-energieprojecten, heeft gevolgen voor de ticket size. Projecten worden opgedeeld in een kleiner aantal financieringen met een hoger bedrag per financiering. Daarbij zijn grote(re) banken vaak in het voordeel. De minimale ticket size van projecten wordt te hoog voor ASN Bank.

Ook in 2017 blijven wij streven naar vroegtijdige samenwerking met ontwikkelaars van duurzame-energieprojecten. We willen een voortrekkersrol blijven spelen bij de vormgeving van de energietransitie, die inmiddels gelukkig breed gedragen wordt.

We deden in 2016 onder meer de volgende nieuwe financieringen op het gebied van duurzame energie:

Zonne-energie: Centrale Photovoltaïque de Toul-Rosières 2 SAS

Dertig kilometer ten westen van Nancy ligt op een oude militaire basis het grote zonnepark Centrale Photovoltaïque de Toul-Rosières van 115 megawatt. Eerder verstrekten wij dit park al een financiering. We financierden het park in 2016 voor 21 miljoen euro.

WKO: Vaanster III

Voor Vaanster VIII B.V. financierden we diverse installaties voor warmte-koude-opslag (WKO). Een voorbeeld is de WKO-installatie van een groot hotel in Amsterdam-West. De financiering bedroeg in totaal 3,2 miljoen euro, deels door het ASN Groenprojectenfonds en deels door ASN Bank. De CO₂-besparing is 143 ton.

Windenergie: Rentel

In een consortium van banken financierden we Rentel N.V. voor 20 miljoen euro voor de bouw van een windpark van 309 megawatt voor de kust van België (bij Zeebrugge).

Global Climate Partnership Fund

We financierden het Global Climate Partnership Fund SA, SICAV-SIF met 22,5 miljoen euro. Dit fonds financiert direct en via gekwalificeerde financiële instituten investeringen in hernieuwbare energie en energie-efficiëntie in ontwikkelingslanden. Op het moment dat ASN Bank de financiering deed, hadden de projecten in het fonds al 4,4 miljoen ton CO₂ bespaard.

Zorg

Al jaren verstrekt ASN Bank onderhandse leningen aan de zorgsector. De dienstverlening aan deze sector sluit goed aan bij onze duurzame keuzes op het gebied van mensenrechten. De volgende financieringen zijn in 2016 nieuw of uitgebreid:

RW OG

Sinds 2014 financieren we de vestiging van een zorginstelling voor ouderen in een voormalig kantoorpand in Almere Haven. De financiering van oorspronkelijk 3,1 miljoen euro aan RW OG B.V. in Almere is in 2016 met 310.000 euro uitgebreid.

ZON-PTC

We financierden het Zuid-Oost Nederland Protonen Therapie Centrum (ZON-PTC B.V.). Dit kankercentrum biedt een nieuwe, minder belastende bestralingsmethode aan: protontherapie. De bouw van het centrum kost 40,5 miljoen euro. Hiervan financierde ASN Bank 12,5 miljoen euro. Wij werkten bij de financiering nauw samen met de provincie Limburg, het Liof en de Rabobank.

Waterbeheer

In Nederland is waterbeheer van groot belang. Water speelt een belangrijke rol bij de inrichting van onze leefomgeving, bijvoorbeeld bij wonen, werken, natuurbeheer en recreatie. Als het om milieu gaat, verdiepen sommige waterschappen sinds 2007 hun activiteiten op het gebied van onder meer klimaatverandering, waterkwaliteit, natuurbeheer en biodiversiteit en export van kennis naar derdewereldlanden.

Omdat de waterschappen sterk uniform opereren, toetsen wij de sector als geheel op mensenrechten en milieu.

Groene en sociale obligaties

Via *greenbonds*, groene obligaties, kunnen wij beleggen in vastrentende waarden op het gebied van duurzame energie, energiebesparing en biodiversiteit. Deze vrij nieuwe categorie vormt een welkome aanvulling op de balans van de bank. Deze obligaties leveren een aanzienlijke bijdrage aan het bereiken van onze klimaatdoelstelling om in 2030 volledig CO₂-neutraal te zijn.

Een andere categorie obligaties zijn de *social bonds*, sociale obligaties. Zij worden gebruikt voor de financiering van projecten met een sociale impact, zoals microfinanciering en sociale woningbouw. Zij sluiten goed aan op ons duurzaamheidsbeleid.

De volgende groene en sociale obligaties waren in 2016 nieuw in de portefeuille:

Nordic Investment Bank

Via de groene obligatie van de Nordic Investment Bank beleggen we in duurzame energie, energie-efficiëntieprojecten, openbaar vervoer, afvalvermindering, afvalwaterreiniging en groene gebouwen in de EU.

Deelstaat Nordrhein-Westfalen

Met zijn sociale obligatie financiert Bundesland NRW toegepaste wetenschappen op het gebied van duurzaamheid. Bijvoorbeeld onderzoek naar duurzaamheid door studenten en de bouw van de Energy Campus Bottrop voor negenhonderd studenten. Ook financiert de deelstaat mede het European Regional Development Fund, dat op zijn beurt het project *Tangible climate protection and energy revolution* financiert.

Uitzettingen ASN Bank 2016

Hieronder staan alle uitzettingen van het geld op de spaar- en betaalrekeningen bij ASN Bank. *Vorderingen op klanten* zijn leningen die ASN Bank heeft verstrekt, hetzij direct, hetzij via de onderhandse markt voor leningen. Onder *Beleggingen* vallen obligaties waarin ASN Bank belegt via de beurs.

Verdeling volgens financieringsobjecten

<i>In duizenden euro's</i>	<i>Vorderingen op klanten</i>	<i>Beleggingen</i>	<i>Totaal</i>
Staatsobligaties	-	3.202.273	3.202.273
Woningfinancieringen	4.528.993	503.231	5.032.224
Lagere overheden	344.275	292.415	636.690
Duurzame energie	316.820	459.369	776.189
Woningbouw	411.485	-	411.485
Gezondheids- en welzijnszorg	279.380	-	279.380
Waterwinning en -beheer	258.751	-	258.751
Railvervoer	-	203.275	203.275
Ontwikkelingssamenwerking	-	9.004	9.004
Onderwijs, cultuur en recreatie	7.970	-	7.970
Diversen	25.755	185.958	211.713
Totaal	6.173.429	4.855.525	11.028.954

<i>Tegenpartij</i>	<i>Bedragen x € 1.000</i>
Staatsleningen	3.202.273
Duitsland	1.111.498
Nederland	757.751
België	532.882
Frankrijk	405.147
Oostenrijk	261.096
Ierland	82.866
Zweden	26.346
Luxemburg	24.687
Woningfinancieringen en overige vorderingen op klanten	5.032.224
Woonhuishypotheken B.V.	4.500.000
Lowland Mortgage Backed Securities 3 B.V.	503.231
Diverse particulieren	28.993
Lagere overheden	636.690
UNEDIC (Frankrijk)	108.818
Caisse d'Amortissement de la Dette Sociale (Frankrijk)	104.786
BNG Bonds	42.641
Gemeente Venlo	39.537
Gemeente 's-Hertogenbosch	30.000
Gemeente Enschede	30.000
Gemeente Rotterdam	25.000
Gemeente Middelburg	24.997
BNG SRI Bonds	22.290
Gemeente Apeldoorn	20.000
Gemeente Zwolle	18.000
Gemeente Nieuwegein	15.000
Nordrhein-Westfalen	13.880
Gemeente Hengelo	12.000
Gemeente Zevenaar	10.000
Gemeente Kaag & Braassem	10.000
Gemeente Kampen	8.167

Gemeente Pijnacker	8.000
Gemeente Boxmeer	6.800
Gemeente Weststellingwerf	6.500
Gemeente Haaksbergen	6.000
Gemeente Montfoort	6.000
Gemeente Schijndel	5.500
Gemeente Maassluis	5.500
Gemeente Heusden	5.000
Gemeente Vlissingen	5.000
Waterschap Rijn en IJssel	5.000
Gemeente Gorinchem	5.000
Gemeente Leiden	5.000
Gemeente Sluis	4.267
Gemeente Oldenzaal	4.000
Gemeente Bunschoten	3.840
Gemeente De Ronde Venen	3.600
Gemeente Nijkerk	3.200
Gemeente Elburg	3.000
Gemeente Krimpen	2.667
Gemeente Leeuwarden	2.500
Gemeente Oosterhout	2.000
Gemeente Culemborg	2.000
Gemeente Hoogezand	1.200
Duurzame energie	776.189
Windenergie	147.915
Belwind N.V.	47.377
Westermeerwind B.V.	29.014
Northwind N.V.	23.724
Global Tech I Offshore Wind GmbH	21.794
C-Power N.V.	16.776
SFE-Parc Eolien de Leffincourt	7.492
VAANSTER VIII B.V.	1.163
Vaanster XIV B.V. 'Terras aan de Maas'	575
Zonne-energie	122.953
Centrale Photovoltaïque de Toul-Rosières 2	41.075
Lavansol II SAS	12.761
Centrale Photovoltaïque du Gabardan 2	12.582
Newsolar SAS	10.116
Belfuture 2 CVBA	9.050
BELFUTURE CVBA	8.230
Lavansol M7 SAS	6.881
SECP Olmo SAS	6.151
FPV Pascialone SAS	6.064
NPG Willebroek N.V.	5.386
FPV Santa Lucia SAS	4.657
Overige duurzame energie	505.321
European Investment Bank Climate Awareness Bond	157.537
FMO Sustainable bond	111.644
NRW Bank Green Bond	97.178
IDF	69.056
Global Climate Partnership Fund SA, SICAV-SIF	23.717
Energiefonds Overijssel I B.V. en Energiefonds Overijssel II B.V.	12.000
Nordic Investment Bank	9.979
Alliander	7.206
Unica Financial Services B.V.	5.837
Dif Infrastructure Fund	5.204
Eteck B.V.	2.010
Dif Renewable Energy Fund	1.314
Eteck Warmte Yours B.V.	1.033
BTES Art Court B.V.	481
Eteck Warmte Motel One B.V.	332

Eteck Warmte Wibautveste B.V.	293
Impax New Energy Investors II	250
Eteck Warmte Drunen B.V.	250
Woningbouw	411.485
Woonstichting SSW	45.589
Stichting Duwo	25.000
Stichting Ymere	25.000
Stichting Eigen Bouw	24.239
Woningstichting Rochdale	20.000
Stichting R&B Wonen	20.000
Stichting de Woonmensen/SJA	15.000
Stichting Area Wonen	13.658
Woningstichting Eigen Haard	13.000
Stichting Woonbeheer Betuwe	13.000
Woningbouwvereniging Bergopwaarts	11.300
Woonstichting Domesta	11.168
Stichting Waterweg Wonen	11.000
Stichting Portaal	10.000
Laurentius	10.000
Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl	10.000
Woningstichting Servatius	10.000
Woningstichting Leusden	9.600
Stichting de Alliantie	8.951
Stichting Woonstede	8.500
Bouwwerenging Onze Woning	8.000
Woningstichting SWZ	7.500
Woonstichting Triada	7.500
Woningstichting Goede Stede	7.311
Stichting Woondiensten Enkhuizen	7.275
Stichting Trivire	7.273
Stichting de Leeuw van Putten	6.163
Stichting Woonvisie	5.170
Stichting Weller Wonen	5.000
Stichting Steelande Wonen	5.000
Woonstichting Groninger Huis	5.000
Woningstichting Weststellingwerf	5.000
Stichting Beheer Gebouw Drie-X-Factoren	4.480
Stichting Omnivera GWZ	4.125
Woonstichting Vaals	4.000
Stichting Mijande Wonen	4.000
RW OG B.V.	3.184
Nieuw Hengelman OG	300
Stichting Habion	103
Stichting SCC de Leghe Polder	96
Gezondheids- en welzijnszorg	279.380
Academisch Ziekenhuis Maastricht	33.512
Universitair Medisch Centrum Groningen	26.587
Stichting Zorggroep Noord- en Midden Limburg	16.132
Stichting Volckaert	13.025
Stichting MagentaZorg	12.356
Stichting GGZ Noord en Midden Limburg	11.400
Stichting Arduin	10.397
Academisch Medisch Centrum Amsterdam	10.000
Stichting St. Elisabeth Ziekenhuis	9.000
Stichting GGZ Breburg Groep	8.933
Stichting Dimence Groep	8.673
Stichting Antonius Ziekenhuis	8.651
Stichting ZorgSaam Zeeuws-Vlaanderen	8.000
Stichting Treant Zorggroep	7.423
Stichting Zorg en Verpleging Goeree Overflakkee	7.000
Stichting Christelijke Zorgcombinatie Zwolle en omgeving	6.840

Parnassia Groep B.V.	6.600
Stichting VieCuri, Medisch Centrum voor Noord-Limburg	6.500
Stichting Protestants Christelijk Ziekenhuis Ikazia	6.500
Stichting voor Regionale Zorgverlening SVRZ	5.500
Stichting Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis	5.417
Stichting Catharina Ziekenhuis	5.333
Stichting Dr. Bernard Verbeeten Intsituu	4.965
Regionale Stichting Zorgcentra De Kempen	4.775
Sint Franciscus Gasthuis Stichting	3.750
Stichting Trigel Zorg	3.674
Stichting Maastricht Radiology Oncology	3.450
Stichting De Hoogstraat Revalidatie	3.403
Stichting Amphia	3.150
Stichting HagaZiekenhuis	3.063
Stichting Warmande	2.800
Stichting Saxenburgh Groep	2.500
Stichting Eemhoven Beheer	1.779
Stichting Amarant Groep	1.536
Stichting Interakt Contour Groep	1.066
Stichting Reinaerde	920
Stichting Woon & Zorgcentrum 'Herfstzon'	885
Stichting Odion	751
Stichting Aafje Thuiszorg Huizen Zorghotels	681
Stichting Talant	651
Stichting Zorgverlening 's-Heeren Loo	531
Stichting Frion	385
Stichting Heliomare	354
De Driestroom	201
Stichting Libra Revalidatie & Audiologie	147
Stichting Avelijn/SDT	125
Stichting Perspektief	59
Waterwinning en -beheer	258.751
Waterschap Brabantse Delta	30.450
Waterschap Rivierenland	30.000
Waterschap Scheldestromen	30.000
Waterschap Hollandse Delta	18.000
Waterschapshuis Wetterskip Fryslân	15.000
Waterschap De Dommel	15.000
Waterschap Rijn en IJssel	15.000
Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard	14.001
Waterschap Aa & Maas	13.750
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	12.133
Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht	12.000
Hoogheemraadschap van Rijnland	10.000
Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg	7.500
Waterschap Drents Overijsselse Delta	7.500
Waterschap Zuiderzeeland	7.000
Waterschap Roer en Overmaas	6.720
Waterschap Noorderzijlvest	5.500
Waterschap Vechtstromen	5.000
Waterschap Vallei Veluwe	2.750
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden	1.333
N.V. Waterleidingmaatschappij Drenthe	114
Railvervoer	203.275
OeBB Infrastruktur Bau AG	106.156
Eurofirma	59.724
SNCF	37.395
Ontwikkelingssamenwerking	9.003
FMO aandelen	8.915
Oikocredit Internationaal	62
Oikocredit Nederland	28

Onderwijs, cultuur en recreatie	7.971
Nationaal Groenfonds	2.843
Stichting kinderopvang 2Samen	1.400
Bibliotheek Vlissingen	1.344
Stichting Texels Museum	1.334
Erasmus Academie	1.050
Diversen	211.713
Council of Europe Development Bank	110.283
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	39.181
Tennet	36.494
Stichting Dimence	6.800
CAI Westland	6.357
Stichting Argos Zorggroep	6.000
Boei B.V.	2.272
Promens Care	1.276
Stichting Dutch International Guarantees for Housing (DIGH)	906
Eteck B.V.	437
Radar	376
Stichting Watertoren Buitenlust	296
Monumentenfonds Brabant N.V.	247
Stichting Aktie en Informatiecentrum Lelystad	152
Wereldwinkels	150
Stichting Ideële winkel	138
Woonvereniging Regina	130
VOF Yuan	121
Smit Hergebruik B.V.	52
Algemeen Verbond van Volkstuinders Verenigingen in Nederland	45
Eindtotaal	11.028.954

Duurzame impact beleggingsfondsen

Tot het vermogen onder beheer van ASN Bank rekenen wij ook het vermogen van de zeven duurzame ASN Beleggingsfondsen. Dit vermogen wordt beheerd door ACTIAM N.V. (ACTIAM) als AIF-beheerder. Dat wil zeggen: ACTIAM heeft een vergunning zoals bedoeld in de AIFM-richtlijn (Alternative Investment Fund Managers Directive). Dit is een Europese richtlijn met regels voor beheerders van beleggingsfondsen. ACTIAM voert het portefeuille- en risicobeheer van de ASN Beleggingsfondsen uit.

ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) stelt het beleid van de ASN Beleggingsfondsen vast en monitort het beheer van de fondsen. Het beleid omvat ook de richtlijnen en criteria op het gebied van duurzaamheid.

Duurzaamheidsbeleid

De ASN Beleggingsfondsen beleggen in ondernemingen, landen en projecten die deel uitmaken van het ASN Beleggingsuniversum. De directie van ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) stelt dit universum vast. Dat doet zij op basis van de duurzame criteria die de ASN Selectiecommissie hanteert. ABB voert dit beleid uit met behulp van drie instrumenten: selectie, engagement en stemmen. Bij het hanteren van die instrumenten gaat het uit van de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en ABB. Elk van deze instrumenten worden gehanteerd volgens een vast proces.

Topscore voor duurzaam beleggen

In 2010 ondertekende ASN Bank de Principles for Responsible Investment (PRI). Daarmee zijn we lid van een wereldwijde organisatie van meer dan 1200 institutionele beleggers, banken en vermogensbeheerders. Zij werken samen om maatschappelijk verantwoord beleggen verder te ontwikkelen.

Een verplicht onderdeel van ons PRI-lidmaatschap is de jaarlijkse rapportage over de duurzaamheid van onze beleggingsfondsen. Daarin laten we zien hoe duurzaamheidsfactoren onderdeel zijn van onze bedrijfsvoering, ons beleid, onze procedures en de afspraken met de fondsbeheerders die het beleid uitvoeren. De PRI-organisatie vergelijkt de uitkomsten met die van de andere leden.

ASN Bank scoort heel goed ten opzichte van andere beleggers. Op bijna alle onderdelen waarop we zijn beoordeeld, behalen wij de maximale score.

	ASN Bank	Gemiddeld
Strategie en bestuur	A+	B
Beursgenoteerde aandelen	A+	B
Vastrentende waarden, (semi-)overheid	A+	D
Engagement en stemmen	A	B

We behaalden deze scores omdat we zelf ons duurzaamheidsbeleid bepalen, omdat dit beleid alomvattend is, en omdat we goede procedures hebben om het beleid te waarborgen. Wat ook meetelde was dat we nooit prioriteit aan financiële overwegingen geven boven duurzaamheidsoverwegingen. Ook aan onze externe uitvoerende fondsbeheerders geven we duidelijke duurzaamheidskaders. Voor hen is ons duurzaamheidsbeleid leidend bij de uitvoering van het beheer en bij beslissingen op duurzaamheidsvlak. Zo is duurzaamheid altijd gewaarborgd.

Beleggingsfocus ASN Beleggingsfondsen

Hierna leest u hoe de ASN Beleggingsfondsen met hun beleggingen bijdragen aan de duurzame samenleving.

ASN Duurzaam Aandelenfonds

Het ASN Duurzaam Aandelenfonds belegt wereldwijd in aandelen van circa 120, voornamelijk beursgenoteerde ondernemingen. ABB selecteert ondernemingen die voldoen aan de duurzaamheidscriteria én goede financiële vooruitzichten hebben. Het beleid is vooral gericht op koersstijging. De beheerder stuurt tevens op de klimaatprestaties van ondernemingen: hij bepaalt de omvang van zijn belang in ondernemingen mede op basis van hun CO₂-uitstoot.

ASN Duurzaam Obligatiefonds

Het ASN Duurzaam Obligatiefonds belegt in euro-obligaties die zijn uitgegeven door overheden die voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de ASN Beleggingsfondsen. Het fonds is uniek omdat de overheden worden getoetst op twee aspecten:

- hun sociale en milieuprestaties, zoals de hoeveelheid beschermd natuurgebied, de CO₂-uitstoot per bewoner en de inkomensongelijkheid in het land;
- een fundamenteel financieel criterium: terugbetaalcapaciteit; dit is de verhouding tussen belastinginkomsten en renteverplichtingen van een land.

ASN Duurzaam Mixfonds

De portefeuille van het ASN Duurzaam Mixfonds bestaat uit aandelen uit het universum van het ASN Duurzaam Aandelenfonds en obligaties uit het ASN Duurzaam Obligatiefonds. Deze voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de ASN Beleggingsfondsen. De verdeling over beide beleggingscategorieën is in principe 55 procent obligaties en 45 procent aandelen. De beheerder kan hiervan beperkt afwijken naar aanleiding van actuele marktomstandigheden.

ASN Milieu & Waterfonds

Het ASN Milieu & Waterfonds is een sectorfonds. Het belegt wereldwijd in circa zestig aandelen van beursgenoteerde ondernemingen die veelal technologisch geavanceerde oplossingen bieden voor milieuproblemen. Het fonds belegt in ondernemingen die actief zijn in de sectoren water, afval en duurzame energie. Bijvoorbeeld ondernemingen die zonnecellen en ledlampen maken, water zuiveren, gebouwen energiezuiniger maken en duurzame energie produceren.

ASN Duurzaam Small & Midcapfonds

Het ASN Duurzaam Small & Midcapfonds belegt in circa dertig kleine tot middelgrote Europese ondernemingen. De activiteiten van deze bedrijven voldoen aan de duurzaamheidscriteria van ASN Bank. Er zijn geen ernstige misstanden bekend bij de bedrijfsvoering en de toeleveranciers van het bedrijf. Ook hebben de bedrijven beleid voor de onderwerpen waarop zij hoge risico's lopen. Ze hebben echter niet altijd (voldoende) beleid voor andere duurzaamheidsaspecten. Wij sporen hen aan dat te ontwikkelen.

ASN Groenprojectenfonds

Het ASN Groenprojectenfonds verstrekt kredieten in de sectoren duurzaam bouwen en duurzame energie, zoals energie uit windmolens en decentrale energievoorzieningen (warmte-koudeopslag, warmtekrachtkoppeling en zonne-energie). Daarmee draagt het belangrijk bij aan onze klimaatdoelstelling.

ASN-Novib Microkredietfonds

Het ASN-Novib Microkredietfonds financiert microfinancieringsinstellingen (MFI's). Het fonds leent gelden uit aan MFI's, of participeert als aandeelhouder in MFI's. MFI's verstrekken toegang tot financiële diensten aan kansarme groepen, micro-ondernemingen en het midden- en kleinbedrijf, voornamelijk in ontwikkelingslanden. Daarmee draagt het fonds bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, zoals armoedebestrijding, gendergelijkheid en groei van de lokale economie.

Nieuwe financieringen ASN Groenprojectenfonds

Hieronder staan enkele voorbeelden van leningen die in 2016 nieuw waren in de portefeuille van het ASN Groenprojectenfonds.

Solar Park Purmerend B.V.

Het fonds financierde de bouw en exploitatie van een installatie met 24.000 zonnepanelen met een vermogen van 5.564 kWp (kilowattpiek). De panelen staan in veldopstelling op het terrein Purmerdijk in de buurt Baansteer-Noord te Purmerend. De financiering bedraagt 5,6 miljoen euro nominaal.

Stichting Wijdezorg

In Zoeterwoude financierde het fonds de herontwikkeling van een zorgterrein voor huisvesting en opvang van maximaal 54 zware-zorgpatiënten en 28 seniorenwoningen. De financiering bedraagt 5,7 miljoen euro nominaal.

Stichting WonenCentraal

De Stichting WonenCentraal is een kleine woningcorporatie in Alphen aan den Rijn. Het ASN Groenprojectenfonds financierde de energiebesparende investeringen in 61 nieuwbouweengezinswoningen in project Klop. De financiering bedroeg 6,1 miljoen euro nominaal.

F&B Leeuwind B.V.

Het fonds financierde de bouw en exploitatie van een windpark in Oudebildtzijl (Ouwe-Syl) in de gemeente Het Bildt in Friesland, nabij de Waddenzee. Het windpark bestaat uit twee turbines van elk 0,9 megawatt. De financiering is gecombineerd met die van een windturbine in Leeuwarden van 0,81 megawatt. De windturbines realiseren jaarlijks 2.037 ton CO₂-reductie. De financiering bedraagt ruim 3,5 miljoen euro.

Beleggingen ASN-Novib Microkredietfonds

Enkele voorbeelden van microfinancieringsinstellingen (MFI's) die het ASN-Novib Microkredietfonds in 2016 financierde:

Fusion Microfinance – India

De Indiase MFI Fusion verstrekt groepsleningen aan vrouwen op het platteland en in halfstedelijke gebieden. De leningen van 200 tot 400 euro maken activiteiten mogelijk waarmee de vrouwen een inkomen verdienen. Fusion heeft ongeveer 380.000 klanten in het noorden en midden van India. Voordat een vrouw klant wordt, is zij verplicht een cursus te volgen om voldoende financiële kennis op te doen. De afsluitende kennistoets moet duidelijk maken of zij in staat is geld te lenen.

FATEN – Palestina

Palestine for Credit and Development (FATEN) verstrekt sinds 1999 microkredieten in de Palestijnse Gebieden. Hoewel de MFI in lastige omstandigheden opereert, beschermt zij haar klanten goed en verstrekt leningen tegen heel schappelijke rentes. FATEN biedt een breed scala aan innovatieve diensten die goed zijn aangepast aan de omstandigheden. Daarbij maakt de MFI gebruik van conventionele en Islamitische financieringsmethoden. Zo biedt FATEN microfinancieringen, financieringen voor het midden- en kleinbedrijf, woninghypotheken en leningen aan jongeren. Sinds kort verleent FATEN ook diensten aan vluchtelingen; het heeft een kantoor in een vluchtelingenkamp geopend.

Coop Aspire – Dominicaanse Republiek

Coop Aspire is een coöperatieve MFI met 35 duizend klanten, vooral op het platteland van de Dominicaanse Republiek. De MFI maakt deel uit van het Opportunity-netwerk. Dat betekent dat Aspire heldere, meetbare doelstellingen heeft voor zijn sociale prestaties, die goed worden gemonitord door het management en het bestuur. Een van de sociale prestaties is dat minstens 40 procent van de leningenportefeuille bestemd is voor gezinnen die moeten leven van minder dan 4 US-dollar per dag. Bovendien moet ten minste 70 procent van de leningnemers deelnemen aan het programma van Aspire om hun capaciteiten te ontwikkelen. Zij krijgen onderwijs over coöperaties, gender, ondernemerschap, ethische kwesties, financieel beheer, budgetteren, sparen en diensten. Alle medewerkers die leningen verstrekken, krijgen elk kwartaal een cursus over hoe zij klanten kunnen beschermen.

Met succes afgesloten: de belegging in HKL

Het fonds financierde al enige jaren Hattha Kaksekar Limited (HKL). HKL, vrij vertaald 'Helpende Hand voor Boeren', begon in 1994 als een Oxfamproject. Het groeide uit tot een van de leidende MFI's in Cambodja. Eind vorig jaar besloten het ASN-Novib Microkredietfonds en de andere aandeelhouders het belang te verkopen aan een grote regionale bank. Deze heeft de juiste uitgangspositie om de strategische ambitie van HKL mee vorm te geven.

Energiefonds Overijssel

ASN Bank is, in samenwerking met Start Green Venture Capital, de beheerder van Energiefonds Overijssel van 200 miljoen euro. Energiefonds Overijssel financiert ondernemingen, woningcorporaties en projecten die energie besparen of energie opwekken uit hernieuwbare bronnen, zoals de productie van pyrolyseolie, zonne-energie, houtwarmte, groen gas en ledverlichting. Zo draagt het fonds bij aan werkgelegenheid, ondernemerschap, innovatie en aan de ambitie van Overijssel: 20% nieuwe energie in 2023.

Ontwikkelingen in 2016

Voor allerlei mensen en sectoren – van agrariërs tot huiseigenaren en van huurders van woningcorporaties tot ondernemers – heeft Energiefonds Overijssel in 2016 een breed scala aan projecten op het gebied van energiebesparing en energieopwekking mogelijk gemaakt. Het gaat om projecten op het gebied van zonne-energie, mestvergisting en slibvergisting. Het fonds heeft een houtverbrandingsinstallatie gefinancierd, mede de verduurzaming van een school gefinancierd en geïnvesteerd in een vernieuwende technologie voor energieopslag. Eind 2016 kwam een financiering rond om 710 woningen in Overijssel energetisch te renoveren op basis van een abonnement.

Met de provincie Overijssel en vier gemeenten blijven we in gesprek over de ontwikkeling van een standaard voor publiek-private samenwerking. Door samen een Publieke Energy Service Company (P-ESCO) te ontwerpen, wordt het voor gemeenten gemakkelijker om het maatschappelijke vastgoed op grote schaal te verduurzamen. De P-ESCO ontzorgt gemeenten door zowel financiering als verduurzaming te organiseren. Dat leidt tot aanzienlijke energiebesparing.

Energiefonds Overijssel financiert de bouw van enkele mestvergisters. We voorzien verdere verbeteringen in de keten van biogas. Daar liggen veel mogelijkheden voor ondernemers, maar vraag en aanbod zijn nog onvoldoende op elkaar afgestemd. Naar verwachting leiden deze activiteiten in 2017 tot resultaten.

Uitzettingen in 2016

De portefeuille van Energiefonds Overijssel nam toe met 35 miljoen euro tot 146 miljoen euro. Doordat het fonds altijd een deel van een project financiert, is de impact van de financieringen in totaal groter, namelijk 313 miljoen euro. Het fonds nam vier participaties en sloot zeven reguliere leningen en twee converteerbare leningen af.

Enkele voorbeelden van nieuwe uitzettingen:

WDP

WDP (Warehouses De Pauw) is een duurzaam Belgisch vastgoedbedrijf. Bij drie panden in Overijssel heeft WDP zonnepanelen op het dak geplaatst: de gebouwen die zijn verhuurd aan Wehkamp, Kuehne Nagel en Altrex. De huurders gaan gebruikmaken van de elektriciteit die de zonnepanelen opwekken: samen 9,58 terajoule per jaar. Wehkamp won met zijn duurzame logistieke centrum in 2016 de Groene Twinkeling, een prijs voor Overijsselse ondernemers die zich inzetten voor biodiversiteit en duurzaamheid. Energiefonds Overijssel heeft de zonnepanelen op de drie gebouwen gefinancierd voor circa 3,5 miljoen euro.

Waterschap Vechtstromen

Waterschap Vechtstromen regelt de waterhuishouding van voornamelijk Drenthe en Overijssel. Vechtstromen wil de verwerking van zijn slib optimaliseren en verduurzamen. Dat is mogelijk dankzij een nieuwe techniek voor slibvergisting. Hierbij komt biogas vrij, dat wordt omgezet in elektriciteit. Dit is duurzame energie. De nieuwe installatie van Vechtstromen verhoogt de productie van biogas, terwijl de verwerkings- en transportkosten dalen. Het fonds financierde Waterschap Vechtstromen met een lening van 15 miljoen euro.

Brouwer Biocentrale

Energiefonds Overijssel heeft een lening en eigen vermogen verstrekt aan Brouwer Biocentrale B.V. voor de bouw van een grote biocentrale met houtverbrandingsinstallatie in Balkbrug, Overijssel. Brouwer Biocentrale B.V. gaat centrale warmte en elektriciteit produceren. De warmte gaat als droge stoom naar de kaasfabriek van FrieslandCampina: 55.000 ton stoom vervangt de 5,5 miljoen m³ gas die de kaasmaker jaarlijks verstoekt. De groene stroom die de biocentrale opwekt, is genoeg voor ruim duizend huishoudens.

Organisatie

Per 31 december 2016 is ASN Bank een handelsnaam van de Volksbank N.V. (de Volksbank). Daarmee is ASN Bank geen aparte vennootschap meer, maar onderdeel van de Volksbank. Als gevolg daarvan maakt ASN Bank vanaf eind 2016 gebruik van de bankvergunning van de Volksbank.

Maatschappelijke, mensgerichte, duurzame bank

Per 1 januari 2017 is 'de Volksbank' de nieuwe naam van SNS Bank N.V. De naamswijziging accentueert de koers die de bank heeft ingezet om een maatschappelijke, mensgerichte, duurzame bank voor haar klanten te zijn. Een stabiele bank die eenvoudige, nuttige en betaalbare diensten verleent en haar verantwoordelijkheid neemt. Een familie van onderscheidende bankmerken – ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS – waar iedereen zich thuis voelt. De Volksbank wil een structurele bijdrage aan de maatschappij leveren door financiële weerbaarheid en duurzaamheid te stimuleren. De duurzame missie van ASN Bank vormde mede de basis voor deze maatschappelijke ambitie.

Gemeenschappelijke waarden

De vier merken delen dezelfde uitgangspunten en gemeenschappelijke waarden. De kern daarvan is: bankieren met de menselijke maat. De merken hebben dit neergelegd in hun manifest. Vanuit haar sociale oorsprong neemt de Volksbank de verantwoordelijkheid om als bank uit te gaan van wat mensen echt nodig hebben. Haar financiële dienstverlening gaat over nut in plaats van rendement. Bovendien neemt de Volksbank duurzaamheid als uitgangspunt voor de toekomst. Vanuit hun gedeelde waardenambitie vullen de vier merken van de Volksbank de missie elk op hun eigen manier in. Voor ASN Bank betekent het dat wij ons onverminderd kunnen concentreren op onze duurzame missie. Wij zijn daarom blij en trots dat wij deel uitmaken van de Volksbank.

Duurzame missie gewaarborgd

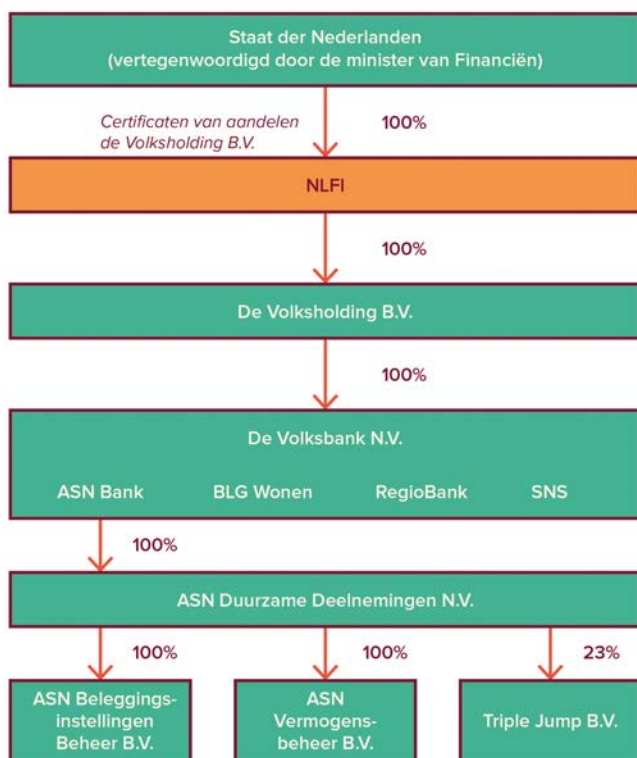
Onze duurzame missie is gewaarborgd in de afspraken die tussen ASN Bank en de Volksbank zijn gemaakt. Deze afspraken zijn verwerkt in de governancestructuur van de Volksbank. Daarin is de missie van ASN Bank beschreven, evenals de wijze waarop zij die invult. Volgens deze afspraken zetten wij het geld dat klanten ons toevertrouwen, uit volgens ons duurzaamheidsbeleid. Het spaargeld dat wij voor onze klanten beheren, blijft administratief afgescheiden van dat van de andere merken van de Volksbank. Zo kunnen we onze klanten garanderen dat hun geld volgens onze duurzaamheidscriteria wordt uitgezet.

Rol van aanjager

Binnen de Volksbank heeft ASN Bank de rol van duurzame aanjager. Wij vullen deze rol in door onze langetermijndoelstellingen te ontwikkelen en na te streven op het gebied van klimaat, mensenrechten en biodiversiteit.

Wij zijn verheugd dat de Volksbank in 2016 heeft besloten om het duurzaamheidsbeleid van ASN Bank over te nemen. Dat past in het kader van de structurele bijdrage die zij wil leveren aan de maatschappij. Tevens heeft de Volksbank onze ambitie overgenomen om netto klimaatneutraal te worden met alle financieringen en beleggingen.

De Volksbank

Ontwikkelingen juridische structuur

Op 31 december 2016 heeft een fusie plaatsgevonden tussen ASN Bank N.V., RegioBank N.V. en SNS Bank N.V. Door deze fusie zijn de aparte bankvergunningen van ASN Bank N.V. en RegioBank N.V. komen te vervallen; zij maken gebruik van de bankvergunning van SNS Bank N.V., sinds 1 januari 2017 de Volksbank N.V. De vier merken ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS vallen per 31 december 2016 onder deze bankvergunning. De vier merken vallen ook gezamenlijk onder het Depositogarantiestelsel.

Depositogarantiestelsel

Klanten van elk van de merken zijn persoonlijk geïnformeerd over de wijzigingen en de eventuele consequentie voor de dekking onder het Depositogarantiestelsel. Deze structuurwijziging heeft wat betreft dekking onder het Depositogarantiestelsel alleen gevolgen voor klanten die meer dan 100.000 euro per persoon hadden staan, verdeeld over rekeningen bij ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en/of SNS. Deze klanten verloren als gevolg van de structuurwijziging hun dekking onder het Depositogarantiestelsel voor het bedrag boven 100.000 euro.

De Volksbank N.V.

Naar aanleiding van de fusie is op 1 januari 2017 de statutaire naam van SNS Bank N.V. gewijzigd in de Volksbank N.V. (de Volksbank).

De Volksbank is een 100 procent-dochtermaatschappij van de Volksholding B.V. (voorheen SNS Holding B.V. genaamd). Deze holding is een directe deelneming van NLFI, die hier tegenover certificaten van aandelen heeft uitgegeven aan de Nederlandse Staat, zoals hierboven schematisch is weergegeven.

ASN Duurzame Deelnemingen N.V.

ASN Bank N.V. heeft in 2016 een nieuwe deelneming opgericht, ASN Duurzame Deelnemingen N.V. De directieleden van ASN Bank vormen de statutaire directie van ASN Duurzame Deelnemingen N.V. Voorafgaand aan de fusie op 31 december 2016 heeft ASN Bank N.V. alle aandelen die zij hield in ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V., ASN Vermogensbeheer B.V. en Triple Jump B.V., overgedragen aan ASN Duurzame Deelnemingen N.V.

ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V.

ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) vormt de directie van ASN Beleggingsfondsen N.V. en is beheerder van het ASN Groenprojectenfonds en het ASN Novib-Microkredietfonds. ABB voert tevens de directie over ASN Venture Capital Fonds N.V.

ASN Vermogensbeheer B.V.

ASN Vermogensbeheer B.V. verzorgt de dienstverlening van vermogensbeheer voor klanten van ASN Bank.

Triple Jump B.V.

ASN Bank is via ASN Duurzame Deelnemingen N.V. aandeelhouder van Triple Jump B.V. (Triple Jump), dat als projectbeheerder verantwoordelijk is voor de uitzettingen van het ASN-Novib Microkredietfonds. Medeaandeelhouders zijn Oxfam Novib, NOTS Foundation, het management van Triple Jump en een stichting die participeert namens de werknemers van Triple Jump. In 2016 heeft ASN Bank een deel van de aandelen in Triple Jump teruggekocht aan Triple Jump zelf ten behoeve van een aandelenparticipatieplan voor medewerkers van Triple Jump. De deelneming in Triple Jump daalde hierdoor van 25 tot 23 procent.

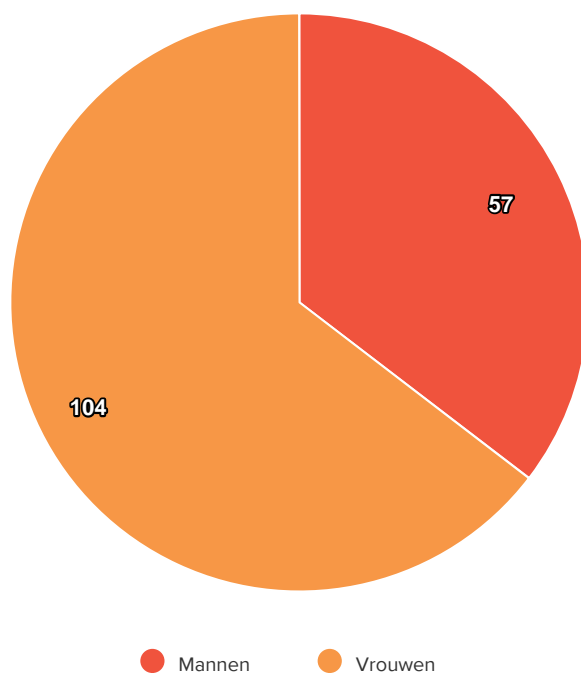
De deelneming in Triple Jump B.V. wordt niet meegeconsolideerd.

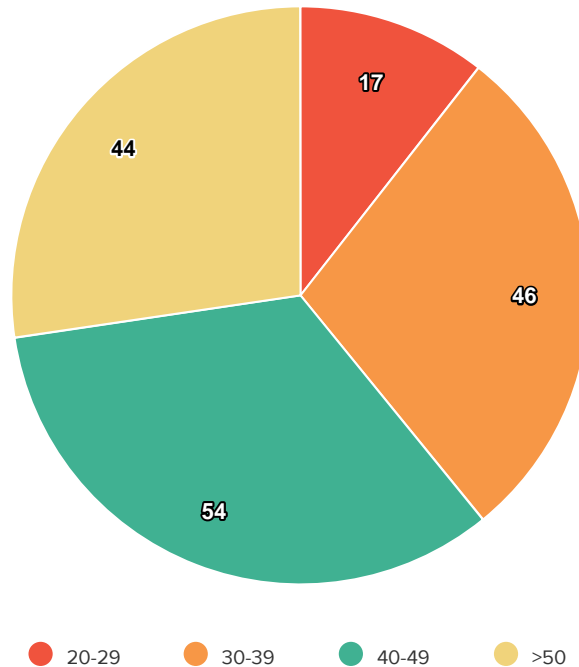
Medewerkers

Het aantal vaste medewerkers steeg met 5 tot 161. Het aantal fte's nam toe tot 150,8. Samen zetten we ons in voor een goede dienstverlening aan onze klanten, vanuit ons gezamenlijke ideaal voor een duurzame, leefbare wereld.

Het medewerkersbeleid is gebaseerd op professionele arbeidsverhoudingen: beginselen van wederzijdse verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en zorgvuldigheid. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in de prestatie- en competentiebeoordelingscyclus. Deze cyclus is gebaseerd op de doelstellingen die de medewerker wil bereiken. Daarbij is aandacht voor de ontwikkeling van competenties met het oog op de huidige functie en de ambities van de medewerker.

Mannen en vrouwen

Tevredenheid medewerkers

De directie van ASN Bank stelt zichzelf als doel dat de tevredenheid van medewerkers een 8 of hoger is. Zij baseert zich daarbij op het jaarlijkse onderzoek dat de Volksbank uitvoert. In 2016 heeft ruim 87 procent van de ASN-medewerkers het onderzoek ingevuld. Dat percentage is belangrijk, want hoe meer collega's hun mening geven, hoe waardevoller de resultaten. De tevredenheid kwam uit op 7,6. Dat is iets lager dan in 2015 (7,8). Dit heeft de aandacht van het management omdat hiermee niet de doelstelling 8 of hoger wordt gerealiseerd. De uitslagen van het onderzoek zijn in alle teams besproken en de resultaten daarvan in het managementteam. Per team worden acties vastgesteld hoe de tevredenheid verder kan worden vergroot.

Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid van ASN Bank is gelijk aan dat van de Volksbank. ASN Bank valt onder de cao van de Volksbank, die goede, marktconforme primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden bevat.

Het hoogste brutoloon bij ASN Bank is 6,0 maal hoger dan het laagste brutoloon (2015: 6,0 maal).

Remuneratierapport

Dit remuneratierapport behandelt de beloning, het beloningsbeleid en de ontwikkelingen in het beloningsbeleid van de directie van ASN Bank die in 2016 hebben plaatsgevonden.

Het beloningsbeleid van de directie van ASN Bank is in lijn met het beloningsbeleid van de Volksbank. De beloning is opgebouwd uit een vast jaarinkomen, pensioenbijdrage en overige secundaire arbeidsvoorwaarden. Geen enkel directielid komt in aanmerking voor variabele beloning.

In duizenden euro's	Vaste beloningen		Pensioen ²		Overig ³		Totaal	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Ewoud Goudswaard	208	205	20	18	39	39	267	262
Jeroen Jansen ¹	116	171	13	18	20	29	149	218
Joyce van der Est	143	143	20	18	24	24	187	185
Totaal	467	519	53	54	83	92	603	665

1 De beloning 2016 van Jeroen Jansen gaat over de periode 1 januari tot 1 september. Hij heeft per 1 september een nieuwe functie bij de Volksbank. Per 1 april 2017 wordt hij opgevolgd door Arie Koornneef.

2 Het pensioen betreft de werkgeversbijdrage verminderd met de eigen bijdrage.

3 Onder 'overig' vallen de resterende beloningen, waaronder de salaristoelage als compensatie voor het wegvallen van de pensioenopbouw boven €101.519 en de bijtelling voor het privégebruik van de leaseauto verminderd met de eigen bijdrage(n).

Vaste beloningen

Het vaste jaarinkomen van de directieleden van ASN Bank bestaat uit twaalf maandsalarissen, vakantiegeld en een dertiende maand.

Pensioen

De directie van ASN Bank neemt deel aan de pensioenregeling voor alle werknemers van de Volksbank. Deze regeling is vastgelegd in de cao van de Volksbank. De eigen bijdrage van 4,5 procent over de pensioengrondslag die in de cao is opgenomen, geldt ook voor de directie. Er is geen sprake van aanvullende pensioentoekeningen.

De pensioenopbouw voor het pensioengevend inkomen boven 101.519 euro is vervallen op grond van de wet. Aan iedereen op wie dat van toepassing is, wordt dat gecompenseerd met een brutotoelage van 16,35 procent van het inkomen boven 101.519 euro. De afspraak over deze vaste toeslag wordt per 1 januari 2018 herzien. In de tabel met de beloning van de directie ASN Bank maakt deze toeslag onderdeel uit van het element *Overig*.

Overige secundaire arbeidsvoorwaarden

Voor zakelijk vervoer (inclusief woon-werkverkeer) beschikken de directieleden over een leaseauto. Zij betalen hiervoor een eigen bijdrage. De overige secundaire arbeidsvoorwaarden zijn in lijn met de sector en de voorwaarden die gelden voor het merendeel van de medewerkers.

Kantoor

We verbeteren de directe duurzaamheidsprestaties van ons kantoor op allerlei manieren. In onze bedrijfsvoering beperken we de CO₂-uitstoot zoveel mogelijk. De uitstoot waarvoor we verantwoordelijk zijn, wordt gecompenseerd.

Duurzaam kantoorpand

ASN Bank is gehuisvest in een duurzaam gerenoveerd kantoorpand. De energie is deels afkomstig van de installatie voor zonne-energie op het dak. Ook beschikt het pand over een installatie voor warmte-koudeopslag (WKO). Het kantoorpand heeft een grijswatercircuit voor het sanitair. In het bedrijfsrestaurant wordt gebruikgemaakt van duurzame producten.

Begin 2014 ontving het kantoor de milieucertificatie ISO-14001. Het was onze bedoeling deze certificatie in 2016 over te dragen aan de Volksbank. Het bleek echter niet mogelijk een nieuwe audit te laten doen. Daardoor hebben we deze certificatie verloren.

Belangrijkste milieubelasting

De belangrijkste milieubelasting van ons kantoor wordt gevormd door de CO₂-uitstoot van de (kantoor)activiteiten en het papierverbruik.

	2016	2015	2014	2013	2012 ⁵
CO₂-uitstoot¹ in tonnen					
CO ₂ -uitstoot (scope 1 en 2)	178	160	153	183	138
Ton CO ₂ -uitstoot per fte* (scope 1 en 2)	1,20	1,14	1,15	1,58	1,38
CO ₂ -uitstoot scope 3 ²	153	158	160	-	-
Energieverbruik					
kWh ³ elektriciteit	276.491	320.705	296.999	314.723	314.696
kWh elektriciteit per fte	1.864	2.285	2.235	2.705	3.139
m ³ gas ⁴	26.786	18.141	21.867	33.903	34.709
m ³ gasequivalenten per vierkante meter	8	6	7	11	14
Papierverbruik in kilogram					
Papierverbruik totaal	250.686	238.254	244.032	288.276	215.721
Papierverbruik per rekening in kilogram	0,29	0,29	0,31	0,37	0,28
Waterverbruik					
m ³ water	783	754	1.166	786	642
m ³ water per fte	5,3	5,4	8,8	6,3	6,3
Afval					
Papierafval in ton	13,0	12,2	13,6	12,8	19,3

* fte = full time equivalent = voltijdmedewerker

1 Dit cijfer omvat alle vervoer (woon-werkverkeer en zakelijk verkeer, inclusief auto-, trein-, bus- en vliegverkeer) en verwarming van ASN Bank.

2 Dit cijfer omvat de CO₂-uitstoot die samenhangt met het papiergebruik, afval en watergebruik. Wij berekenen dat sinds 2014. Het cijfer over 2014 is in 2015 aangepast. Hierna leest u de toelichting.

3 Het verbruik van elektriciteit wordt uitgedrukt in kWh (kilowattuur). 1 kWh is gelijk aan 0,0036 gigajoule.

4 Het pand maakt gebruik van stadsverwarming. Dat wordt uitgedrukt in gigajoules. Deze gigajoules zijn omgerekend in m³ gas volgens de opgave van het energiebedrijf: 1 gigajoule is 25,85 m³ gas.

5 Het elektriciteitsverbruik in 2012 was inclusief het verbruik tijdens de verbouwingsperiode en derhalve het energieverbruik in ons oude en nieuwe pand samen. Zonder het energieverbruik van de verbouwing zijn deze cijfers als volgt: Kwh elektriciteit: 273.581; Kwh per fte: 2694; m³ gas: 27.945; m³ gas per m²: 11.

Uitstoot broeikasgassen

Er zijn drie soorten uitstoot van broeikasgassen:

- Scope 1-emissies: de directe uitstoot van broeikasgas door eigen activiteiten.
- Scope 2-emissies: de indirecte uitstoot van broeikasgas van eigen activiteiten, bijvoorbeeld van de opwekking van de elektriciteit die we gebruiken.
- Scope 3-emissies: de uitstoot van broeikasgasemissies in de keten, zoals van het papier dat we gebruiken en van onze financieringen en beleggingen.

Mede dankzij compensatie van de CO₂-uitstoot is het kantoor van ASN Bank klimaatneutraal voor scope 1 en 2. De kantooractiviteiten zijn klimaatneutraal voor een gedeelte van scope 3. De Volksbank compenseert de resterende uitstoot.

Terugbrengen netto-uitstoot

Onze kantooractiviteiten leiden tot uitstoot van CO₂ doordat we fossiele brandstoffen gebruiken voor het vervoer van medewerkers, en gas gebruiken via de stadsverwarming. Op verschillende manieren brengen wij de netto-uitstoot van broeikasgassen terug.

Ten eerste wordt al onze elektriciteit op duurzame manier opgewekt. We hebben zonnepanelen op het dak. Onze energieleverancier wekt elektriciteit volledig duurzaam op.

Ten tweede willen we het energieverbruik verminderen, zowel in het kantoorpand als bij het vervoer van medewerkers. Om de CO₂-uitstoot van de gebruikte leaseauto's gemiddeld te laten dalen stelt de Volksbank jaarlijks scherpere eisen aan hun emissie. Per 2016 was de eis 106 gram per kilometer voor alle nieuwe leasecontracten. Ook onze terughoudendheid tegenover vliegen draagt bij aan een lage CO₂-uitstoot per fte.

Stijging CO₂-uitstoot kantoor

De absolute CO₂-uitstoot (scope 1 en 2) van het kantoor nam in 2016 toe van 160 tot 178 ton CO₂. Dit is toe te schrijven aan de toename van het energieverbruik voor verwarming. Vooral door de koude maanden eind 2016 verbruikten we meer energie om het kantoor te verwarmen.

Financiële resultaten

Winst-en-verliesrekening

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Baten		
Toegerekend renteresultaat	148.182	132.130
Andere baten	23.739	19.496
Totaal baten	171.921	151.626
Lasten		
Personeelskosten	15.241	13.920
Afschrijving op materiële vaste activa	474	524
Overige operationele kosten	27.727	18.847
Toegerekende operationele kosten	31.228	21.398
Totaal lasten	74.670	54.689
Bijzondere waardevermindering	-225	3.153
Bruto resultaat	97.476	93.783
Toegerekende belastingen	23.973	23.011
Nettoresultaat	73.503	70.772

Beheerd vermogen

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
ASN Bank	10.833.743	10.726.225
Fondsen en vermogensbeheer	2.785.503	2.630.129
Totaal beheerd vermogen	13.619.246	13.356.354

Uitzettingen

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Vordering op klanten	6.173.429	6.279.686
Beleggingen	4.855.525	4.618.835
Totaal uitzettingen	11.028.954	10.898.521

Verloop vorderingen op klanten

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Balanswaarde begin van het jaar	6.279.686	6.413.991
Verstrekkingsen	60.399	72.181
Aflossingen	-167.370	-204.164
Amortisatie	-1.095	-2.286
Overige mutaties	1.809	-36
Balanswaarde eind van het jaar	6.173.429	6.279.686

Verloop beleggingen

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Balanswaarde begin van het jaar	4.618.835	4.453.749
Aankopen	1.591.368	1.387.759
Verkopen	-1.414.307	-1.220.138
Herwaarderingen	86.007	-23.340
Bijzondere waardeverminderingen	-197	-155
Amortisatie	-23.800	28.588
Overige mutaties	-2.381	-7.628
Balanswaarde eind van het jaar	4.855.525	4.618.835

Spaargelden

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Totaal	9.852.381	9.916.395

Overige schulden aan klanten

<i>In duizenden euro's</i>	2016	2015
Totaal	873.388	730.794

Toelichting financiële kerncijfers

ASN Bank is onderdeel van de Volksbank. Voor een volledig inzicht in de jaarrekening van de Volksbank verwijzen we u naar het verslag van de Volksbank.

Het verslag van ASN Bank is geen jaarverslag, maar een duurzaamheidsverslag. Het biedt een beknopt inzicht in de financiële resultaten en de bedrijfsresultaten van ASN Bank, inclusief ASN Duurzame Deelnemingen N.V. en haar dochtermaatschappijen. Daarnaast biedt het inzicht in hoe we het spaargeld van onze klanten uitzetten.

Nettoresultaat

Het nettoresultaat is in 2016 met 2,7 miljoen euro toegenomen en kwam uit 73,5 miljoen euro.

Baten

De totale baten stegen met 20,3 miljoen euro. Dit komt doordat de baten in het renteresultaat toenamen als gevolg van verbeterde marge op zowel sparen als verstrekte leningen. De nettoprovisies stegen doordat het beheerde vermogen van de ASN Beleggingsfondsen en ASN Vermogensbeheer toenam.

Lasten

De totale lasten namen toe met 20,0 miljoen euro. De overige operationele kosten stegen als gevolg van de premie voor de financiering van het depositogarantiestelsel die in 2016 is betaald. De toegerekende operationele kosten zijn vooral hoger doordat stafafdelingen zijn versterkt in verband met extra werkzaamheden om te blijven voldoen aan wet- en regelgeving.

Bericht raad van advies

In 2016 hebben we viermaal vergaderd. Tussentijds vergaderden wij enkele malen met de raad van commissarissen van ASN Bank in verband met de juridische wijziging waarbij ASN Bank is gaan vallen onder de bankvergunning van SNS Bank N.V., per 1 januari 2017 de Volksbank N.V. genaamd. Dat was een van de belangrijkste onderwerpen in 2016, waarover verderop meer.

De raad is in 2016 uitgebreid met twee nieuwe leden: Carolien Gehrels en Marleen Janssen Groesbeek. Met in totaal vijf leden zijn we nu op sterkte. Carolien Gehrels is werkzaam geweest bij managementadviesbureau Berenschot en als wethouder bij de gemeente Amsterdam; thans werkt zij bij ingenieursbureau Arcadis. Marleen Janssen Groesbeek is werkzaam geweest bij het Financieele Dagblad, Eumedion en DSM; zij werkt thans bij Avans Hogeschool.

We zijn goed betrokken geweest bij alle relevante onderwerpen die in 2016 bij ASN Bank aan de orde kwamen, en naar tevredenheid door de directie van informatie en toelichtingen voorzien.

Wijziging juridische structuur

Per 1 januari 2017 wijzigde de naam van SNS Bank N.V. in 'de Volksbank N.V.' ASN Bank ging vanaf dat moment samen met BLG Wonen, RegioBank en SNS de bankvergunning van de Volksbank N.V. gebruiken. We hebben veel tijd besteed aan deze verandering. Belangrijk aandachtspunt was het behoud van de duurzame koers van ASN Bank, de zeggenschap daarover en het behoud van de koploperspositie. Naar onze mening is dat intussen goed geborgd, zowel in materiële als formele zin. We behouden hierover een adviesrol. Een positieve ontwikkeling hierbij was de beslissing van de Volksbank het duurzaamheidsbeleid van ASN Bank over te nemen. Vanuit ASN Bank is op verzoek van de directie van de Volksbank een expertisecentrum Duurzaamheid opgericht, dat ondersteuning zal bieden bij de invoering van het duurzaamheidsbeleid bij alle vier de merken van de Volksbank: ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS. Wij hebben geadviseerd het expertisecentrum zodanig te positioneren dat erkenning en draagvlak binnen de Volksbank zijn gezekerd. Ten slotte hebben we geadviseerd over de berichtgeving naar klanten over de nieuwe juridische structuur.

Horizon

In 2016 is het traject Horizon gestart, een herpositionering van ASN Bank tot een bank die een kwalitatief nog betere dienstverlening aan klanten biedt, met herkenbare diensten met een duurzaam karakter dat bij meer doelgroepen aansluit. We hebben geadviseerd over de herkenbaarheid en communiceerbaarheid van de invulling van het duurzame karakter en het behoud van de koploperspositie op dat gebied. Binnen de financiële sector vervult de bank in toenemende mate een aanjaagfunctie, wat wij toejuichen.

Langetermijndoelstellingen duurzaamheid

ASN Bank kent drie pijlers van het duurzaamheidsbeleid: klimaat, mensenrechten en biodiversiteit. Voor klimaat was reeds een langetermijndoelstelling geformuleerd: een klimaatneutrale bank in 2030. Voor mensenrechten is dat in 2016 ingevuld. We hebben geadviseerd op dit zeer brede terrein keuzen te maken om versnippering van de inzet van de bank te voorkomen en tastbare resultaten te kunnen boeken. Dat heeft geresulteerd in de keus voor het bevorderen van leefbaar loon in de kledingindustrie, waarvoor inmiddels na ons advies een programma is uitgerold.

Ook voor biodiversiteit is in 2016 een doel voor 2030 geformuleerd: netto geen negatieve impact van de financieringen en beleggingen van ASN Bank. We hebben aangedrongen op wetenschappelijke validatie van de meetmethode die hiervoor wordt gebruikt. Verder hebben we geadviseerd over de invulling van de aanjaagfunctie van ASN Bank op het gebied van biodiversiteit jegens andere financiële instellingen. En tenslotte over de communicatie naar klanten over dit complexe onderwerp in een dubbelslag: wat is biodiversiteit en wat is de relatie met de bank.

Duurzaamheidspijlers in de communicatie

ASN Bank hanteerde vijf duurzaamheidsthema's (kinderarbeid, eerlijke handel, wapens en veiligheid, zorg en welzijn, duurzame energie) en de drie duurzaamheidspijlers (klimaat, mensenrechten en biodiversiteit). We hebben geadviseerd deze veelheid van onderwerpen te stroomlijnen, zodat een duidelijker focus ontstaat in de communicatie over duurzaamheid. De drie pijlers hebben een nadrukkelijker centrale rol gekregen.

Hypotheeken

In 2016 is de al langer bestaande wens vorm gegeven aan klanten een eigen hypotheekproduct te kunnen aanbieden, waarin de bevordering van duurzaam bouwen en wonen een rol speelt. De invulling daarvan is enkele malen met ons besproken.

Wij zien de samenwerking binnen de Volksbank, de ontwikkeling van het duurzaamheidsbeleid en de verdere uitwerking van de herpositionering van ASN Bank met vertrouwen tegemoet.

De raad van advies van ASN Bank:

Jan van der Kolk (voorzitter)

Carolien Gehrels

Maarten van Huijstee

Marleen Janssen Groesbeek

Willemijn Verloop

Personalia

Directie ASN Bank

Ewoud Goudswaard

Ewoud Goudswaard is sinds 2001 algemeen directeur van ASN Bank. Hij begon zijn carrière bij de NMB Bank, later ING Bank, in het kredietrisicomanagement voor (grote) zakelijke relaties. Vanaf 1992 bekleedde hij directiefuncties in Haarlemmermeer, Amsterdam en Rotterdam; vanaf 1997 was hij voorzitter van de directie van het district Midden-Holland.

Ewoud Goudswaard heeft bij ASN Bank als aandachtsgebieden duurzaamheidsbeleid, beleggen, kredietverlening, controlling en compliance en personeelsbeleid. Hij is lid van de raad van commissarissen van Triple Jump B.V., de projectbeheerder van het ASN-Novib Microkredietfonds. Tevens is hij lid van de raad van advies van de Club van Rome Nederland en penningmeester van de Museumvereniging en de stichting Museumkaart.

Joyce van der Est

Sinds 2015 is Joyce van der Est directeur van ASN Bank, met als verantwoordelijkheidsgebied operationele zaken. Daaronder vallen de ASN Klantenservice, de klant- en rekeningadministratie, ontwikkeling en services. Hiermee schept zij de voorwaarden om klanten professioneel te bedienen. Zij heeft een jarenlange ervaring in het management van operationele en ICT-processen in de bancaire dienstverlening. Zij startte in 1988 bij Robeco. Na bijna tien jaar zette zij haar carrière voort bij Bank Labouchere, waar zij ook de klant- en IT-processen professionaliseerde.

Sinds 2003 geeft Joyce van der Est bij ASN Bank leiding aan de operationele zaken, vanaf 2011 als adjunct-directeur. Daarbij focust zij op de continue ontwikkeling, professionalisering en innovatie van de interne organisatie, met een hoogwaardige service en transparante producten als doel.

Leden raad van advies

Carolien Gehrels

Carolien Gehrels (1967) is European Director Global Cities Program bij Arcadis. Zij studeerde Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Daarna kwam zij naar Amsterdam en werkte bij het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis in Amsterdam en Podium Bureau voor Educatieve Communicatie. Van 1997 tot 2006 was zij werkzaam bij Berenschot, waar zij in september 2000 benoemd werd tot managing director van Berenschot Citymarketing en communicatie. Zij stond aan de basis van de *I-amsterdam*-strategie en -campagne.

In april 2006 werd Carolien Gehrels wethouder voor de PvdA in Amsterdam. Zij was verantwoordelijk voor onder andere kunst en cultuur, economische zaken, bedrijven, deelnemingen, water, monumenten en lokale media. Sinds 2012 was zij ook loco-burgemeester. In juni 2014 stapte ze over naar advies- en ingenieursbureau Arcadis. Daarnaast is zij toezichthouder bij de TU Delft en Bouwinvest. Nog steeds is ze bezig met muziekonderwijs, nu vanuit het programma dat koningin Máxima heeft gelanceerd: Meer muziek in de klas.

Maarten van Huijstee

Maarten van Huijstee (1977) is altijd bezig om zijn passie voor kunst en cultuur te koppelen aan mensen en aan merken. Zijn marketingcarrière begon bij Unilever in Zuid-Afrika. Daarna ging hij aan de slag bij Heineken, waar hij strategische en creatieve concepten ontwikkelde. In 2005 startte hij ON, een bureau dat creatieve content ontwikkelde en uitzond over een eigen netwerk in high-end-horecagelegenheden. Dit evolueerde in 2008 tot Ottonico, een onafhankelijk reclamebureau dat in 2009 overgenomen werd door TAXI. Daar bleef Maarten van Huijstee aan als creatief directeur.

Maarten van Huijstee is daarnaast mede-eigenaar van The Playing Circle, een reeks inspirerende vergaderlocaties, en medeoprichter van Return to Sender, een fairtrademark dat markten creëert voor bijzondere producten uit de armste regio's ter wereld. Met Delight Agency, opgericht begin 2012, ontwikkelt hij ideeën, strategieën en campagnes – zoveel mogelijk – voor merken die iets goeds betekenen voor de wereld. Vanuit diezelfde overtuiging richtte hij Delight Yoga op, een yoga- en meditatieschool met verschillende studio's in Amsterdam.

Marleen Janssen Groesbeek

Marleen Janssen Groesbeek (1963) studeerde economie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij was twintig jaar financieel-economisch journalist, waarvan bijna zeventien jaar bij het Financieele Dagblad. Na haar journalistieke loopbaan werkte ze als beleidsadviseur Duurzaamheid bij Eumedion, de belangenbehartiger van de institutionele beleggers die actief zijn op de Nederlandse financiële markten. Daarna was ze voor DSM als sustainability manager verantwoordelijk voor onder andere stakeholderengagement en het integrale jaarverslag.

Sinds december 2014 is Marleen Janssen Groesbeek lector Sustainable Finance and Accounting aan Avans Hogeschool in Brabant. Het motto van haar lectoraat is *Change finance, finance change*. In haar lectorale rede benadrukte zij dat we zelf in actie moeten komen als we een ander financieel systeem en een duurzaam geld- en bankwezen willen. Haar eerste boek *Maatschappelijk Ondernemen* verscheen in 2001. Sindsdien publiceert Marleen Janssen Groesbeek met regelmaat boeken over duurzaamheid, creativiteit en leiderschap. Ze is lid van het Groene Brein, het Sustainable Finance Lab (SFL) en het Sustainable Pension Investment Lab (SPIL), en is columnist bij het duurzame tijdschrift P+.

Marleen Janssen Groesbeek heeft verschillende nevenfuncties. Ze is bestuurslid bij CE Delft, een advies- en consultancybureau voor duurzaamheid. Ze is de penningmeester van het bestuur van de theatergroep O.T. Rotterdam. Zij is voorzitter van het bestuur van Rank a Brand, een non-profit-rankingorganisatie, en voorzitter van het bestuur van Fossiel Vrij Nederland.

Jan van der Kolk

Jan van der Kolk (1953) heeft academische opleidingen in milieukunde en managementconsultancy. De afgelopen twintig jaar heeft hij verschillende functies vervuld bij KPMG. Zo was hij lid van de directieraad van KPMG Consulting en managing partner van KPMG Sustainability.

Thans is hij zelfstandig adviseur. Hij heeft vele projecten uitgevoerd bij grote ondernemingen op het gebied van duurzaamheidsstrategie en -verslagen, managementsystemen en duurzaam beleggen bij financiële instellingen. Bij verschillende overheden heeft hij tal van vernieuwende projecten uitgevoerd op het gebied van milieu en energie. Hij heeft verschillende nevenfuncties, zoals voorzitter van de jury van de Verantwoord Ketenbeheer Award van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), lid van de raad van advies van FORM International, lid van de raad van advies van Holland Quaestor, lid van het bestuur van de Stichting Mores en lid van de Adviescommissie Milieu en Ruimte Soest.

Willemijn Verloop

Willemijn Verloop (1970) begon haar carrière bij The European Action Council for Peace in the Balkans. Zij richtte in 1994 War Child op, waar ze tot 2010 leiding aan gaf. In 2012 richtte zij Social Enterprise NL op, het Nederlandse platform voor sociale ondernemers. In 2013 initieerde zij tevens Social Impact Ventures NL, een hands-on investment & venture assistance-organisatie voor sociale ondernemingen. Willemijn Verloop is tevens vicevoorzitter van de raad van toezicht van War Child en toezichthouder van de Stadsschouwburg Amsterdam en van Tony's Chocolonely.

Assurancerapport

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de Directie van ASN Bank

Onze conclusie

Wij hebben de duurzaamheidsinformatie in het Jaarverslag van ASN Bank over 2016 beoordeeld. Als gevolg van een fusie is ASN Bank N.V. op 30 december 2016 als verdwijnende rechtspersoon opgegaan in de Volksbank N.V. Onze assurance-opdracht heeft betrekking op het jaarverslag over 2016 van het merk ASN Bank van de Volksbank N.V.

De reikwijdte van onze beoordelingsopdracht is beschreven in de sectie 'Onze Scope'. Een beoordelingsopdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de duurzaamheidsinformatie, in alle van materieel belang zijnde aspecten, geen betrouwbare en toereikende weergave geeft van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van duurzaamheid; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2016

in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 (optie core) van Global Reporting Initiative (GRI) en de aanvullend gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in het hoofdstuk 'Verantwoording' in het Jaarverslag.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden'.

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Onze onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van de ASN Bank en de Volksbank N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Dit houdt onder meer in dat wij geen activiteiten ondernemen die conflicterend kunnen zijn met onze onafhankelijke assurance-opdracht. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze scope

De duurzaamheidsinformatie bestaat uit de hoofdstukken zoals benoemd in de paragraaf 'Externe assurance' in het hoofdstuk 'Verantwoording' in het Jaarverslag 2016 van ASN Bank.

In de duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst kunnen afwijken en daarom onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van toekomstgerichte informatie in de duurzaamheidsinformatie.

In de paragraaf 'Resultaten klimaatdoel' van het hoofdstuk 'Klimaat: CO2-neutraal' zijn de resultaten 2016 van de klimaatneutraaldoelstelling gepresenteerd. Bij de gehanteerde berekeningen wordt tevens gebruik gemaakt van bronnen van externe partijen. De gehanteerde bronnen zijn toegelicht in het document 'De Volksbank Carbon Profit and Loss Methodology, versie 2.0 van december 2016' op <https://www.asnbank.nl/algemeen/duurzaamheid/duurzaamheidsbeleid/klimaat/klimaatneutraal-in-2030.html> (hierna: 'methodologie van de klimaatneutraaldoelstelling'). Wij hebben ten aanzien van de inhoud van deze externe bronnen geen werkzaamheden verricht, anders dan het beoordelen van de geschiktheid en plausibiliteit van deze externe bronnen.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de duurzaamheidsinformatie

Verantwoordelijkheden van de Directie van ASN Bank en de Directie van Volksbank N.V.

De Directie van ASN Bank is verantwoordelijk voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 (optie core) van GRI en de aanvullend gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in het hoofdstuk 'Verantwoording' in het Jaarverslag, inclusief het identificeren van stakeholders en het bepalen van materiële onderwerpen. De door de Directie van ASN Bank gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het hoofdstuk 'Verantwoording' in het Jaarverslag.

De Directie van ASN Bank is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De directie van Volksbank N.V. is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van ASN Bank.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een assurance-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

Wij passen de 'Nadere voorschriften accountantskantoren ter zake van assurance-opdrachten RA' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en zijn geringer in diepgang dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij functionarissen van de entiteit en het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij beoordelingsopdrachten is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij controleopdrachten.

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze belangrijkste werkzaamheden bestonden uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie.
- Het evalueren van de aanvaardbaarheid van het verslaggevingsbeleid en de consistente toepassing hiervan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en de redelijkheid van schattingen gemaakt door het management.

- Het evalueren van de opzet en implementatie van de systemen en processen voor informatieverzameling en –verwerking voor de duurzaamheidsinformatie.
- Het afnemen van interviews met management en relevante medewerkers op groeps- en merkniveau verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie, –beleid en -prestaties.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van de duurzaamheidsinformatie, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens in het Jaarverslag.
- Het analytisch evalueren van data en trends.
- Het evalueren van de redelijkheid van de schattingen die bij de resultaten van de klimaatneutraaldoelstelling zijn gehanteerd en van de veronderstellingen die aan die schattingen ten grondslag liggen, welke zijn toegelicht in de methodologie van de klimaatneutraaldoelstelling.
- Het beoordelen van de geschiktheid en plausibiliteit van de bronnen van externe partijen die zijn gehanteerd voor de berekeningen die ten grondslag liggen aan de klimaatneutraaldoelstelling en welke zijn toegelicht in de methodologie van de klimaatneutraaldoelstelling.

Amsterdam, 28 maart 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. R.J. Bleijs RA

GRI-tabel

Nummer	Omschrijving	Verwijzing
STRATEGY AND ANALYSIS		
G4-1	Provide a statement from the most senior decision-maker of the organization (such as CEO, chair, or equivalent senior position) about the relevance of sustainability to the organization and the organization's strategy for addressing sustainability.	Missie en strategie Lidmaatschappen en verklaringen - Global Compact Een officieel voorwoord van de directie ontbreekt in het ASN Verslag 2016, maar het verslag is ook uit naam van de directie die het verslag heeft goedgekeurd.
ORGANIZATIONAL PROFILE		
G4-3	Report the name of the organization.	ASN Bank - onderdeel van de Volksbank N.V.
G4-4	Report the primary brands, products, and services.	Betalen ; Sparen ; Beleggingsfondsen ; en Vermogensbeheer
G4-5	Report the location of the organization's headquarters.	Den Haag
G4-6	Report the number of countries where the organization operates, and names of countries where either the organization has significant operations or that are specifically relevant to the sustainability topics covered in the report.	Alleen in Nederland
G4-7	Report the nature of ownership and legal form.	De Volksbank
G4-8	Report the markets served (including geographic breakdown, sectors served, and types of customers and beneficiaries).	<ul style="list-style-type: none"> • Sparen, betalen, beleggen en vermogensbeheer: particuliere klanten in Nederland. • Duurzame financieringen en beleggingen: wereldwijd, alleen bedrijven en organisaties die aan onze duurzaamheidscriteria voldoen.
G4-9	Report the scale of the organization	Medewerkers ; Commerciële prestaties ; Uitzettingen ASN Bank 2016 ; Financiële resultaten
G4-10	Report the total number of employees by employment contract and gender.	Medewerkers
G4-11	Report the percentage of total employees covered by collective bargaining agreements.	100%
G4-12	Describe the organization's supply chain.	Duurzaamheidsinstrumenten Onze inkoop valt onder de inkooporganisatie van de Volksbank.
G4-13	Report any significant changes during the reporting period regarding the organization's size, structure, ownership, or its supply chain	Organisatie ; De Volksbank
G4-14	Report whether and how the precautionary approach or principle is addressed by the organization.	Missie en strategie Duurzaamheidsbeleid
G4-15	List externally developed economic, environmental and social charters, principles, or other initiatives to which the organization subscribes or which it endorses.	Samenwerking mensenrechten ; Samenwerking klimaat ; en Samenwerking biodiversiteit
G4-16	List memberships of associations (such as industry associations)	Lidmaatschappen en verklaringen
IDENTIFIED MATERIAL ASPECTS AND BOUNDARIES		

<u>G4-17</u>	List all entities included in the organization's consolidated financial statements or equivalent documents.	- ASN Bank N.V. (op 31 december gefuseerd met SNS Bank N.V. en Regiobank N.V.) - ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. - ASN Vermogensbeheer B.V.
<u>G4-18</u>	a. Explain the process for defining the report content and the Aspect Boundaries. b. Explain how the organization has implemented the Reporting Principles for Defining Report Content.	Verantwoording
<u>G4-19</u>	List all the material Aspects identified in the process for defining report content.	Verantwoording - materiële onderwerpen
<u>G4-20</u>	For each material Aspect, report the Aspect Boundary within the organization	De materiële onderwerpen zijn voor heel ASN Bank gerapporteerd.
<u>G4-21</u>	For each material Aspect, report the Aspect Boundary outside the organization	Materiële onderwerpen waarvan de impact vooral buiten ASN Bank ligt zijn: - Mensenrechten; - Duurzaam financieren en beleggen; - Klimaat; - Sociale impact; - Biodiversiteit. De impact van de overige materiële onderwerpen is binnen de organisatie van ASN Bank.
<u>G4-22</u>	Report the effect of any restatements of information provided in previous reports, and the reasons for such restatements.	Herziening van berekeningen klimaatbalans 2015: Resultaten klimaatdoel .
<u>G4-23</u>	Report significant changes from previous reporting periods in the Scope and Aspect Boundaries.	Geen belangrijke wijzigingen.
STAKEHOLDER ENGAGEMENT		
<u>G4-24</u>	Provide a list of stakeholder groups engaged by the organization.	Verantwoording - materialiteitsanalyse
<u>G4-25</u>	Report the basis for identification and selection of stakeholders with whom to engage.	Verantwoording - materialiteitsanalyse
<u>G4-26</u>	Report the organization's approach to stakeholder engagement, including frequency of engagement by type and by stakeholder group, and an indication of whether any of the engagement was undertaken specifically as part of the report preparation process.	Samenwerking mensenrechten ; Samenwerking klimaat ; Samenwerking biodiversiteit ; Communicatie ; Verantwoording
<u>G4-27</u>	Report key topics and concerns that have been raised through stakeholder engagement, and how the organization has responded to those key topics and concerns, including through its reporting. Report the stakeholder groups that raised each of the key topics and concerns.	Verantwoording De thema's mensenrechten, transparantie en duurzaam financieren en beleggen vinden alle stakeholders belangrijk. Andere belangrijke thema's per stakeholdersgroep: - Retail klanten: informatiebeveiliging, klantbelang centraal, compliance en sociale impact; - Onafhankelijke organisaties: klimaat, biodiversiteit, sociale impact, stakeholder engagement en commerciële prestaties van ASN Bank; - Zakelijke partners: informatiebeveiliging, financiële prestaties van ASN Bank, klimaat en resultaat beleggingsfondsen; - Medewerkers: sociale impact, klimaat, biodiversiteit, klantbelang centraal en informatiebeveiliging; - Maatschappelijke partners: sociale impact en informatiebeveiliging; - Zakelijke klanten: informatiebeveiliging, klimaat en biodiversiteit.
REPORT PROFILE		
<u>G4-28</u>	Reporting period	1 januari 2016 t/m 31 december 2016

G4-29	Date of most recent previous report	31 maart 2016
G4-30	Reporting cycle	Jaarlijks
G4-31	Provide the contact point for questions regarding the report or its contents.	ASN Klantenservice 070 - 3569335 Email informatie@asnbank.nl
G4-32	a. Report the 'in accordance' option the organization has chosen. b. Report the GRI Content Index for the chosen option. c. Report the reference to the External Assurance Report, if the report has been externally assured. GRI recommends the use of external assurance but it is not a requirement to be 'in accordance' with the Guidelines.	Verantwoording
G4-33	Report the organization's policy and current practice with regard to seeking external assurance for the report.	Verantwoording - Assurancereport

GOVERNANCE

G4-34	Report the governance structure of the organization, including committees of the highest governance body. Identify any committees responsible for decision-making on economic, environmental and social impacts.	Zie de corporate governance structuur van de Volksbank N.V..
G4-35	Report the process for delegating authority for economic, environmental and social topics from the highest governance body to senior executives and other employees.	Organigram ASN Bank
G4-54	Report the ratio of the annual total compensation for the organization's highest-paid individual in each country of significant operations to the median annual total compensation for all employees (excluding the highest-paid individual) in the same country.	ASN Bank hanteert de verhouding tussen het hoogste en laagste bruto loon dat betaald wordt binnen ASN Bank. Medewerkers

ETHICS AND INTEGRITY

G4-56	Describe the organization's values, principles, standards and norms of behavior such as codes of conduct and codes of ethics.	Manifest
G4-57	Report the internal and external mechanisms for seeking advice on ethical and lawful behavior, and matters related to organizational integrity, such as helplines or advice lines.	Gedragscode de Volksbank
G4-58	Report the internal and external mechanisms for reporting concerns about unethical or unlawful behavior, and matters related to organizational integrity, such as escalation through line management, whistleblowing mechanisms or hotlines.	Gedragscode de Volksbank - Incidentprocedure klokkenluider

SPECIFIC STANDARD DISCLOSURES

DMA and Indicators	Description	Information related to Standard Disclosures required by the 'in accordance' options may already be included in other reports prepared by the organization. In these circumstances, the organization may elect to add a specific reference to where the relevant information can be found.
CATEGORY: ECONOMIC		
MATERIAL ASPECT: ECONOMIC PERFORMANCE		
<u>G4-DMA</u>		Sparen Betalen Beleggingsfondsen Vermogensbeheer
<u>G4-EC2</u>	Financial implications and other risks and opportunities for the organization's activities due to climate change	ASN Bank heeft een langetermijndoel geformuleerd voor klimaat: alle financieringen en beleggingen van ASN Bank zijn in 2030 volledig netto klimaatneutraal. Klimaat: CO2-neutraal ASN website
<u>G4-EC4</u>	Financial assistance received from government	De Volksbank Jaarverslag 2016 de Volksbank
MATERIAL ASPECT: INDIRECT ECONOMIC IMPACTS		
<u>G4-DMA</u>		Mensenrechten: leefbaar loon Klimaat: CO2-neutraal Biodiversiteit beschermen
<u>G4-EC8</u>	Significant indirect economic impacts, including the extent of impacts	Mensenrechten: leefbaar loon Klimaat: CO2-neutraal Biodiversiteit beschermen
CATEGORY: ENVIRONMENTAL		
MATERIAL ASPECT: ENERGY		
<u>G4-DMA</u>		Kantoor
<u>G4-EN3</u>	Energy consumption within the organization	Kantoor Het electriciteits- en gasverbruik staat vermeld op de facturen van de leveranciers van stadsverwarming en elektriciteit. Voor de berekening van de CO2 uitstoot van vervoer wordt gebruik gemaakt van de CO2-uitstoot, die op de site van RDW op kenteken te vinden is.
<u>G4-EN5</u>	Energy intensity	Kantoor Voor omrekening wordt gebruik gemaakt van: - aantal m2 kantoorpand: 3.214 - gemiddeld aantal FTE in 2016: 148,3
MATERIAL ASPECT: BIODIVERSITY		
<u>G4-DMA</u>		Biodiversiteit is een van de drie pijlers van het duurzaamheidsbeleid van ASN Bank. Echter, de GRI indicatoren voor biodiversiteit zijn niet relevant voor ASN Bank. ASN Bank heeft in 2016 een eigen langetermijndoel geformuleerd voor biodiversiteit: "no net loss". Voor meer informatie zie: Biodiversiteit beschermen
MATERIAL ASPECT: EMISSIONS		
<u>G4-DMA</u>		Klimaat: CO2-neutraal Kantoor
<u>G4-EN15</u>	Direct greenhouse gas (GHG) emissions (Scope 1)	Kantoor Stadsverwarming wordt berekend in gigajoule; de CO2 uitstoot per gigajoule is 45,75
<u>G4-EN16</u>	Energy indirect greenhouse gas (GHG) emissions (Scope 2)	Kantoor Voor de berekening van de CO2 uitstoot van vervoer wordt gebruik gemaakt van de CO2-uitstoot, die op de site van RDW op kenteken te vinden is.
<u>G4-EN17</u>	Other indirect greenhouse gas (GHG) emissions (Scope 3)	Resultaten klimaatdoel Voor de methodologie zie de website van ASN Bank.
<u>G4-EN18</u>	Greenhouse gas (GHG) emissions intensity	Kantoor Voor omrekening wordt gebruik gemaakt van: - aantal m2 kantoorpand: 3.214 - gemiddeld aantal FTE in 2016: 148,3
MATERIAL ASPECT: PRODUCTS AND SERVICES		
<u>G4-DMA</u>		Klimaat: CO2-neutraal

<u>G4-EN27</u>	Extent of impact mitigation of environmental impacts of products and services	ASN Bank heeft een langetermijndoel geformuleerd voor klimaat: alle financieringen en beleggingen van ASN Bank zijn in 2030 volledig netto klimaatneutraal. Voor meer informatie zie: Klimaat: CO2-neutraal ASN Bank website
----------------	---	--

SUB-CATEGORY: HUMAN RIGHTS

MATERIAL ASPECT: INVESTMENT

<u>G4-DMA</u>		Mensenrechten is een van de drie pijlers van het duurzaamheidsbeleid van ASN Bank. ASN Bank heeft in 2016 een langetermijndoel vastgesteld op het gebied van leefbaar loon in de kledingindustrie. Voor meer informatie zie: Mensenrechten: leefbaar loon ; ASN Bank website
---------------	--	--

SUB-CATEGORY: SOCIETY

MATERIAL ASPECT: LOCAL COMMUNITIES

<u>G4-DMA</u>		Service
FS13	Access points in low-populated or economically disadvantaged areas by type.	Alle producten die ASN Bank aanbiedt zijn in heel Nederland beschikbaar via internet.
FS14	Initiatives to improve access to financial services for disadvantaged people.	Alle producten kunnen via internet worden aangevraagd en beheerd. De website van ASN Bank biedt een voorleesfunctie voor visueel gehandicapten.

MATERIAL ASPECT: ANTI-CORRUPTION

<u>G4-DMA</u>		zie jaarverslag van de Volksbank N.V. , hoofdstuk 3.10 Niet-financiële risico's
<u>G4-SO4</u>	Communication and training on anti-corruption policies and procedures	Alle medewerkers hebben in 2015 de bankierseed afgelegd. Medewerkers die later in dienst zijn gekomen, leggen de bankierseed binnen drie maanden af. Daarnaast biedt de Volksbank regelmatig e-learnings aan op het gebied van anti-corruptie, die verplicht door alle medewerkers moeten worden gevolgd.
<u>G4-SO5</u>	Confirmed incidents of corruption and actions taken	geen

MATERIAL ASPECT: PUBLIC POLICY

<u>G4-DMA</u>		Samenwerking mensenrechten ; Samenwerking klimaat ; Samenwerking biodiversiteit
<u>G4-SO6</u>	Total value of political contributions by country and recipient/beneficiary	Indicator is niet van toepassing voor ASN Bank, want er zijn geen politieke opdrachten. ASN Bank lobbied om een duurzame maatschappij te promoten. Samen met andere organisaties lobbyen we voor thema's op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. We lobbyen niet voor bancaire wet- en regelgeving. Zie ook: Samenwerking mensenrechten ; Samenwerking klimaat ; Samenwerking biodiversiteit

SUB-CATEGORY: PRODUCT RESPONSIBILITY

MATERIAL ASPECT: PRODUCT AND SERVICE LABELING

<u>G4-DMA</u>		Service
<u>G4-PR3</u>	Type of product and service information required by the organization's procedures for product and service information and labeling, and percentage of significant product and service categories subject to such information requirements	Alle producten voldoen aan de wettelijke vereisten.
<u>G4-PR4</u>	Total number of incidents of non-compliance with regulations and voluntary codes concerning product and service information and labeling, by type of outcomes	Geen
<u>G4-PR5</u>	Results of surveys measuring customer satisfaction	Klanten

MATERIAL ASPECT: CUSTOMER PRIVACY

G4-DMA		Service
G4-PR8	Total number of substantiated complaints regarding breaches of customer privacy and losses of customer data	In 2016 heeft ASN Bank 4 klachten van klanten ontvangen.

PRODUCT PORTFOLIO (specific aspect for financial sector)

G4-DMA		Duurzaamheidsbeleid van ASN Bank
FS6	Percentage of the portfolio for business lines by specific region, size (e.g. micro/SME/large) and by sector.	Uitzettingen ASN Bank 2016; (Half)jaarverslagen van de ASN Beleggingsfondsen

AUDIT (specific aspect for financial sector)

G4-DMA		Alle beleggingen en financieringen van ASN Bank worden getest op de duurzaamheidscriteria van ASN Bank. Duurzaamheidsinstrumenten
---------------	--	--

ACTIVE OWNERSHIP (specific aspect for financial sector)

G4-DMA		ASN Bank pas haar duurzaamheidsbeleid toe op de ASN Beleggingsfondsen. Duurzaamheidsinstrumenten
FS10	Percentage and number of companies held in the institution's portfolio with which the reporting organization has interacted on environmental or social issues.	Duurzaamheidsinstrumenten
FS11	Percentage of assets subject to positive and negative environmental or social screening.	100% van de beleggingen en financieringen van ASN Bank is onderworpen aan de duurzame selectiecriteria van ASN Bank. Duurzaamheidsinstrumenten

